EMRE KONGAR

KÜRESEL TERÖR VE TÜRKİYE

Küreselleşme, Huntington, 11 Eylül

Remzi Kitabevi

12. Basım

EMRE KONGAR

Reşit Emre Kongar, 13 Ekim 1941'de İstanbul'da doğdu.
1963 yılında Siyasal Bilgiler Fakültesi Maliye ve İktisat Bölümü'nü, 1966 yılında da Michigan Üniversitesi Sosyal Çalışma Yüksek Okulu'nu, M.S.W. derecesi ile bitirdi.

1968 yılında Hacettepe Üniversitesi'nde Sosyal Çalışma Yüksek Okulu'nu kurdu ve buraya müdür olarak atandı.

1981 yılı Temmuz ayında "Atatürk ve Devrim Kuramları" adlı takdim teziyle Hacettepe Üniversitesi Senatosu'nca profesörlüğe yükseltildi.

15 Şubat 1983 tarihinde askeri rejimin üniversite konusundaki uygulamalarını protesto etmek için, üniversiteden istifa etti.

1983-1987 tarihleri arasında *Hürriyet* gazetesinde danışmanlık, 1987-1991 tarihleri arasında da KAMAR Kamuoyu Araştırma Şirketi'nde yöneticilik yaptı.

17 Nisan 1992 tarihinde Kültür Bakanlığı Müsteşarlığı'na atandı.

Kasım 1995'te müsteşarlık görevinden ayrıldı.

15 Ocak 1996'da Federal Almanya Devleti tarafından Üstün Hizmet Madalyası Büyük Liyakat Haçı'yla, 1 Şubat 1996'da İtalya Devleti Commandatore Madalyası'yla, 15 Şubat 1996'da da Polonya Devleti Commandor Nişanı'yla ödüllendirildi.

Halen Yıldız Teknik Üniversitesi'nde kadrolu ve tamzamanlı, İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde saat başı görevli ve Müjdat Gezen Sanat Merkezi'nde de fahri olarak hocalık yapmakta, ayrıca *Cumhuriyet* gazetesinde köşe yazarlığını sürdürmektedir.

Türkiye'nin Toplumsal Yapısı adlı kitabıyla 1977 yılında Türk Dil Kurumu Bilim Ödülü'nü, *Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği* adlı kitabıyla 1979 yılında Sedat Simavi Vakfı Sosyal Bilim Ödülü'nü, *21. Yüzyılda Türkiye* adlı kitabı ile, 1998 Aydın Doğan Sosyal Bilimler Ödülü'nü kazandı.

Evli ve üç çocukludur.

www.kongar.org

Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği, 1999 (8. basım). Toplumsal bilimlerdeki büyük boy, orta boy ve küçük boy değişme kuramlarının anlatıldığı, eleştirildiği ve Türkiye için sonuçlar çıkarıldığı bir temel başvuru kitabı. (Sedat Simavi Sosyal Bilimler Ödülü.)

Devrim Tarihi ve Toplumbilim Açısından Atatürk, 1999 (5. basım). Atatürk'e toplumbilim kuramları açısından yeni bir bakış.

Türk Toplumbilimcileri I, 1999 (4. basım). Emre Kongar'ın arkadaşlarıyla birlikte yazdığı bir temel başvuru kitabı.

Türk Toplumbilimcileri II, 1996 (3. basım). Birinci cildin devamı. Her toplumbilimcinin elinde bulunması gereken yapıt.

Kültür Üzerine, 1997 (6. basım). Kültür üzerine temel bilgiler, denemeler, kültürümüzün kaynakları ve özellikleri.

Demokrasi ve Kültür, 1999 (3. basım). Demokrasimizin sorunları, kültür ve demokrasinin ilişkileri.

12 Eylül Kültürü, 1995 (3. basım). 12 Eylül'ün kültürel açıdan eleştirisi.

Atatürk Üzerine, 1999 (5. basım). Atatürk üzerine özgün denemeler.

Türkiye Üzerine Araştırmalar, 1996 (2. basım). Gecekondu, aile ve kent planlaması üzerine toplumbilimsel yaklaşımlar.

Yaşamın Anlamı, 1997 (8. basım). Yaşam, sevgi ve üretim üzerine otobiyografik denemeler.

Hocaefendi'nin Sandukası (Roman), 1999 (14. basım). Emre Kongar'ın günümüz toplumunu, üniversitesini ve öğrenci olaylarını hicvettiği, Fatih Sultan Mehmet döneminde geçen bir aşk, macera ve gerilim romanı.

Ben Müsteşarken, 1999 (7. basım). Emre Kongar'ın Ankara'da, siyaset, bürokrasi ve sanat çevrelerinde yönetici olarak geçirdiği yılları, eleştirel bir mizah anlayışı ile anlattığı anı kitabı.

Demokrasi ve Laiklik, 1999 (3. basım). Günümüzün saptırılmış kavramları olan demokrasi ve laiklik konularında açıklayıcı yazıların toplandığı bir "Aydınlanma" kitabı.

21. Yüzyılda Türkiye, 1999 (29. basım). Geçmişten günümüze, günümüzden geleceğe, Türkiye'yi çözümleyen bir başyapıt. (Aydın Doğan Vakfı Ödülü.)

Yamyamlara Oy Yok, 1999 (5. basım). Türkiye'de siyasal yozlaşma ve politikacıların nasıl yamyamlaştığı üzerine denemeler.

Konsantremi Bozma!, 1999 (3. basım). Prof. Emre Kongar keskin gözlem gücü ve derin kültürü ile hem "Türkiye'deki medya"nın hem de "medyatik Türkçe"nin sorunlarına eğiliyor.

28 Şubat ve Demokrasi, 2001 (2. basım). 28 Şubat'ın demokrasimiz açısından ifade ettiği anlam ve Türkiye'nin demokrasi sorunları üzerine düşünceler.

Kızlarıma Mektuplar, 2001 (37. Basım). Emre Kongar'ın okumak için evden ayrılan ikiz kızlarına yazdığı, onlarla dertleştiği, kendisini ve erkek egemen feodal toplumu eleştirdiği mektuplar.

EMRE KONGAR

Küresel Terör ve Türkiye

Küreselleşme, Huntington, 11 Eylül

5. Basım

Remzi Kitabevi

KÜRESEL TERÖR VE TÜRKİYE / Emre Kongar

Her hakkı saklıdır. Bu yapıtın aynen ya da
özet olarak hiçbir bölümü, telif hakkı
sahibinin yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

Kapak: Ömer Erduran

ISBN 975-14-0835-0

BİRİNCİ BASIM: Aralık, 2001
BEŞİNCİ BASIM: Şubat, 2002

Remzi Kitabevi AŞ., Selvili Mescit Sok. 3, Cağaloğlu 34440, İstanbul.
Tel (212) 513 9424-25, 513 9474-75, Faks (212) 522 9055
WEB: http://www.remzi.com.tr E-POSTA: post@remzi.com.tr

Remzi Kitabevi A.Ş. tesislerinde basılmıştır.

Bu kitabı, onu yazma fikrini bana veren oğlum *Kağan Kongar*'a ve "gelecek kuşakları temsil ettiği için" onun oğlu *Kemal Kongar*'a, bizimkinden daha iyi bir dünyada yaşayabilmeleri umuduyla armağan ediyorum.

İÇİNDEKİLER

Giriş, 11

Birinci Bölüm

11 EYLÜL TERÖRÜNÜN KAYNAĞI OLARAK KÜRESELLEŞME

I. Küreselleşmenin Kaynakları, 17
1. Küreselleşmenin Birinci Kaynağı: İletişim-Bilişim Devrimi, 18
2. Küreselleşmenin İkinci Kaynağı: Sovyetler Birliği'nin Çökmesi, Soğuk Savaşın Sona Ermesi, 19
3. Sovyetler Birliği Neden Çöktü?, 21

II. Küreselleşme Nedir?, 23
1. Küreselleşmenin Birinci Ayağı: Siyasal Ayak, 23
2. Küreselleşmenin İkinci Ayağı: Ekonomik Ayak, 24
3. Küreselleşmenin Üçüncü Ayağı: Kültürel Ayak, 26

III. Küreselleşmenin Sonuçları, 29
1. Küçülen Dünya, 29
2. Ulus-Devletlerin Egemenliklerinin Sınırlanması ve Kısıtlanması, 30
3. Terörün Küreselleşmesi, 31
4. Yerel ve Ulusal Kültürlerin Zayıflaması, 32
5. Zenginlerin Daha Zengin, Yoksulların Daha Yoksul Olması, 32
6. İnsan Hakları ve Demokrasi Kavramlarının Yaygınlaşması, 33

IV. Küreselleşmenin Çelişkileri ve Bir Umut, 35
1. Teknoloji-İdeoloji Sarmalı ve Küreselleşmenin Diyalektik Olarak Sunduğu Çıkış Yolu: Demokrasi ve İnsan Hakları, 36
2. İnsan Haklarına Dayalı Demokrasi, Zorunlu Bir Seçenek Değil, 38

İkinci Bölüm
11 EYLÜL TERÖRÜNÜN İDEOLOJİK KÖKENLERİ: SAMUEL P. HUNTINGTON

I. 11 Eylül Terörü ve Huntington'un Sorumluluğu, 43
II. Samuel Huntington'un Tezleri Nereden Kaynaklanıyor?, 45
III. Huntington'un Uygarlıklar Çatışması Tezi Nedir?, 48
1. Tezlerin Özeti, 48
2. Huntington ve Bölünmüş Ülkeler, 51
IV. Huntington ve Kemalizm, 53
V. Huntington Nerelerde Yanılıyor?, 56
VI. Edward W. Said, Huntington İçin Ne Düşünüyor?, 61
VII. Asıl Huntington'un Yaptığı Kültür Emperyalizmidir, 63
VIII. Huntington'un Asıl Hedefi: Yeni Bir Dünya Egemenliği, 66

Üçüncü Bölüm
11 EYLÜL TERÖRÜ

I. Terör Nedir, Ne Değildir?, 73
1. Toplumbilimsel Açıdan Terör, 73
2. Psikolojik Açıdan Terör, 75
3. Tarihte Terörün Rolü, 77
4. Çoğunluk Yönetimlerinde Azınlık Terörü İntihar Demektir, 79
II. 11 Eylül Terörünün Ayırt Edici Nitelikleri, 80

III. Türkiye'de Terör: Dört Ayrı Dalga, 86
1. Birinci Terör Dalgası: Ermeni Terörü, 86
2. İkinci Terör Dalgası: 1970'li Yıllardaki Sağ-Sol Çatışması, 90
3. Üçüncü Terör Dalgası: Irkçı Bölücü Terör, 90
4. Dördüncü Terör Dalgası: Dinci Terör, 92
5. 11 Eylül Terörünün Türkiye Bakımından Önemi, 95

IV. Küresel Terör Nasıl Önlenir?, 97
1. Teröre Çare Olarak Bir Türkiye Modeli Reçetesi, 100

Dördüncü Bölüm
TÜRKİYE

I. Önce Çarpıtılan Bazı Kavramları Düzeltelim, 107
1. Demokrasi, 107
2. Laiklik, 109
3. Tarih Konusundaki Cehalet ve Çarpıtmalar: Osmanlı Ne Zaman Yıkıldı?, 110
4. Osmanlı Niye Çöktü?, 113
5. İdeolojik Nedenle Yapılan Saptırmalar, 115

II. Osmanlı İmparatorluğu ile Türkiye'nin Değişim Çizgisi, 117
1. Tarihte Din ve Siyaset, 119
2. Osmanlı'nın Kuruluşunda Dördüncü Haçlı Seferinin Rolü, 123
3. Değişen Düzen, Değişen Siyaset, 126
4. Osmanlı Endüstrileşmeyi Kaçırıyor, 127
5. Batılılaşma, 129
6. Küçükömer'in Yanlış Paradigması ve İkinci Cumhuriyetçilerin Yanılgıları, 131

III. Bağımsızlık Savaşı ve Cumhuriyet, 135
1. Cumhuriyetin Tarihsel Alternatifleri, 138

IV. Avrupa Birliği Üyeleri ile Farkımız, 141
1. Atatürk'ün Önemi ve Samuel Huntington, 141
2. Soğuk Savaşın Etkileri, 143
3. 28 Şubat: Soğuk Savaşın Türkiye'de Bitişi, 144

V. Küreselleşme Karşısında Ulus-Devlet ve Türkiye, 147
1. Bölüşüm Sorunu, 148
2. Sosyal Güvenlik Sorunu, 148
3. Milli Eğitim Sorunu, 149
4. Stratejik Güvenlik Sorunu, 150
5. Chicago Ekolünün Gerilemesi, Yeni Keynesçi Yaklaşımın Yükselişi, 151
6. 11 Eylül Terörünün Etkileri, 151
7. Türkiye'nin Durumu, 152
8. Nereden Geldik; Nereye Gidiyoruz?, 153
9. Avrupa Birliği Yolundaki İki Sorun, 155
10. Postmodernizmin Türkiye'ye Yansıması: Hem Felsefi Hem de Ekonomik Bir Sorun, 158

VI. 11 Eylül Terörünün Türkiye Üzerindeki Etkileri, 164
1. 11 Eylül Terörünün Ekonomik Sonuçları, 164
2. 11 Eylül Terörünün Siyasal Sonuçları, 166
3. Türkiye'nin Beklentileri, 169

VII. 11 Eylül Sonrasında Türkiye İçin Küreselleşmenin Sıfır Noktasındaki Olanaklar, 170
1. Türkiye Neler Yapabilir: İki Genel Hedef, 172

Giriş

Değerli okurlarım, son günlerde olaylar inanılmaz bir hızla gelişiyor.

Tam bu aralarda, *21. Yüzyılda Türkiye* adlı kitabımın ikinci cildi üzerinde çalışırken, o kitapta anlattığım **Küreselleşme,** inanılmaz bir biçimde **11 Eylül terörüyle** dünyanın gündemine geldi oturdu.

Olaylar o kadar sıcak ve o denli karmaşık ki, *21 Yüzyılda Türkiye* adlı kitabımın ikinci cildi için yaptığım hazırlıkların bir bölümünü, sırf bu son olaylar üzerinde odaklaşan ve **Küreselleşme** olgusuyla, **11 Eylül terörünün** ilişkilerini açıklayan ayrı bir çalışmaya dönüştürmeye karar verdim.

Bu çalışmamda, hem *21. Yüzyılda Türkiye* adlı kitabımda eksik bıraktığım ve o kitabın ikinci cildinde açıklamayı planladığım bazı noktaları tamamlayacağım, hem de **Küreselleşme ve terör bağlamında** Türkiye'nin rolüne değinmeye çalışacağım.

Tabii bunları yapmaya çalışırken, **Küreselleşme, Huntington, terör, demokrasi, laiklik, Avrupa Topluluğu** gibi bazı kavramların üzerinde yeniden ve ayrıntılı olarak duracağım.

Bu çalışmamın bir bölümünü, son günlerde **11 Eylül teröründen** sonra, yurtiçinde ve yurtdışında **Küreselleşme ve Türkiye** başlıklı konferanslarımda işlediğim konular oluşturacak.

21. Yüzyılda Türkiye adlı kitabımda, **Küreselleşme** konusunda yaptığım çözümlemelerin isabeti, ne yazık ki **11 Eylül terörüyle** ortaya çıktı.

Bu nedenle, bu çalışmamda, konuyu orada bıraktığım yer-

den ve daha ayrıntılı olarak, derinliğine ele alma zorunluluğu doğdu.

Ayrıca **Küreselleşme, Huntington'un uygarlıklar çatışması kuramı, terör** gibi konuları irdelerken, günümüzde özellikle televizyonlarda politikacılar tarafından toplum ve Türkiye hakkında bilinçli olarak oluşturulan bazı **yanlışları da düzeltmek niyetindeyim.**

Çünkü günümüzde hem **demokrasi** ve **laiklik** gibi birtakım kavramların, hem de tarihi olayların içleri boşaltılıyor ve bunlar halka, özellikle de **gençlerimize** yanlış aktarılıyor.

Belki de bu kitabı, verdiğim konferanslardan esinlenerek yazdığım için, soğuk ve resmi bir bilim dilini daha yumuşatarak, daha anlaşılabilir ve konuşma diline daha yakın bir üslupla kaleme (daha doğrusu bilgisayara) almaya çalıştım.

Böylece zor ve karmaşık kavramları ve süreçleri, okurlarıma daha kolay aktarabileceğimi sanıyorum.

Birinci Bölüm'de, bugün yaşanan olayların temelinde yatan ana süreci, **Küreselleşmeyi** anlatmaya çalıştım.

İkinci Bölüm'de, hem **Küreselleşmeyi** tam bir **emperyalist görüşle** yorumlayan hem de **dinler çatışmasını** gündeme getirerek, **radikal siyasal İslam'ı kışkırtan** ve böylece bir anlamda **11 Eylül terörünün** kuramsal temellerini atan **Huntington**'un tezlerini irdelemeye çalıştım.

Üçüncü Bölüm'de, doğrudan doğruya terör olgusunu ve **11 Eylül terörünü** irdelemeye çalıştım.

Dördüncü Bölüm'de ise, bütün bu açıklamalarım çerçevesinde **Osmanlı-Türk değişme çizgisini ve Küresel Terör Bağlamında Türkiye'yi** irdelemeye çaba harcadım.

Bu son bölümde ayrıca **medyamızda ve eğitim sistemimizde, tarihimiz ve temel siyasal süreçlerimiz hakkında yapılan sistematik yanlışları ve saptırmaları** da düzeltmeye çalıştım.

Bu kitabın en önemli özelliği bence, **Küreselleşme, terör** ve **Türkiye** ilişkilerini, **dinamik** bir yaklaşımla ele almasıdır.

Bir başka deyişle, uzun uzun anlattığım **Küreselleşmeyi statik bir öge olarak değil,** özellikle olumsuz sonuçları açısından, **Türkiye tarafından da etkilenebilecek dinamik,** yani **değiştirilebilir bir faktör** olarak ele aldım.

Aynı yaklaşımı **11 Eylül terörü** konusunda da korumaya çalıştım:

11 Eylül terörü konusundaki çözümlemelerimi, Türkiye'nin bu konuda neler yapabileceğini irdeleyerek okura aktarmaya çaba gösterdim.

Bu açıdan bu kitap, **Küresel Terör ile Türkiye ilişkilerini,** mevcudu aynen kabul eden **durağan bir fotoğraf olarak değil,** geleceği de göstermeye çalışan **hareketli bir film şeridi gibi** ele almayı amaçladı.

Dilerim bu çalışma ile bazı konuların yeniden tartışılmasına ve bazı gerçeklerin ortaya çıkmasına küçük de olsa bir katkım olur.

Ulus Mahallesi, İstanbul
Kasım, 2001

BİRİNCİ BÖLÜM

11 Eylül Terörünün Kaynağı Olarak Küreselleşme

I

Küreselleşmenin Kaynakları

Dünyayı derinden sarsan **11 Eylül terörü,** aslında dikkatli bir gözlemci için hiç de şaşırtıcı değildi:

Çünkü **Küreselleşme** olgusu, bir yandan **dünyayı küçültürken,** yani dünyada olup bitenleri, tüm gerginlik ve çatışmalarla birlikte herkesin **yatak odasına** taşırken, öte yandan da **yeni dünya düzenine muhalif gruplar** için yeni hedefler belirliyordu.

Küreselleşmenin ortaya çıkardığı **yeni güç odakları** bu **muhalif grupların** da **hedefleri** haline geliyordu.

İşin ilginç yanı, **yeni dünya düzenine** muhalif grupların, tarihsel olarak, **soğuk savaş** döneminde, bu yeni düzenin güç odakları tarafından yaratılmış olmalarıydı.

Daha açık bir biçimde söylemek gerekirse, **11 Eylül terörünü** gerçekleştirdiğini artık kendisi de açıkça belirten **Usame Bin Ladin, soğuk savaş** döneminde, Amerika Birleşik Devletleri tarafından, Afganistan'ı işgal eden Sovyetler Birliği'ne karşı yaratılmıştı.

O zamanlar bir **İslam mücahidi** diye tanımlanan **Usame Bin Ladin,** Amerika'nın parası, örgüt ve eğitim desteğiyle güçlendirilmiş ve büyük bir vurucu güç olarak ortaya salınmıştı.

Soğuk savaşın bitiminden sonra işlevsiz kalan bu vurucu güç, bir süre sonra, **Huntington** gibi yazarların da yol göstermesiyle, kendi yorumladığı bir din anlayışına bağlı olarak, bu kez kendisini yaratan güce karşı bir **radikal siyasal İslam mücahidi** olarak saldırıya geçti.

Âdeta çağdaş bir **Dr. Frankenştayn** öyküsü izliyordu dünya:

Dr. Frankenştayn'ın yarattığı canavar, bir süre sonra yaratıcısına karşı harekete geçmişti.

Usame Bin Ladin'in son açıklamaları, gerek New York'taki **Dünya Ticaret Merkezi**'nin **ikiz kulelerinin,** gerekse **Washington**'daki **Pentagon**'un, aslında **Küreselleşmenin simgeleri** olarak hedef seçildiklerini gösteriyor.

Aynı biçimde bu terör eyleminin bir **dinsel-ideolojik** şemsiye altında gerçekleştirilmiş olması, yine Küreselleşmenin bir sonucu olarak görülüyor.

Şimdi bence, doğrudan doğruya **Küreselleşme süreci** içinde oluşan bu terör eyleminin niteliğini anlamak için önce bu sürece yakından bakmak gerekiyor.

Küreselleşme olgusu Türkiye'de, körlerin fili tanımlamaları gibi tanımlanıyor. Kimisi bacağını tutuyor, **ağaç gövdesi gibi** diyor; kimisi dişini tutuyor, **mermer bir kılıç gibi** diyor; kimisi kulağını tutuyor, **büyük bir kepçe** diyor.

Küreselleşme aslında, bütün sosyolojik ve siyasi kavramlar gibi son derece karmaşık, kompleks bir nitelik taşıyor. Öyle tek bir değişkene indirgenecek gibi değil.

Bir defa önce nereden geliyor **Küreselleşme,** onu görmek gerekiyor.

Yani **Küreselleşmenin ne olduğunu** anlamak için önce **nereden geldiğine** bakmak gerekli.

1. Küreselleşmenin Birinci Kaynağı: İletişim-Bilişim Devrimi

Küreselleşmenin **iki** kaynağı var.

Küreselleşmenin kaynaklarından bir tanesi **teknolojik.**

Öteki **siyasal.**

Küreselleşme önce bir **teknoloji devriminin,** yani bir **teknoloji ihtilalinin** sonucu olarak ortaya çıkıyor.

Aslında bu teknoloji ihtilali de, iki ayrı devrimden ama ikisi birlikte oluşan iki devrimden meydana geliyor:

Birisi **iletişim teknolojisi devrimi.**

Yani şu **telefon** denilen nesne.

Öbürü de **bilişim teknolojisi devrimi,** yani **bilgisayar.**

Bu iki nesne, yani **telefon ve bilgisayar,** birlikte inanılmaz bir teknoloji devrimi yarattılar.

Dünyanın her yerinden, telefonla, her an, her yere erişmek olanaklı.

Böylece her bilgisayara, her an, her yerden erişebiliyorsunuz.

Bilgisayarlar inanılmaz bir hızla ve yanılmaz olarak hesap yaptıklarından ve karar verdiklerinden, her an, her yerden, inanılmaz bir süratte hesap yaparak karar vermek olanaklı.

Müthiş bir şey bu.

Telefon ve bilgisayar, ikisi bir arada geliştiği için yepyeni bir teknoloji, **İletişim ve Bilişim Devrimi** doğuyor.

Küreselleşme sürecinin **birinci kaynağı, teknolojik** kaynağı bu.

2. Küreselleşmenin İkinci Kaynağı: Sovyetler Birliği'nin Çökmesi, Soğuk Savaşın Sona Ermesi

Küreselleşmenin **ikinci kaynağı** bir **siyasal** olay:

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin çökmesi.

SSCB'nin çökmesi bütün dünyayı değiştiriyor.

Neden bütün dünyayı değiştiriyor?

Çünkü İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, 1945 yılından itibaren bütün dünyada olup biten her şey **soğuk savaş** mantığına uygun gelişmiş.

İkinci Dünya Savaşı bitince yeni bir savaş başlamış: **soğuk savaş.**

Bu savaş, bütün dünyayı yeniden biçimlendirmiş.

Tabii, Türkiye'de olup biten her şey de bu **soğuk savaşa** uygun.

Türkiye'deki Köy Enstitüleri'nin kapatılması da, ezanın

Türkçe'den yeniden Arapça'ya çevrilmesi de, 12 Mart 1971 darbesi de, 12 Eylül 1980 darbesi de makro düzeyde **soğuk savaşın** uzantıları.

Küreselleşmenin arkasında yatan soğuk savaş, 1945 yılından beri dünyada ve Türkiye'de olup biten her şeyi belirliyor.

Savaş'ın bitiminde Nagazaki'ye ve Hiroşima'ya atılan atom bombalarından tutun da, Rusların uzaya Sputnik adlı yapay uyduyu yollamalarına, NATO'nun ve CENTO'nun kuruluşundan Birleşik Amerika'nın Ay'a adam yollamasına, Kore Savaşı'ndan Afganistan'ın Sovyetler Birliği tarafından işgaline ve Amerika Birleşik Devletleri'nin Sovyetler'le savaşmak üzere **Usame Bin Ladin**'i eğiterek, örgütlemesine ve silahlandırmasına, Türkiye'de 1970'lerde moda olan **anti-komünist Cuma namazlarından,** imam-hatip okullarının yaygınlaştırılmasına, **türban olayından Muammer Aksoy, Çetin Emeç, Uğur Mumcu** ve **Ahmet Taner Kışlalı** cinayetlerine kadar, (**Kışlalı** cinayeti, soğuk savaş sonrasında olmakla birlikte, hâlâ onun sonuçlarının devamı niteliğindedir.) makro ve mikro düzeydeki her şey **soğuk savaşın** bir sonucudur.

Bu **soğuk savaş** 1945 yılından itibaren bütün dünyayı biçimlendirdi:

Birleşik Amerika Devletleri'nin liderliğinde, bir Batı dünyası ve Sovyetler Birliği'nin liderliğinde, bir Doğu dünyası arasındaki **rekabet,** 1945 yılından 1989-1991 yılları arasındaki Sovyetler'in yıkılma sürecine kadar dünyadaki her şeyi belirledi.

Yani Batı dünyasında yer alan ülkeler (ki biz onlardan biriyiz) bütün yapılarını, ülkelerinde olup biten her şeyi, Sovyetler'le savaş bağlamında, anti-komünist bir anlayış içerisinde oluşturdu.

Anti-komünizm, yani dinciliği ve milliyetçiliği destekleyen, milliyetçiliği ve dinciliği ön plana çıkaran bir ideoloji egemen oldu Batı dünyasına.

Bu ideoloji Batılı devletlerin, Sovyetler Birliği'ni çökertmek için uygulamış olduğu bir stratejinin arkasındaki ideolojiydi.

Çünkü Sovyetler Birliği dini de, milliyetçiliği de inkâr ediyordu.

İşte soğuk savaşta, 1945 yılından beri dünyaya bu yapı egemen oldu.

Tam İkinci Dünya Savaşı'nın bitiminde, yani **soğuk savaşın** başladığı sırada, Sovyetler Birliği'nin Türkiye'den, Doğu Anadolu'da Kars ve Ardahan olmak üzere **toprak istekleri** ile, **Boğazlar'da üs ve ortak savunma talepleri**, İkinci Dünya Savaşı sırasında **tarafsızlığını** korumuş ve bu nedenle de Sovyetler'in büyük gücüne karşı yalnız kalmış olan Türkiye'yi korkuttu ve Sovyet taleplerine karşı tek başına karşı koyamayacağını düşünen ülkeyi Batı'nın kucağına attı.

Böylece Türkiye **Batı'nın ileri karakolu olarak,** dünyaya egemen olan **soğuk savaş** ortamından en çok etkilenen ülkeler arasına girdi.

1989'da Berlin Duvarı'nın yıkılmasıyla, 1991'de de Rusya, Belarusya, Ukrayna ve Bağımsız Devletler Topluluğu arasında imzalanan bir anlaşmayla bu yapı çöktü.

Birdenbire dünyanın yapısı, dengesi, her şeyi bozuldu.

Çift kutuplu dünya, iki kamp arasındaki rekabete dayalı, kültürü, sanatı, edebiyatı, tabii ki teknolojisi, askeriyesi, siyaseti bu ikili rekabet üzerine kurulmuş olan dünya, bu rekabet kalkınca 1991'den itibaren bambaşka bir dünya oldu.

Soğuk savaşın bitmesi; Sovyetler Birliği'nin çökmesiyle gerçekleşti.

3. Sovyetler Birliği Neden Çöktü?

Demek ki **Küreselleşmenin** iki kaynağı var. **Birincisi, İletişim-Bilişim Devrimi; ikincisi, Sovyetler Birliği'nin çöküşüyle soğuk savaşın bitişi.**

Çok kısaca ikisi arasındaki ilişkiye de işaret etmek gerekir.

Sovyetler Birliği iki nedenle çöktü:

Birinci neden, Batı'dan kaynaklanan İletişim-Bilişim Devrimidir.

Bu devrim, Sovyetler Birliği'nin kendisini Batı'dan soyutlamak için etrafını sardığı **demir perde**'yi uzaydan aştı geldi. Klasik özgürlükleri ve tüketim toplumu normlarını çağdaş iletişim teknolojisini kullanarak oraya aktardı.

Ama bu, tek başına yıkamazdı Sovyetler Birliği'ni.

İkinci neden, Sovyetler Birliği ekonomisinin üretim verimliliğinin düşük olmasıydı.

Yani aynı malı, Batı ekonomisine göre daha yüksek maliyetle, daha uzun sürede, yani daha pahalıya üretiyordu.

Dolayısıyla, yükselen bir tüketim beklentisi topluma egemen olunca, ekonominin üretim yapısı yükselen beklentilere uyarlanamadı, üretim verimliliği artamadı ve ekonomi çöktü.

Tabii bu arada müthiş bir **silahlanma yarışının** ekonomi üzerine getirdiği inanılmaz yük de, bu çöküşte önemli bir rol oynadı.

Ama bu iki ögeden herhangi biri, yani Batı'nın tüketim kültürünün kamçıladığı **yükselen beklentiler** ya da **düşük üretim verimliliği** olmasaydı Sovyetler Birliği çökmeyebilirdi.

Ama yükselen beklentiler ve düşük verimlilik, ikisi birlikte Sovyetler Birliği'ni çökertti.

Şimdi elimizde **iki kaynaklı**, İletişim-Bilişim Devrimi ve Sovyetler Birliği'nin çöküşü ile birlikte ortaya çıkan **Küreselleşme** diye bir olgumuz var.

Peki nedir bu?

Tek faktörlü bir olgu değil **Küreselleşme.**

Ortaya çıkan **Küreselleşmenin** üç tane ayağı var. Bu üç ayağı ayrı ayrı görmezsek, hiçbir şey anlamamız mümkün değildir.

II
Küreselleşme Nedir?

Küreselleşme, dünyanın yaşadığı **Tarım** ve **Endüstri Devrimlerinden** sonra ortaya çıkan **üçüncü büyük devrimin, İletişim-Bilişim Devriminin görüntülerinden biridir.**

Son derece karmaşık bir niteliğe sahiptir.

Çünkü hem **siyasal**, hem **ekonomik** hem de **kültürel** ögelerden oluşmaktadır.

Küreselleşmeyi iyi anlayabilmek için bu üç farklı ayağı ayrı ayrı görmek gerekmektedir:

1. Küreselleşmenin Birinci Ayağı: Siyasal Ayak

Küreselleşmenin siyasal ayağı çok kısaca, Amerika Birleşik Devletleri'nin siyasal liderliği ve dünya jandarmalığıdır.

Yani Amerika Birleşik Devletleri, Küreselleşen dünyanın hem siyasal liderliğine soyunuyor, hem de bunun jandarmalığını yapıyor.

Amerika zaten bunu kendi başkanının ağzından bütün dünyaya ilan etmişti.

Eski Başkan Clinton Kongre'ye yaptığı bir konuşmada, tüm dünyayı bir apartmana, kendilerini de bunun en üst katında oturan insanlara benzetmişti.

"Bu nedenle apartmanda olup biten her şeyden etkileniyoruz. Etkilendiğimize göre de sizden aldığım vergilerle ben bu dünyayı denetleyeceğim ki, burada bir karışıklık çıkmasın ve en üst katta oturanlar zarar görmesin," dedi. Bu kadar net ve açık bu.

İster beğenelim, ister beğenmeyelim, Küreselleşme olgusunun siyasal ayağı bu.

Nitekim, **11 Eylül teröristleri,** bu gerçeği gördükleri için, **Küreselleşmeye** karşı olan protestolarını, Pentagon'a yönelik bir saldırıyla dışa vurdular.

Ben burada bir parantez açarak, sevgili okurlarıma bu satırlarda kendi değer yargılarımı aktarmadığımı belirtmeliyim.

Ben herkesin değer yargılarına saygılıyım, tasvip ettiklerim var, etmediklerim var.

Büyük itirazım, Türkiye'de objektif olayların ve bilimsel tanımların saptırılmasına.

Tarih yanlış anlatılıyor, kavramlar yanlış söyleniyor. Gözümüzün içine baka baka yalan söyleniyor, ona hiç tahammülüm yok.

Önce gerçekleri göreceğiz.

Kavramları ve tanımları doğru öğreneceğiz.

Tarihi doğru bileceğiz. Ancak ondan sonra, kendi değer yargılarımızı ve siyasi tercihlerimizi bunların üzerine oluşturacağız.

Açıklamaya çalıştığım bu **Küreselleşme,** bir olgu.

Okurlar bunu onaylarlar ya da onaylamazlar, bu onların bileceği iş.

Ama önce onayladıkları ya da onaylamadıkları olgunun ne olduğunu insan iyice anlamalı.

Amerika'nın liderliği onaylanabilir ya da onaylanmayabilir. Ama Amerika'nın bu rolde olduğunu, kendisine bu rolü, yani dünyanın siyasal lideri ve askeri jandarması rolünü biçtiğini ve böyle davrandığını bilmek ve anlamak gerek.

2. Küreselleşmenin İkinci Ayağı: Ekonomik Ayak

Küreselleşmenin ekonomik ayağı, siyasal ayağından biraz daha değişik bir nitelik taşıyor:

Ekonomik ayak, Küreselleşmede uluslararası sermayenin egemenliği anlamına geliyor.

Uluslararası sermaye ne demek?

Her bir ülkenin bir başka ülkedeki yatırımları ve bunların ardındaki büyük şirketler demek.

Para bir ülkeden bir başka ülkeye gidince, uluslararası sermaye oluyor.

Bunun içinde Amerikan, Alman, Rus, Japon ve hatta Türk sermaycsi de var.

Bu sermayenin miktarı inanılmaz bir rakam: 1,5 trilyon dolar.

Türkiye'nin milli geliri yıllık 150 milyar dolar dolayındadır. (Şubat 2001 krizinden önce ulusal gelir, yaklaşık 200 milyar dolardı. Krizden sonra dörtte bir azaldı.) Bu onun on katı. On tane Türkiye ekonomisi gibi bir güç bu.

Yani uluslararasında dolaşan, Türkiye'nin ulusal gelirinin on katı kadar bir para var.

Dünyaya bu egemen.

Üretimi bu belirliyor, neyin, nerede üretileceğini bu belirliyor.

İşçi ücretlerini, tüketim ve üretim mallarının fiyatlarını hep bu para belirliyor.

Ayrıca borsaları da bu etkiliyor.

Bunun 100-150 milyar doları **sıcak para.**

Günlük, haftalık, aylık dolaşıyor.

Bir ülkeye girip çıkıyor, anlamıyorsunuz ne olduğunu.

Bir gece yatıyorsunuz dolar 700 bin Türk lirası. Bir sabah kalkıyorsunuz dolar 1 milyon 200 bin Türk lirası olmuş. İşte, uluslararası sermaye ülkeye girip çıkmış o arada.

Böyle etkileri de var. Ama bunlar geçici etkiler.

Uluslararası sermayenin asıl etkisi, neler üretilecek, nerede üretilecek, kaça üretilecek, kaça satılacak gibi, çok daha temel konularda ortaya çıkıyor.

Uluslararası sermaye ile Birleşik Amerika arasındaki ilişki de ilginç:

Bunlar bire bir aynı değil ama birbirinden tam bağımsız da değil.

Çünkü bu sermayenin büyük bir bölümü Birleşik Amerika'nın.

Örneğin **Allan Greenspan** diye biri var, Federal Reserve Bank'ın yani bizdeki Merkez Bankası benzeri bir kurumun başkanı.

Doların faiziyle binde 2,5 oynuyor; bütün dünyadaki ekonomiler bu karardan etkileniyor.

Ama yine de uluslararası sermaye ile Amerikan sermayesi tamamen, bire bir aynı da değil, çünkü Amerikan sermayesi dışında Japonya var, AB var, Güneydoğu Asya var, EFTA, vs. var.

Evet, **Küreselleşmenin** ikinci ayağı da bu.

Birincisi, Birleşik Amerika'nın siyasi liderliği ve askeri jandarmalığı, **siyasi ayak** idi.

İkincisi, uluslararası sermayenin egemenliği, **ekonomik ayak.**

Nitekim 11 Eylül teröristleri bu gerçeği de çok iyi yakaladıklarından, ölümcül eylemlerinden birini New York'taki Dünya Ticaret Merkezi binalarında gerçekleştirdiler.

3. Küreselleşmenin Üçüncü Ayağı: Kültürel Ayak

Bu ayak çok ilginç.

Çünkü Küreselleşmenin kültür ayağının **iki kolu var** ve bu iki kol birbirini dengeliyor.

Birbirine karşı bunlar, yani etkileri aynı paralelde değil, birbirini dengeleyen yönde.

Kültür ayağının birinci kolu, tekdüze tüketim kültürünün bütün dünyadaki egemenliği.

Yani bütün dünyada insanlar aynı gazozu içiyor, aynı köfteyi yiyor, aynı ayakkabıyı ve aynı pantolonu giyiyor.

Aynı gazozu içiyor: kola; Coca Cola veya Pepsi Cola.

Aynı köfteyi yiyor: hamburger; Macdonalds veya Burger King.

Aynı pantolonu giyiyor: blue jean; Lewis veya Wrangler.

Aynı ayakkabıyı giyiyor: Nike, Adidas vs.

Yani **tekdüze bir tüketim kültürünün egemenliği** söz konusu.

Bu egemenlik uluslararası büyük şirketlerin ya da daha doğru bir deyişle **markaların** egemenliği olarak ortaya çıkıyor.

Bu tüketim kültürü her biçimde empoze ediliyor.

Sadece ilanlarda ve reklamlarda değil, medyanın hemen her dalında, her sanat ve kültür etkinliğinde.

Televizyon dizilerine de bakıyorsunuz, aynı tüketim kalıpları. Bond filmlerine bakıyorsunuz, örneğin en sondan bir önceki filmde, **BMW** arabalarıyla **Ericsson** telefonlarının doğrudan reklamı.

Tekdüze bir tüketim kültürü, firma ve marka bazında bütün dünyaya empoze ediliyor.

İstanbul'da, Tokyo'da, Moskova'da, New York'ta, Pekin'de, Nairobi'de, Cape Town'da tekdüze bir tüketim kültürü.

Bu, kültür ayağının kollarından **birincisi.**

Kültür ayağının ikinci kolu bunun tamamen zıddı; kaba ve sınırlı deyimiyle **mikro-milliyetçilik** ve **mikro-dincilik.**

Mikro-milliyetçilik ve mikro-dincilik şu:

Kendisinin farklı kültürel ögeler taşıdığını iddia eden her gruba, içinde yaşadığı daha büyük toplumun siyasal örgütlenmesinden ayrı bir siyasi özerklik verilmesi eğilimi.

Yani, **"Ben çoğunluğun diniyle aynı dindenim ama ayrı mezheptenim,"** diyene, **"Tamam o zaman, sen siyaseten de özerk olmalısın,"** gibi.

Milliyet, ırk, din, mezhep, dil, diyalekt, hatta coğrafya farklarına göre, içinde yaşadığı geniş toplumdan farklılık gösteren her gruba, siyasal olarak, çoğunluğun içinde bulunduğu siyasal birlikten özerk, ayrı, otonom bir yapı önerilmesi.

Her bir ayrı alt kültür grubunun, ait olduğu siyasal birlikten koparılması ve ayrı bir özerk siyasal yapıya kavuşturulması eğilimi, **Küreselleşmenin kültür ayağının ikinci kolu.**

Biz buna çok kabaca **mikro-milliyetçilik ve mikro-dincilik** diyoruz, ama görüldüğü gibi, esas olarak sadece milliyet ya da din bazında olması gerekmiyor farklılığa dayalı özerk siyasal yapılanmanın:

Din, dil, coğrafya ve bütün bu ögelerin alt kültürleri, mezhep gibi, aşiret gibi, kabile gibi, diyalekt gibi her türlü farklı kültür ögesinin ayrı bir siyasal birim için gerekçe olarak kabul edilmesi, Küreselleşmenin kültür ayağının ikinci kolunu oluşturuyor.

Çok genel olarak bakıldığında, Küreselleşmenin kültür ayağının iki farklı kolunun birlikte etkisi, **insanlığın, tekdüze bir tüketim kültüründe marka ve firma imajlarıyla birleştirilmesi ve bütünleştirilmesi, buna karşılık siyasal bazda, kültür temeline dayalı olarak mikro parçalara bölünerek siyaseten iyice parçalanması olarak görülüyor.**

Nitekim, **Taliban** rejiminin ve **Usame Bin Ladin**'in Küreselleşmeye karşı çıkması, kültürel açıdan bu **tekdüzeleşmeyi reddetmeleri** ve yine kültürel-ideolojik bakımdan kendi **inançlarının farklılığını ve kendi mezheplerinin görüşlerini İslam adına kullanmaları** biçiminde belirginleşmektedir.

Bir başka deyişle, **11 Eylül teröristleri**, bir yandan Küreselleşmenin getirdiği siyasal ve ekonomik egemenlik merkezlerinin simgesel görüntülerine saldırırken, öte yandan yine Küreselleşmenin kültürel açıdan ortaya koyduğu eğilimlere (birine karşı çıkarak, ötekini kullanarak) göre tavır alıyorlar.

III

Küreselleşmenin Sonuçları

Önce **Küreselleşmenin** nereden geldiğini ve ne olduğunu bir kez daha özetleyelim:

Küreselleşmenin çok kısa olarak **iki kaynağı var:**

İletişim-Bilişim Devrimi ve **Sovyetler'in çökmesi, soğuk savaşın bitmesi.**

Küreselleşme üç ayaklı bir olay:

Siyasal olarak Birleşik Amerika'nın dünya liderliği ve dünya jandarmalığı. Ekonomik olarak uluslararası sermayenin egemenliği. Kültürel olarak iki kolu var, tekdüze bir tüketim kültürünün empoze edilmesi ve kültür farklılığı olan her gruba ayrı siyasal özerklik verilmesi eğilimi.

Artık nereden kaynaklandığını ve ne olduğunu gördüğümüz bu Küreselleşmenin sonuçlarına bakabiliriz.

1. Küçülen Dünya

Küreselleşmenin **birinci sonucu, dünyayı küçültmektir.**

Yani herkes, dünyada olup bitenlerden anında haber almakta ve en azından duygusal ve düşünsel planda etkilenmektedir.

Pek doğal olarak bu etkilenme kimi zaman, duygusal ve düşünsel düzeyi aşmakta, doğrudan doğruya siyasal ya da mali ve ekonomik etkilenme söz konusu olmaktadır.

11 Eylül terörünün bütün dünyayı etkileyen sonuçları bunun en güzel örneğidir.

Olay sadece duygusal ve düşünsel düzeyde kalmamış, tüm dünya, ekonomik ve siyasal olarak bu olaydan ve onu izleyen tepkiler zincirinden nasibini almıştır.

Ayrıca, örneğin Güneydoğu Asya'daki ekonomik kriz, bütün dünyayı tehdit etmiş, gelişmiş ülkelerin yöneticileri, bu kriz karşısında yeni dünya düzenini korumak için ortak çaba göstermek durumunda kalmışlardır.

Pek doğal olarak eski Yugoslavya'da, Sırp milliyetçiliğinin Boşnakları ve Kosova'daki Arnavutları yok etmesi, bütün dünyanın ilgisini çekmiş ve sonunda ABD'nin önderlik ettiği bir NATO harekâtı ile dünya devletleri olaya müdahale etmişlerdir.

Bu örnekler, siyasal, askeri, mali ve ekonomik alanda rahatlıkla çoğaltılabilir.

Sonuç olarak, artık dünyanın **çok küçüldüğü** sadece duygusal ve düşünsel planda değil, askeri, siyasal ve mali-ekonomik alanda da günümüzün en önemli gerçeklerinden biri olarak gözümüze çarpmaktadır.

2. Ulus-Devletlerin Egemenliklerinin Sınırlanması ve Kısıtlanması

Küreselleşmenin **ikinci sonucu, bağımsız nitelikli ulus -devletlerin egemenliklerinin tehdit edilmesidir.**

Bir yandan Amerika Birleşik Devletleri'nin egemenliği, öte yandan devletlerüstü örgütlenmelerin önem kazanması ve Avrupa Birliği gibi oluşumlar, uluslararası tahkim (hakemlik) gibi, uluslararası sermayenin devletlerüstü ayrıcalıklar elde etmesi, ulus-devletlerin egemenlik haklarını **yukardan** tehdit etmektedir.

Ayrıca ulus-devletlerin içindeki farklı kültür gruplarının özerklik eğilimleri, ulus-devletleri **aşağıdan** doğru da zorlamaktadır.

İspanya'da Bask, Fransa'da Korsika, İngiltere'de İrlanda sorunları, bu oluşumun, **kültürel farklılığın, siyasal özerkliğe dönüşme** eğilimlerini yansıtan olgulardır.

Aşağıdan böyle bir saldırıyla karşı karşıya olan ulus-dev-

letler, yukardan da hem Birleşik Amerika, hem de uluslararası sermaye ve uluslararası kuruluşlar tarafından egemenlik haklarından yoksun bırakılmaktadırlar.

Örneğin tahkim konusunda, uluslararası sermaye artık yatırım yaptığı ülkenin ulusal adaletine güvenmemekte, anlaşmazlık durumlarında, adaleti, uluslararası tahkim örgütlenmelerinde aramaktadır.

3. Terörün Küreselleşmesi

Küreselleşmenin **üçüncü bir sonucu, terörizmin yaygınlaşması olarak ortaya çıkmaktadır.**

Gerek ulus-devletlere karşı özerklik eğilimi taşıyan alt kültür gruplarının terörist saldırıları, gerekse gittikçe yaygınlaşan ve bireysel olarak kullanılabilen teknolojik silah olanakları, örneğin, canlı bombalar ya da silaha dönüştürülen uçaklar, terörizmi gitgide yaygınlaştırmaktadır.

Bir yandan **iç savaş** niteliğindeki askeri saldırı, öte yandan, **intihar eylemleriyle** öne çıkan bireysel terör, bütün bu ayrılıkçı hareketlerin ortak özellikleri olarak göze çarpmaktadır.

Böyle bir saldırı **terörist yöntemleri** gitgide yaygınlaştırmakta, kendilerine karşı **terörist yöntemler** kullanılan ulus-devletler de kendilerini korumak için aynı yöntemlere başvurunca **terörizm** bir anlamda **Küreselleşmektedir.**

Bu anlamda son **11 Eylül terörizminin** ve onu izleyen **Afganistan harekâtının** tırmanışı, özellikle de **Usame Bin Ladin**'in kimyasal ve nükleer silah kullanma tehdidi, son derece tehlikeli gelişmelere gebedir.

Yani hem bireysel terör hem de devlet terörü, birbirini destekleyen bir sarmal halinde tırmanmaktadır.

Ne yazık ki böylece, yeni dünya düzeninde **terör de Küreselleşmektedir.**

4. Yerel ve Ulusal Kültürlerin Zayıflaması

Küreselleşmenin **dördüncü bir sonucu**, tekdüze bir tüketim kültürünün egemenliğinde, **yerel ve ulusal kültürlerin zayıflamasıdır.**

Görüldüğü gibi **Küreselleşme** her zaman aynı doğrultuda sonuçlar vermemektedir.

Bir yandan farklı yerel kültürlerin siyasal özerklik eğilimlerini destekler ve bu anlamda onları güçlendirirken, öte yandan, tekdüze bir tüketim kültürü ve markalara dayalı bir çokuluslu şirketler egemenliği yoluyla onları zayıflatmaktadır.

Bu **kültürel saldırı** bir yandan yemek, giyim kültürü gibi gündelik yaşam etkinliklerini etkilerken, öte yandan sanat ve edebiyat gibi alanları da egemenliğine almaktadır.

Tabii bu arada, **dil** çok büyük bir önem kazanmakta, **Tarzan İngilizcesi**, hemen hemen tüm dünyaya egemen olma yolunda ilerlemektedir.

Fransa bu kültürel saldırı karşısında, ulusal dilini korumak için bir yasa çıkarmak zorunda kalmıştır.

Türkçenin de, ticari işletme isimlerinden tutun da, her türlü etkinlik ile mal ve hizmet konusunda yaşadığı yozlaşma bunun bir sonucudur.

Ş harfinin sh olarak yazılmasıyla doruk noktasına ulaşan, **Tarzan İngilizcesinin** günlük yaşamdaki egemenliği, olayı sadece **hamburger** ile **cızbız köfte** arasındaki bir mücadele olmaktan çıkarmakta, **Küresel tüketim kültürü ve dili** ile **ulusal kültür ve dil** arasındaki büyük bir savaşa dönüştürmektedir.

Olay sadece Türkiye'de değil, bütün ülkelerde böyledir.

5. Zenginlerin Daha Zengin, Yoksulların Daha Yoksul Olması

Küreselleşmenin **beşinci bir sonucu, zenginlerin daha zengin, yoksulların daha yoksul olmalarıdır.**

Yeni dünya düzeninin Küresel ekonomisi, uluslararası sermayenin egemenliği yoluyla, ekonomik etkinlikler sonunda, sermayenin tekelleşmesine yol açmakta, piyasa ekonomisinin uluslararası düzeydeki **denetimsiz işleyişi,** yoksulları daha yoksullaştırma yoluyla zenginleri daha da zenginleştirmektedir.

Böylece dünya üzerindeki gelir adaletsizliği yaygınlaşmakta, gelişmiş ülkelerle gelişmemiş ülkeler arasındaki fark gittikçe büyüyerek, kapatılması olanaksız bir uçurum meydana gelmektedir.

Hiç kuşkusuz bu gelir adaletsizliği uçurumu, özellikle az gelişmiş ülke halkları arasında Küreselleşmeye, yani yeni dünya düzenine karşı çok olumsuz duygular ve isyana dönük protestolar yaratmaktadır.

İşin önemli yanı, bu gidişin, geri kalmış ülkeler açısından kalkınma umutlarını söndürmesi ve bu nedenle de bu ülke halklarını umutsuz intihar eylemlerine sürekleme eğilimi yaratmasıdır.

11 Eylül terörünün altında radikal siyasal İslam'ın bağnaz dogmaları kadar, bu umutsuzluğun bulunduğunu da göz ardı etmemek gerekir.

6. İnsan Hakları ve Demokrasi Kavramlarının Yaygınlaşması

Küreselleşmenin **altıncı bir sonucu, insan hakları kavramını ve demokrasi anlayışını yaygınlaştırmasıdır.**

Her ne kadar buraya kadar aktardığım sonuçlarla ters düşen bir nitelik taşısa da, Küreselleşme, en azından sözde de kalsa, **insan hakları** kavramını ve **demokrasi** anlayışını yaygınlaştırıcı bir etki yapmaktadır.

Gerek Amerika Birleşik Devletleri'nin siyasal liderliği ve dünya jandarmalığı, gerekse uluslararası sermayenin ve çokuluslu şirketlerin ekonomik egemenliği, her ne kadar **insan**

hakları ve **demokrasi** kavramlarının **içlerini boşaltan** bir etki yapıyorsa da, özellikle serbest piyasa ekonomisinin yaygınlaştırılmasına dayalı uygulamalar ve düşünsel etkinlikler, bu kavramların dünya çapında yaygınlaşmasına yol açmaktadır.

Aslında Küreselleşmenin gündeme getirdiği **insan hakları**, âdeta **toplumdan kopuk bir bireycilik**; **demokrasi** ise, **bireyi yalnızlaştıran ve ezen** bir **liberal piyasa demokrasisi** yönünde bazı çarpıklıklara yol açıyorsa da, yine de bu terimlerin yaygınlaşması, her iki kavramın da daha büyük bir kabul görmesi yönünde eğilimler yaratmaktadır.

Tam bu noktada, **toplumdan kopuk bireycilik** bireysel teröre de yol açtığı için, özellikle 11 Eylül teröründen sonra, bir ölçüde **insan hakları** kavramı üzerinde de kısıtlayıcı ve sınırlayıcı etkilerin zaman içinde ortaya çıkması kaçınılmaz görünmektedir.

Demokrasi kavramı ise, **demokrasiyi yok etme özgürlüğü** ile eşleşen **totaliter** düşüncelerin savunulmasına ve bu düşünceler doğrultusundaki terörist eylemlere yol açtığı ölçüde, ortaya çıkan tepkiler sonunda, ilerde, içeriğine daha uygun bir niteliğe kavuşacak gibi görünmektedir.

IV

Küreselleşmenin Çelişkileri ve Bir Umut

Küreselleşme süreci, özellikle **insan hakları** ve **demokrasi** kavramlarının yaygınlaştırılması açısından yaptığı etkiler bakımından, siyasal, ekonomik ve kültürel olarak fiilen gerçekleştirdiği tekelci ve tekilci (monistik) eğilimlerle, sert bir çelişkiler yumağını da birlikte oluşturmaktadır.

Aslında **çelişkili sonuçlar,** toplumsal, siyasal ve kültürel süreçlerin kaçınılmaz yazgısıdır.

Gerek toplumsal süreçlerdeki **diyalektik gelişmeler,** yani her bir etkinin, kendisine tepki olarak zıt yönde bir başka oluşumu gündeme getirmesi ve onun da kendisine zıt yönde olan başka tepkileri davet etmesi, gerekse, her bir etkinin, toplumun çeşitli katmanlarında birbiriyle uyumlu olmayan ve hatta bazen birbirine zıt olan sonuçlar doğurması, **kendi iç çelişkilerini de beraberinde getiren** diyalektik bir **etki-tepki sarmalını** kaçınılmaz kılmaktadır.

İşte **Küreselleşme** süreci de kaçınılmaz olarak, birbiriyle çelişkili ve diyalektik gelişmelere gebe, yani birbirine karşıt sonuçlar doğurmaktadır.

Bu sonuçlar, genel olarak insanlığın gittikçe küçülen ve hem tekilci hem de tekelci eğilimleri ağır basan bir topluma doğru gelişmesine yol açarken, **insan hakları** ve **demokrasi** gibi kavramların yaygınlaşması, bu kavramların doğru algılanması ve güçlenmesi olasılıklarının da ortaya çıkmasıyla, **Küreselleşmeyi olumlu yönde** etkileyecek, yani **Küreselleşmenin** olumsuz sonuçlarını dengeleyecek bazı gelişmeleri de gündeme getirmektedir.

Bu gelişmeler, **insan hakları** ve **demokrasi** kavramlarının, sadece ulus-devletlerin içinde değil, aynı zamanda aralarındaki büyük gelir farklılıkları da gittikçe büyüyen bağımsız devletlerin, içinde bulundukları dünya toplumu açısından da uygulama alanı bulmalarıyla belirginleşecektir.

1. Teknoloji-İdeoloji Sarmalı ve Küreselleşmenin Diyalektik Olarak Sunduğu Çıkış Yolu: Demokrasi ve İnsan Hakları

Değerli okurlarım, **Küreselleşmenin** bütün olumsuz etkilerine karşın, insanlığın önüne nasıl bir çıkış yolu sunduğunu anlamak için, çözümü, **Küreselleşmenin diyalektiğinde** ararken, çok kısaca insanlığın gelişme ve değişmesindeki **teknoloji-ideoloji** sarmalına bakmak gerekmektedir.

Bildiğiniz gibi, toplumlar bir **teknoloji-ideoloji** sarmalında gelişir ve değişirler.

Tarım Devrimi, tektanrılı dinler; Endüstri Devrimi de **milliyetçilik** ideolojileri aracılığıyla insanlığı biçimlendirmiştir.

Yani önce Tarım Devrimi olmuş, arkasından gelen **tektanrılı dinler,** bütün dünyayı, bu dinlere göre biçimlendirmişlerdir.

Aslında bildiğiniz gibi, bütün tektanrılı dinlerin inandıkları Allah aynıdır.

Bu dinlerin dünyayı yöneten kuralları da birbirine çok benzer.

Ayrıntıları bir yana bırakırsak, hepsi, insanoğlunun Tarım Devrimi aşamasında yerleşik düzene geçmesiyle, bir üretim aracı haline gelmiş olan toprağın mülkiyeti üzerine kurulu bir **toprak ağalığı** yönetimini, din ile de destekleyerek, üretimi ve düzeni, toprağa bağımlı köle-köylüler aracılığıyla devam ettirmeye yöneliktirler.

Papa ya da Halife, toprak ağalığına dayalı bu düzenin dinle de desteklenen yönetici simgeleridir.

Papa'nın hâlâ bir devletin başkanı olduğunu anımsarsak, bu yönetimin, en azından Hıristiyanlıkta bugün bile simgesel olarak varlığını sürdürdüğünü görürüz.

Tabii yönetim konusunda düşünce ayrılıkları ve farklı yönetim anlayışları ortaya çıkınca, siyaset dinle belirlendiğinden, tektanrılı dinler, çeşitli mezheplere bölünmüş, her muhalefet âdeta yeni bir mezhep veya yeni bir tarikat oluşturmuştur.

Tarım Devrimi teknolojisinin oluşturduğu bu **ideolojik** düzenlemeye dayalı yapılanma, sonunda, **Endüstri Devrimi teknolojisiyle** sarsılmıştır.

Endüstri Devrimi, bir yandan, gelişen sermaye sınıfının diyalektik olarak güçlendirdiği vatandaş-kentli işçileri üretmiş, öte yandan büyüyen pazar arayışları içinde **milliyetçilik ideolojisini** doğurarak, günümüzdeki ulus-devletleri yaratmıştır.

Bu süreç içinde gelişmeye başlayarak gündeme gelen **insan hakları** ve **demokrasi** gibi kavramlar ise, 1991 yılında Sovyetler Birliği yıkılana ve **soğuk savaş** bitene kadar dünya üzerinde genel bir kabul görmemiştir.

Sovyetler Birliği yıkıldıktan sonra da şimdi, **11 Eylül terörü** ile belirginleşen bir biçimde, İslam âlemi içinde yer alan bazı **radikal siyasal İslam** grupları, bu kavramları reddetmektedir.

Bir sonraki bölümde inceleyeceğim gibi, kuramsal temellerini **Huntington**'dan alan bu eğilime karşın, yine de **insan hakları** ve **demokrasi** kavramları, günümüzün **ideolojik hedefleri** olarak ön plana çıkmaktadır.

Günümüzde, insanlığın **Tarım** ve **Endüstri** devrimlerinden sonra yaşamakta olduğu üçüncü büyük teknolojik devrim olan **İletişim-Bilişim Devriminin** ideolojisi, **insan hakları** yani **demokrasi** gibi görünmekle birlikte, sonuç şimdilik belirsizdir.

Çünkü biraz yukarda belirttiğim gibi, toplumlar tekdüze **doğrusal bir çizgide** değil, **diyalektik** bir mantıkla, **zıtların etkileşimi** biçiminde gelişmektedir.

Nasıl **Tarım Devrimini** izleyen yıllarda **tektanrılı dinler**

insanlığı biçimlendirmişlerse, unutmayalım ki, yeni siyasal ve toplumsal oluşumlar da her dinin içinde yeni mezhepler de ortaya çıkarmış ve insanlık bu değişimlerden etkilenmiştir.

Bu yapının üzerine gelen **Endüstri Devrimi** ve onun ideolojisi olan **milliyetçilik**, dinleri ortadan kaldırmamış, kimi zaman tam tersine, **dinler ya da mezhepleriyle bütünleşerek, milliyetçilik çizgisindeki ayrımları** (İngiltere-IRA savaşı örneğinde görüldüğü gibi) **daha da keskinleştirmiştir.**

Milliyetçilik ideolojisi, toplumla diyalektik bir etkileşim içinde, bir kolu **ırkçı diktatörlüklere** (faşizme), bir kolu **sınıf diktatörlüğüne** (komünizme), bir kolu da **insan haklarına** (demokrasiye) giden bir biçimde gelişmiştir.

Tarım Devriminin örgütlenmesi olan **din-tarım imparatorlukları** Birinci Dünya Savaşı sonunda, **Endüstri Devriminin** getirdiği **milliyetçiliğin** bir kolu olan **ırkçı diktatörlükler**, İkinci Dünya Savaşı sonunda, öteki kolu olan **sınıf diktatörlüğü, soğuk savaş** sonunda çökmüşlerdir.

Şu anda **insan hakları** ve **demokrasi**, **İletişim-Bilişim Devriminin** ideolojisi olacak gibi görünmektedir.

İşte **Küreselleşmenin** diyalektik olarak insanlığa sunduğu çıkış yolu da buradadır:

Küreselleşmenin tüm olumsuz etkilerine karşın, gerek çağın gerekleri, gerek **İletişim-Bilişim teknolojisinin** yaygınlaşması, gerekse tarihten gelen gelişme ve değişme eğilimlerinin birikimi, insanlığın önündeki **insan haklarına dayalı demokrasi** seçeneğini ciddi bir kurtuluş alternatifi haline getirmektedir.

2. İnsan Haklarına Dayalı Demokrasi, Zorunlu Bir Seçenek Değil.

Ama tam bu noktada bir uyarı notu gerekmektedir:

Bu seçenek **İletişim-Bilişim Devriminin** zorunlu kıldığı, yani insanlığın zorunlu olarak oraya doğru yol alacağı bir hedef değildir.

Ne yazık ki, ilerleyen teknoloji, **insan haklarına dayalı bir demokrasi** kavramının gelişmesi yönünde zorunlu ve doğrusal bir etki yaratmamaktadır.

Daha doğrusu, ilerleyen teknoloji bir yandan **bireysel temel hak ve özgürlüklerin geliştirilmesi** için işlevsel olurken, öte yandan diyalektik olarak **bu** hakların **sınırlanması ve kısıtlanması** açısından da **kullanılabilmektedir.**

Yani diyelim ki, bir toplumun **Endüstri Devrimini** yaşaması nasıl onun zorunlu olarak **demokrasiye** değil de, Almanya'da ve İtalya'da görüldüğü gibi **ırkçı** ya da Rusya'da ve Çin'de görüldüğü gibi **sınıfsal diktatörlüklere** dönüşmesine yol açıyorsa, aynı biçimde **İletişim-Bilişim Devrimi** de zorunlu olarak temel hak ve özgürlüklerin gelişmesine değil, tam tersine bunların denetlenmesine yol açan etkiler de yapabilir.

İşte, Dünya Ticaret Merkezi'ne ve Pentagon'a yapılan **11 Eylül saldırıları İletişim-Bilişim Devriminin** yol açtığı bu **diyalektik etkileşimin** kimilerine göre beklenmedik (beni şaşırtmayan) sonuçlarıdır.

Her teknolojik devrim, yeni bir **ideolojik dönem** (tektanrılı dinler, milliyetçilik, insan hakları veya demokrasi gibi) başlatmakta ama bu yeni ideolojik dönemin insanın özgürleşmesine mi, yoksa köleleşmesine mi yol açacağı pek çok diyalektik etkileşimin sonunda ve pek de tutarlı **olmayan** bir biçimde, **savaşı kimin kazandığına bağlı olarak** ortaya çıkmaktadır.

Birinci ve İkinci Dünya Savaşları ile soğuk savaş, bu durumun en güzel kanıtlarıdır.

Bu savaşların sonuçları değişik olsaydı acaba bugün nasıl bir dünyada yaşıyor olacaktık?

Sonucu belirleyen en önemli öge, ne yazık ki **silah gücü** ve **bu gücün ideolojisi** olmaktadır.

Ne yazık ki, insanlık, teknolojik gelişme sonunda zorunlu olarak özgürleşme hedefine doğru ilerlememektedir.

Onu özgürleştirecek olan, yine kendi bilinci, kendi tercihleri ve kendi **ideolojik gücü** olacaktır.

Çünkü insanoğlunu, kendi iradesinden bağımsız olarak özgürleştirecek bir teknolojik değişme ve gelişme henüz icat edilmemiştir.

Küreselleşmenin insanoğlunu köleleştiren mi, özgürleştiren mi sonuçlar vereceği, hiç kuşkusuz, teknolojik devrimden çok, insanoğlunun iradesine yani ideolojisine bağlı olarak gelişecektir.

Şimdi bu bilgileri akılda tutarak, **Prof. Samuel Huntington'un 11 Eylül terörünün kuramsal temellerini oluşturan uygarlıklar çatışması** yaklaşımına yakından bakabiliriz.

İKİNCİ BÖLÜM

11 Eylül Terörünün İdeolojik Kökenleri: Samuel P. Huntington

I

11 Eylül Terörü ve Huntington'un Sorumluluğu

Değerli okurlarım, hiç kuşkusuz, **11 Eylül terörünün** ardındaki temel ideoloji, **Usame Bin Ladin** ve adamlarının benimsemiş olduğu **Taliban** inancıdır.

İslam âlemini temsil ettiği iddiasıyla ortaya çıkan bu inanç, Müslümanlığın çok farklı, çok radikal ve çok küçük bir grup tarafından benimsenen bir biçimidir.

Ama Ortaçağ'da egemen olan bir ideolojinin, 21. yüzyılda nasıl yeniden gündeme geldiğini ve yeni bir teknolojik devrim yaşayan dünyayı nasıl pençesine alarak etkilediğini anlamak, sadece bu inancın kaynaklarına bakarak olanaklı değildir.

Çünkü zaten tektanrılı dinlerin bütün topluma ve tabii bu arada siyasete, yani devlet yönetimine de egemen olduğu **totaliter** dönemler, **Endüstri Devrimiyle** kapanmış, **Endüstri Devrimiyle Aydınlanma Devrimini** kaçırmış olan, bu tür anlayışların üzerine kurulu imparatorlukların kalıntıları da **Birinci Dünya Savaşı** ile uygar dünya üzerinden silinmiştir.

Dolayısıyla, konunun ideolojik ve siyasal olarak irdelenmesi, **11 Eylül terörünün** ardındaki inancın bizatihi kendisinden çok, bu inancı günümüze taşıyan yeni kuramsal kaynakların üzerinde odaklaşmak zorundadır.

Zaten İslam âlemi de genel olarak, **11 Eylül terörünü** kınayarak, Müslümanlığın bu olayla doğrudan siyasal ve ideolojik ilişkilerini reddeden bir tutum sergilemiştir.

Doğrusu da budur.

Bütün tektanrılı dinler gibi Müslümanlık da zaman içinde değişim geçirmekte, **totaliter** bir devlet anlayışından, bireyin

Allah'la arasında olan bir duygu ve inanç bağına dönüşmektedir.

Her ne kadar gerek dünyada hâlâ İslam'ın **totaliter** devlet anlayışına dayalı olan rejimler, gerekse Türkiye'de, bireyin inanç özgürlüğü alanını, **kamu alanına** taşıyarak, **inancı** siyasetle boğuşmaya ve dolayısıyla da yıpratmaya yönelten kişi ve gruplar varsa da, Türkiye Cumhuriyeti'nin 1923'ten beri sergilediği **laik ve demokratik bir Müslüman toplum** modeli, bunların sonuçta varacağı yeri tarih önünde işaret etmektedir.

Bu açıdan **11 Eyül terörünün** inançtan gelen kaynaklarından çok, bu inancı günümüzün dünyasındaki **çağdaş teröre** taşıyan **ideoloji** daha büyük bir önem kazanmaktadır.

İşte **Samuel P. Huntington** bu **ideolojiyi** geliştiren bir yazar ve düşünür olarak önem kazanmaktadır.

11 Eylül terörünü anlayabilmek ve olası sonuçlarını kavrayabilmek açısından, **Huntington**'un kuramına yakından bakmak gerekmektedir.

Ancak bu kurama yakından bakıldığında, hem **11 Eylülden** sonra İslam âleminde olup bitenleri ve İslam adına **teröre** karşı öne sürülen **çekimser** görüşleri anlamak ve hem de bütün insanlığı felakete sürükleyecek bir **bölünmeyi** pek çok yanlış üzerine inşa eden bir ideolojiyi bütün boyutlarıyla kavramak olanaklı olacaktır.

II

Samuel Huntington'un Tezleri Nereden Kaynaklanıyor?

Samuel P. Huntington, Harvard Üniversitesi profesörlerindendir.

Özellikle **modernleşme kuramı** üzerindeki çalışmalarıyla tanınmış ünlü bir siyasal bilimci ve yazardır.

Konuya ilk olarak 1993 yılında, *Foreign Affairs* adlı dergide, **"Uygarlıklar Çatışması?" (The Clash of Civilizations?)** adıyla yayımlanan makalesinde değinmiştir.

Daha sonra, bu makalenin çok tartışılmasından kaynaklanan bir güdülenmeyle, 1996 yılında *Uygarlıklar Çatışması ve Dünya Düzeninin Yeniden Kurulması* **(The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order)** adlı kitabını yayımlamıştır.

Kendi ifadesiyle, bu kitap bir **sosyalbilim** çalışması değil, **soğuk savaş** sonrasında ortaya çıkan **Küresel politika değişmelerinin bir yorumudur.**

Görüldüğü gibi, **Huntington**'un **uygarlıklar çatışması** yaklaşımı da, doğrudan doğruya **soğuk savaşın** bitimine bağlı bir **Küreselleşme** ürünüdür.

Huntington da kitabında, **soğuk savaş** sonrasında bütün toplumbilimcilerin ve siyasalbilimcilerin yaptığı gibi, **Sovyetler Birliği'nin çöküşünden, yani soğuk savaşın bitiminden sonraki dünya** konusunda yeni çözümlemeler ortaya koymaya, bir anlamda hem bu yeni dünyada olup bitenleri anlamaya, hem de onlara yön vermeye çalışmaktadır.

Huntington'un bu **yön verme** eğilimi, bütün dünyayı etkilemeye yönelik görünmekle birlikte, konu Türkiye'ye geldi-

ğinde, bu eğilim birdenbire çok daha sert ve net öneriler halinde ortaya çıkmaktadır.

Bu önerileri biraz ilerde hem ayrıntılı olarak anlatacağım hem de eleştirel olarak tartışacağım.

Şimdilik sadece, **Huntington**'un bütün çözümlemelerini, çöken Sovyetler Birliği'nin yerine, **Batı uygarlığı için yeni bir düşman yaratma gayreti** üzerine inşa ettiğini belirtmeliyim.

Değerli okurlarım, **"Ne ilgisi var?"** demeyin.

Huntington tezlerini, ünlü İngiliz tarihçisi ve bilim insanı **Arnold J. Toynbee**'nin kuramı üzerine dayandırıyor.

Toynbee'nin **Meydan Okuma ve Karşı Koyma (Challenge and Response)** kuramına göre ise, büyük uygarlıklar, ancak bir meydan okumayla karşılaştıklarında ve yıkılmadan buna karşı koyabildikleri takdirde gelişiyor.

Tüm tarihi ve uygarlıkları incelediği ünlü *Bir Tarih Çalışması* **(A Study of History)** adlı kitabında **Toynbee,** bu tezini uzun ve derin çözümlemelerle oluşturmuştur.

Burada konumuz olmadığı için **Toynbee**'nin tezini tartışacak değilim.

Meraklıları, **Toynbee**'nin kendi yapıtlarına başvurabilecekleri gibi, benim *Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği* adlı kitabımda **Toynbee**'yi anlattığım ve eleştirdiğim bölüme bakabilirler.

Benim kitabıma ya da Toynbee'nin yazdıklarına bakanlar, oralarda, sadece **Meydan Okuma ve Karşı Koyma** açısından değil, aynı zamanda çöküş döneminde ortaya çıkan toplumsal tepkiler açısından da, kullandığı paradigmanın, **Huntington**'u çok etkilediğini göreceklerdir.

Burada sadece **Toynbee**'nin bu tezinin pek çok düşünürü etkilediğini, pek çok çözümlemeye temel alındığını işaret etmekle ve *Britannica Ansiklopedisi*'nin ilgili maddesinde bile kendisinin, **dine fazla ağırlık vermekle eleştirildiğinin** yazıldığını belirtmekle yetineceğim.

İşte, **Huntington, Toynbee**'nin **Meydan Okuma ve Karşı**

Koyma tezi çerçevesinde, Sovyetler Birliği çöktükten sonra, Batı uygarlığının rakipsiz kaldığı, yani **meydan okumadan yoksun olduğu,** bu nedenle de gevşeyip çökme tehlikesiyle karşı karşıya olduğu görüşünden hareket ediyor.

Kitabın yazılma amacı, çöken Sovyetler Birliği yerine, Batı uygarlığının karşısına, yeni bir **Meydan Okuma**, yani sanal ya da gerçek saldırıda bulunma olasılığı olan yeni bir uygarlık, yeni bir düşman oluşturmak olarak ortaya çıkıyor.

Bir başka deyişle **Huntington**, kitabını, bir **durum tespiti yapmaktan** çok, bir **yönlendirme** (manipülasyon) amacıyla yazmış görünüyor.

Şimdi **Huntington**'un hem **Toynbee**'nin **Meydan Okuma ve Karşı Koyma** tezinden esinlendiğini, hem de kitabını yönlendirme amacıyla yazdığını akılda tutarak, neler dediğine bakabiliriz.

III

Huntington'un Uygarlıklar Çatışması Tezi Nedir?

Sovyetler Birliği'nin çöküşünden sonra ortaya atılan en önemli tez, **Fukuyama**'nın seslendirdiği **Tarihin, yani ideolojilerin sonu geldi. Artık, liberalizm her yerde ve her şeye egemen** anlayışı idi.

Fukuyama, bu bence yanlış ama çok önemli kitabında *(Tarihin Sonu ve Son İnsan)* insanlararası farklılıkların artık başka alanlarda aranacağını belirtiyordu.

Şimdi **Huntington, Fukuyama**'nın bıraktığı yerden alıyor ve 21. yüzyılın din ağırlıklı bir uygarlıklar çatışmasıyla belirleneceğini söylüyor.

Böylece bir taşla birkaç kuş vuruyor:

Önce Çin uygarlığını ve özellikle İslam'ı Batı'nın karşısına yeni **düşmanlar** olarak dikiyor. Bu yolla, **Batı'yı diri tutabilmek için** çöken Sovyetler'in yerine, yeni düşmanlar tanımlıyor.

Bunu yaparken de, karşısına aldığı toplumlara, **"Batı uygarlığı aslında evrensel değildir, emperyalisttir. Siz bizden farklısınız ve farklı olmakta haklısınız!"** diyor ve kendisinden farklı olan bu dünyayı, argoda tam ifadesini bulan bir deyimle, **gaza getirerek** bütünüyle dışlıyor.

1. Tezlerin Özeti

Huntington, yayınlanır yayınlanmaz, Amerika'da bile ayrımcılığa, yabancı düşmanlığına ve ırkçılığa destek vermekle suçlanan *Uygarlıkların Çatışması ve Dünya Düzeninin Yeniden Kurulması* adlı kitabında şu tezleri geliştiriyor:

Sovyetler Birliği çöktükten sonra, dünyada insanlararası farklılıklar, ideolojik, siyasal ya da ekonomik olma özelliğini kaybetti.

Bugünkü dünyada insanlararası farklılıklar artık esas olarak kültüreldir.

Eskiden insanlara, **"Hangi taraftansın?"** diye sorarlardı.

Şimdi, **"Kimsin?"** diyorlar

Ulus-devletler dünya üzerinde esas rol sahibi olma özelliklerini sürdürmektedir. Fakat soğuk savaş dönemindeki üçlü bölünme (Batı-Sovyet-Üçüncü Dünya), yerini dünyanın sekiz ana uygarlığına göre oluşan, bir başka gruplaşmaya bırakmıştır.

Huntington'a göre bu uygarlıklar şunlardır: Batı, Sind (çevresindeki ülkelerle birlikte Çin), Japon, İslam, Hind, Slav -Ortodoks, Latin-Amerika ve muhtemelen Afrika.

Tarihte ilk kez Küresel politika çok kutuplu ve çok uygarlıklı hale gelmiştir.

Modernleşme süreci, Batılılaşmadan başka bir şeydir ve ne anlamlı bir bütünlüğü olan evrensel bir uygarlığın, ne de Batılı olmayan toplumların batılılaşması sonucunu vermektedir.

Uygarlıklararasındaki güç dengesi değişmektedir:

Batı'nın göreli etkisi azalmaktadır.

Asya uygarlıklarının ekonomik, askeri ve siyasal gücü artmaktadır.

Müslümanlar, İslam ülkelerindeki ve komşularındaki istikrarı bozacak bir nüfus patlaması yaşamaktadır.

Batılı olmayan uygarlıklar, genellikle, kendi kültürlerinin değerli olduğunu yeniden onaylamaktadır.

Uygarlık temeline dayalı yeni bir dünya düzeni kurulmaktadır:

Kültürel yakınlıkları olan toplumlar işbirliğine gitmektedir.

Toplumları bir uygarlıktan ötekine aktarmak konusundaki çabalar başarısız olmuştur.

Ülkeler, mensubu oldukları uygarlığın lider devletleri etrafında gruplaşmaktadırlar.

Batı uygarlığının evrensel değerlere sahip olduğu iddiası, onu, öteki uygarlıklarla gittikçe daha çok artan bir çatışma ortamına sokmaktadır. Çünkü Batı için **evrensel** olan, öteki uygarlıklar için **emperyalizmdir**.

Bu çatışmaların en ciddileri, İslam uygarlığı ve Çin uygarlığı ile, Batı uygarlığı arasında olanlardır.

Huntington aslında bütün bu uygarlıkların birbirleriyle yoğun bir çatışma içinde olduğunu söylemiyor.

Ona göre asıl etkileşim, Batı, İslam ve Çin dünyaları arasındadır.

Buradaki tehlike de, Batı'nın **saldırganlığı,** İslam'ın **hoşgörüsüzlüğü** ve Çin uygarlığının **iddiacılığı** arasındaki etkileşimin yaratacağı çatışmalardadır.

Yerel savaşlarda, genellikle de, Müslümanlar ile Müslüman olmayanlar arasındaki savaşlarda, **akraba ülkeyi tutma** eğilimi ortaya çıkmakta, bu eğilim bu tür savaşların tırmanma tehlikesini yaratmakta, bu ise onları durdurmak için merkez ya da lider ülkelerin çabalarını artırmalarına yol açmaktadır.

Batı uygarlığının varlığını sürdürmesi, Amerika'nın Batılı kimliğini yeniden onaylamasına ve Batılıların, uygarlıklarının evrensel değil, tek ve biricik (unique) nitelik taşıyan bir uygarlık olduğunu kabul ederek, onu, Batılı olmayan toplumlardan gelen saldırılara karşı yenilemek ve korumak için birleşmelerine bağlıdır.

Uygarlıklararası bir dünya savaşının önlenmesi, dünya liderlerinin, Küresel politikaların çok uygarlıklı niteliğini kabul etmelerine ve bu niteliği sürdürmek için işbirliği yapmalarına bağlıdır.

Bu noktada **Huntington**'un dünya barışının korunması konusundaki önerilerini de üçe indirgemek olanaklı:

Birinci olarak, her uygarlığın lideri ya da merkezi olan ülke, öteki uygarlıklarla olan çatışmalara karışmaktan kaçınmalıdır.

Bir başka deyişle, uygarlıklararası nüfuz alanları dikkatle çizilmeli ve bu alanlara titizlikle riayet edilmelidir.

İkinci olarak, uygarlıkların iç içe geçtikleri karışık bölgelerde, lider ya da merkez ülkeler birlikte hareket etmeli ve farklı uygarlıklardaki ülkelerin birbirleriyle çatışmalarını engellemelidir.

Üçüncü olarak, bütün uygarlıklardaki insanlar, öteki uygarlıklar ile ortak olan değerlerini, kurumlarını ve davranışlarını belirlemeye çalışmalıdırlar. Çünkü asıl savaş, uygarlık ile, insanlık düşmanı olan uyuşturucu vb. alışkanlıklara sahip barbarlık arasında olacaktır.

2. Huntington ve Bölünmüş Ülkeler

Bütün bu çözümlemeleri sırasında **Huntington,** birden çok uygarlığın etkisinde olan ülkeler için **bölünmüş ülkeler** diyor:

Meksika, Latin-Amerika ve Batı uygarlıkları arasında bölünmüştür.

Eski Yugoslavya, Batı, İslam ve Slav-Ortodoks uygarlıkları arasında bölünmüştür.

Güney Afrika, Batı ve Afrika uygarlıkları arasında bölünmüştür.

Keşmir, İslam ve Hint uygarlıkları arasında bölünmüştür.

Türkiye, İslam ve Batı uygarlıkları arasında bölünmüştür.

Rusya, Slav-Ortodoks ve Batı uygarlıkları arasında bölünmüştür.

Huntigton bu görüşleriyle, 21. yüzyıldaki yeni emperyalizmin kültürel temellerini atmak istemekte, fakat pek de başarılı olamamaktadır.

Batı uygarlığının değerlerinin evrensel olmadığını, bunların yalnızca Batı'ya özgü olduğunu söyleyerek, dünyanın geri kalan kısmını **farklı** ilan etmektedir.

Sosyal psikolojinin en basit kuralına göre, **farklılık** duy-

gusu, yani **onlar** ifadesi, **biz** duygusunun zorunlu besleyicisidir.

Huntington, **Batı dışındaki uygarlıkları farklı** ilan ederek ve zaman içinde, ne kadar modernleşirlerse modernleşsinler, bu farklılıklarını koruyacaklarını söyleyerek, Batı uygarlığı ile insanlığın geri kalan kısmı arasına kesin bir **ayrımcı çizgi** çizmektedir.

Huntington özet olarak, "**Siz** farklısınız, farklı kalın. **Bize** bulaşmayın," diyor.

Bunun ardında da hissedilen ama işitilmeyen bir başka varsayım var:

"Batı kendi kendine yeter. Sizin düşmanlığınız sayesinde kendi kendini de yenileyecektir. Dünyanın sınırlı olanaklarının kullanılmasında ise, sizler ancak bizim uygun göreceğimiz ölçüde paylaşım sürecine katılabilirsiniz. Modernleşme ve benzeri süreçlerle, bize benzediğinizi ve sofraya eşit koşullarla oturacağınızı sanıyorsanız, aldanıyorsunuz."

IV

Huntington ve Kemalizm

Huntington, *Uygarlıkların Çatışması* adlı kitabındaki ana tezlerini Kemalizm'i irdeleyerek ve onu reddederek geliştiriyor.

Huntington'a göre, batı uygarlığı dışındaki ülkelerin hangi yolla olursa olsun, **Batılılaşması** olanaksızdır.

Aslında tüm kitap, **Batı'nın tek ve biricik,** taklit edilemez ve erişilemez bir uygarlık sahibi olduğu ve bu özelliğini öteki uygarlıklara karşı korumak zorunda bulunduğu görüşüne dayandırıldığı için, **Atatürk'ün,** Müslüman ve feodal bir imparatorluktan, **Batılı ve çağdaş bir devlet** yaratma projesinin yadsınması, doğrudan doğruya yazarın ana tezi haline gelmiş.

Tezinin yanlışlığı bir yana, hiç kuşkusuz, Türkiye örneğini ve Atatürkçülüğü, kitabının ana ekseni yaparak, **Mustafa Kemal Atatürk'ün** evrensel dehasının ve Türkiye'nin gelecek yüzyılda dünya üzerinde **örnek** bir ülke olma özelliğinin önemini onaylamak açısından doğru bir teşhiste bulunmuş.

Huntington'a göre, Batı uygarlığı dışındaki ülkelerin batılılaşmaya ve modernleşmeye (çağdaşlaşmaya) karşı üç tepkisi oluşuyor.

Bu tepkileri kaleme alırken de **Toynbee'den** de önemli ölçüde etkilendiği anlaşılan **Huntington'un** paradigması şöyle:

Birinci tepki reddiyecilik. Hem modernleşmenin hem de Batılılaşmanın yadsınması biçiminde gelişiyor. 16. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar Japonya bunun klasik örneği.

İkinci tepki Kemalizm. Hem çağdaşlaşmanın hem Batılılaşmanın kabul edilmesi biçiminde ortaya çıkıyor. Örnek Türkiye.

Üçüncü tepki reformculuk. Çağdaşlaşmanın kabulü fakat, Batılılaşma'nın yadsınması biçiminde oluşuyor. Klasik örnek Mısır'da **Mehmet Ali Paşa,** Çin'de **Ch'ing** hanedanının son yılları ve 1870-1920 arası Osmanlı İmparatorluğu.

Huntington günümüzdeki tüm uygarlıkları ve geçirdikleri deneyimleri inceleyerek, bu her üç tepkinin de farklı nedenlerle, Batı dışındaki toplumların **Batılılaşmasını** sağlayamadığını söylüyor.

Böylece, Amerika, Kanada, Batı Avrupa ve bir ölçüde Avustralya ile Yeni Zelanda dışındaki ülkelere, **"Ne yaparsanız yapın, bize benzeyemezsiniz, bizim dışımızda kalmaya mahkûmsunuz,"** diyor.

Huntington Türkiye için, Batı uygarlığının içinde ikinci sınıf bir ülke olmaktansa, İslam uygarlığı içinde bir merkez -lider ülke olmanın daha uygun olduğunu belirtiyor.

Atatürk'ün, toplumu laikleştirmesinden dolayı, Osmanlı İmparatorluğu'nun İslam uygarlığının merkez ülkesi olma rolünü Türkiye'nin devam ettiremediğini ve bu rolü, laik olduğu için, şimdi de üstlenemeyeceğini belirten **Huntington**, ülkemiz için bir reçete sunma bonkörlüğünü de gösteriyor:

Huntington'a göre Batı'nın laik ve demokratik düzeninde yeterince deneyim kazanmış olan Türkiye, artık İslam âleminin lideri olabilir. Ama bunu yapması için, **Rusya'da Lenin'in reddedildiğinden daha şiddetle Atatürk'ün mirasını yadsımalıdır.**

Bu ise ancak hem siyasal hem de dinsel açıdan meşruiyet sahibi olan, üstelik de **Atatürk** kalibresinde (terim **Huntington**'undur) bir lider tarafından gerçekleştirilebilir.

Bu öneriyi okuyunca insanın aklına hemen, **Huntington Türkiye'yi neden bu kadar çok seviyor?** sorusu geliyor.

Yani **Huntington**, sadece teorilerinin doğruluğunu kanıtlamak için mi, neredeyse iki yüzyıl önce Osmanlı İmparatorluğu'nda başlamış olan bir Batılılaşma ve çağdaşlaşma sürecini geri çevirmek gibi olanaksız bir öneride bulunuyor?

Bir siyaset bilimcinin, öne sürdüğü kuramın doğruluğunu kanıtlamak uğruna, böyle tarih, akıl ve bilimdışı bir öneride bulunmasını anlamak, benim gibi bilimsel ihtiras sahibi olanlar için bile çok kolay değil.

Aslında mensup olduğu Batı uygarlığını tek ve biricik olarak tanımlayan ve onu erişilmez bulan **Huntington**'un Türkiye'ye önerdiği bu çözümün, kendi uygarlığı açısından küçük(!) bir de avantajı var:

Kitabının 145'inci sayfasında bunu da söylüyor: **"Kuzeyden gelen büyük tehlikeye karşı Türkiye'nin bir siper olarak Batı için yararı kalmamıştır. Artık, Körfez Savaşı'nda olduğu gibi, güneyden gelen daha küçük tehditler için olası bir müttefiktir."**

Yani, Sovyetler'in çökmesinden sonra Türkiye, Batı için ancak Ortadoğu petrolleri konusundaki bekçilik açısından önemlidir.

Eh, gerisini de varın siz anlayın: Türkiye, Ortadoğu petrolleri konusundaki bekçiliği, Batı uygarlığının bir üyesi olarak mı daha iyi yapar, yoksa İslam dünyasının lideri olarak mı?

Ayrıca, İslam diktatörlüğü ile yönetilen bir ülke, dış politika ve askeri müdahale konusundaki kararları hiç kuşkusuz demokratik bir ülkeden çok daha kolay alır.

V

Huntington Nerelerde Yanılıyor?

Huntington'un son derece ayrıntılı dipnotlanmış ve pek çok örneklerle dolu kitabı çok etkileyici olmakla birlikte, ilk bakışta bile göze çarpan bazı eksiklik ve tutarsızlıklarla dolu.

Birinci olarak, dine ve kültüre büyük önem vermesine karşın, tanımlanan uygarlıkların temel nitelikleri ne din, ne mezhep, ne ırk, ne de milliyet bazında aynı.

Bir başka deyişle **Huntington**'un sınıflaması, birörnek bir kültürel ölçüte dayanmıyor.

Kimi zaman İslam uygarlığı adı altında aynı dinden olan ama birbirinden çok farklı nitelik taşıyan ülkeleri aynı gruba koymuş, kimi zaman da aynı dinden olan Hıristiyanları farklı gruplara ayırmış.

Oysa din bazında bir karşıtlık ya da belirleyicilik söz konusu olsaydı, en azından Musevilik, Hıristiyanlık ve Müslümanlık gibi üç büyük semavi din ve Budizm ya da bunların mezhepleri, farklılık ölçütleri olarak kullanılmalıydı.

İkinci olarak, saydığı uygarlıklar çerçevesinde (Türkiye ile Libya veya İran gibi ya da birbirleriyle yıllarca savaşmış olan İran ve Irak gibi) birbirine hiç benzemeyen toplumlar aynı uygarlık içinde görülmüş.

Buna karşılık birbirine çok benzeyen toplumlar da (özellikle Uzakdoğu'nun Budist toplumları ve Batı'nın Hıristiyan toplumları gibi) farklı uygarlıklar içinde birbirine karşıt olarak alınmış.

Üçüncü olarak Huntington, kültürleri birbirine benzer ülkelerin ittifak yapacağını söylerken, çok basit bir gerçeği,

uluslararası ilişkilerde, çıkarların, her türlü duygunun önüne geçtiği gerçeğini gözardı etmiş.

Tüm tarih bize, devletlerarası ilişkilerde duyguların ve kültürel kimliklerin değil, çıkarların daha önemli rol oynadığını öğretmiyor mu?

Son İran-Irak savaşı bunun en iyi örneklerinden biri değil mi?

Niçin 21. yüzyıl, bu ilkenin değişmesine ve **kültürel kimlik** adı altında son derece muğlak bir ölçütün, ulusal çıkarların, özellikle de ekonomik ulusal çıkarların önüne geçmesine neden olsun?

Dördüncü bir nokta **Huntington**'un, kültürel antropolojide, uygarlıkların birbirlerini etkilemelerini açıklayan **akkültürasyon** ve **inkültürasyon** denilen, **kültürleşme** ve **kültürlenme** süreçlerini gözardı etmesidir.

Birbirleriyle temasta olan uygarlıklar ya da kültürler, zamanla kaçınılmaz olarak birbirlerini etkiler ve birbirlerinden etkilenirler. Böylece gittikçe birbirlerine benzemeye başlarlar. Bu nedenle de pek çok kültürü ya da uygarlığı çok kesin çizgilerle birbirlerinden ayırt etmek olanaksızdır. Örneğin, Batı uygarlığı ile Latin-Amerika uygarlığının ortak yönleri, farklılıklarından daha fazla değil midir?

Beşinci olarak, Batılılaşma ile modernleşme (çağdaşlaşma) ayrımı hem net değil, hem de anlaşıldığı kadarıyla, modernleşmeyi, sadece teknik olanakların kullanılması olarak kabul etmesi, doğru değil.

Yani çölde, elindeki bilgisayarla, sakat bir din anlayışına ve yanlış bir Allah inanışına dayalı olarak kellesini keseceği insanları izleyen deve üstündeki bedevi, modern midir?

11 Eylül teröristleri, uçak kullanabildikleri için **modern** mi kabul edilmelidirler?

Altıncı bir nokta ise, doğrudan doğruya Türkiye örneğinin yanlış yorumunda ve ayrıca bu yorumun statik karakterinde yatıyor.

Huntington, modernleşmenin Batılılaşma olmadığını söylüyor ve ne denli modernleşirlerse modernleşsinler, farklı uygarlıklardaki toplumların uygarlık değiştiremediğini ve Batılılaşamadığını belirtiyor. Hatta bu nedenle, bir de **bölünmüş ülkeler** listesi veriyor.

Her modernleşmenin, zorunlu olarak Batılılaşma olmadığı, daha doğrusu, modernleşen ülkelerin, kendi öz kültürlerini de bir ölçüde koruyarak değiştikleri bir gerçek.

Fakat belli bir teknolojik düzeyin, zorunlu toplumsal ve kültürel değişmeleri de birlikte getirdiği ve bu **birörnekleştirici** etkinin tüm kültürleri birbirine yaklaştırdığı da ayrı bir gerçek.

Türkiye acaba şu anda hem kültür hem de uygarlık olarak, yani hem yerel hem de evrensel olarak Suudi Arabistan'a ya da İran'a mı daha yakın, yoksa, Batı'ya mı?

Ayrıca Türkiye toplumu nereye doğru değişiyor? Irak'a ya da Libya'ya doğru mu, yoksa Fransa'ya ya da Almanya'ya doğru mu?

İşte tam bu noktada **Huntington**'un toplumsal değişme sürecini yadsıyan ve toplumları statik (hem durgun hem de durağan) varlıklar olarak gören çözümlemesinin yanlışlığı da ortaya çıkıyor.

1923'ten beri hızlanan bir biçimde, aslında kökü 1800'lere dayanan bir modernleşme projesi, Türkiye'nin gündeminde.

Bu proje hiç kuşkusuz Türkiye'yi, kendi kültürünü de koruyarak, Batı dünyasının bir parçası yapacak.

Bu süreç belki, Avrupa Birliği ile değil, Japonya ile bütünleşerek gerçekleşecek, ama mutlaka gerçekleşecek.

Yedinci olarak, yine Türkiye'yi de ilgilendiren biçimde, Batılılaşma süreci için, İslami değerlerin tümüyle yadsınması gerektiğini söylüyor. Oysa böyle **toptancı** yaklaşımlar, çoktan terk edildi sosyal antropolojide.

Huntington, Hıristiyanlıktaki bölünmelere, uygarlık farklılaşması açısından aşırı değer ve anlam verirken, İslamı, ne-

dense hâlâ ilk çıktığı andaki gibi, dogmatik, değişmez ve daha önemlisi **monolitik** bir yapı olarak kabul etme yanlışını yapıyor.

Kanımca, bu **çağdaş bir gözlem** olmaktan çok, **11 Eylül terörizmine** yol açan **yönlendirici** bir arzu.

Üstelik **Huntington**'un İslam'a atfettiği bu **tekilci (monist)** özellik, **11 Eylül teröründen** sonra ortaya çıkan farklı tepkilerde de açıkça yadsınmış görünüyor.

Sekizinci bir nokta, kültürel farklılık (ister dine dayansın, ister ırka) bu denli önemliyse, neden, kültürel farklılıklar, uygarlıklararası çatışmaları belirliyor da, aynı devletin içindeki farklı kültürler açısından işlevsel olmuyor?

Örneğin, çokkültürlü bir yapıya sahip olan ABD bu açıdan nasıl sorunlar yaşayabilir? **Huntington** bu konuyu da es geçiyor.

Huntington'un **bölünmüş ülkeler** için kullandığı ölçütler Amerika Birleşik Devletleri'ne de uygulansa acaba ne gibi garip sonuçlar ortaya çıkar?

Dokuzuncu bir nokta, özellikle kültürel açıdan bölünmüş ülkeleri değerlendirirken, seçmen davranışının, yani oy dağılımlarının belirleyici olduğunu düşünmesi, bu nedenle de uygarlık ayrımı gibi temel kültürel bir konu ile günlük siyasal tercihlerin bire bir örtüştüğü gibi bir yanlışa düşmesi, üstelik bu yaklaşımına karşın, Türkiye'deki durumu da yanlış yorumlaması, yüzde 20 oy alan bir partiyi neredeyse halkın çoğunluğu gibi göstererek, Refah Partisi'nin yüzde 99'u Müslüman olan Türkiye'de, biz çoğunluğu temsil ediyoruz söylemiyle yaptığı propagandada yaptığı hatayı tekrarlamasıdır.

Huntington'un tezlerinin en zayıf noktaları Türkiye üzerine yazdıklarında görülüyor.

Sanıyorum Türkiye hakkında böyle büyük yanlışlara düşmesinin altında, Özal'dan önemli ölçüde etkilenmiş olması yatıyor.

Onuncu bir nokta, uygarlıklararası çatışmalardan kaçı-

nılması görüşünün, çok yakın tarihte ve günümüzde tanık olduğumuz Amerika'nın Körfez Savaşı gerçeğiyle doğrudan çatışıyor olmasıdır.

Körfezde aynı dinden olan iki ülke arasında savaş çıkmış, buna, Amerika Birleşik Devletleri, farklı din mensubu bir devlet olarak, birinin adına müdahale etmiştir.

On birinci nokta, NATO'nun eski Yugoslavya'ya, Sırpların Kosovalı Arnavutları ve Müslümanları öldürmesini engellemek için müdahale etmiş olmasıdır.

Huntington'a karşı bir **uygulamacı**, 68 kuşağından ABD Başkanlığına seçilmiş olan **Clinton**, bir soykırımla karşı karşıya olan **Müslüman-Arnavut Kosova** halkını kurtarmak için, **Hıristiyanların ezici çoğunlukta olduğu NATO'nun, Ortodoks-Sırp** saldırısına karşı savaş ilan etmesiyle, **Bosna katliamını** da aynı biçimde sona erdirmiş bir kişi olarak, artık yeni yüzyılın farklılığını ve Huntington'un tezlerinin yanlışlığını yapısal bir biçimde işaret etmiş oluyor:

Bu yeni yüzyıl, din ve ırk farklılıklarına dayalı faşist yönetimlerin **etnik temizlik** adı altındaki soykırımlarıyla simgelenen kan ve gözyaşına doğru değil, dini, dili, ırkı, rengi ne olursa olsun, sırf insan oldukları için eşit doğmuş bulunan kişilerin, devlet karşısında aynı hak ve özgürlüklere sahip oldukları hukuken eşitlikçi, sosyo-ekonomik olarak da adaletçi bir düzene doğru gelişecek.

Türkiye'deki varlıklarını din ve mezhep farlılıklarının vurgulanmasına ya da ırk ve milliyet kimliklerinin abartılmasına bağlamış olan şeriatçıların ya da Kürt ve Türk milliyetçilerinin pek hoşuna gitmese de, yeni yüzyıl, bu farklılıkları aşan bir **demokrasi** ve **uygarlık** anlayışıyla geliyor.

İşte NATO'nun eski Yugoslavya'ya müdahalesi **Clinton'un, Huntington'a; demokrasi ve insan haklarına dayalı uygarlığın, ırkçılığa ve dinsel ayrımcılığa karşı zaferidir.**

VI

Edward W. Said, Samuel P. Huntington İçin Ne Düşünüyor?

Edward W. Said, Filistin asıllı bir profesör. Columbia Üniversitesi'nde İngilizce ve karşılaştırmalı edebiyat dersleri veriyor.

1978 yılında *Şarkiyatçılık* **(Orientalism)** adı altında çok önemli bir kitap yazdı. **Metis Yayınları,** 1999 yılında, Said'in 1995 yılında yazdığı bir **Sonsöz** ile birlikte, bu önemli çalışmayı Türkçe'de yayımladı.

Said bu kitabında, **Şark** kavramının **Batı** tarafından **kurgusal olarak** üretildiğini ve **Batının** kendisini tanımlamak için, kendinden farklı olan **öteki** kavramını vurgulamak amacıyla bu kavramı geliştirdiğini anlatıyor.

Ayrıca, yazarın 1995 yılında bu kitaba yazdığı **"Sonsöz,"** kitabın bütünü kadar önemli.

Said **"Sonsözü"**nde aynen şöyle diyor:

"Harvard Üniversitesi'nden Profesör Samuel Huntington, inandırıcılıktan uzak bir iddia attı ortaya; iddiasına göre, soğuk savaştaki kutuplaşmanın yerini, 'uygarlıklar çatışması' dediği şey almıştır. Bu tez, birtakım başka uygarlıkların yanı sıra Batı, Konfüçyüs ve İslam uygarlıklarının geçirimsiz bölmeler gibi oldukları, üyelerinin tek derdinin dışta kalan herkesi kendilerinden uzak tutmak olduğu öncülüne dayanır.

"Mantığa aykırı bir tezdir bu; zira modern kültür kuramındaki en büyük ilerlemelerden biri, kültürlerin melez, heterojen olduklarının neredeyse herkes tarafından kabul edilmiş olmasıdır. *Kültür ve Emperyalizm*'de (adlı kitabımda) göstermeye çalıştığım gibi, kültür ve uygarlıklar öyle sıkı bir karşı-

lıklı ilişki ve birbirine bağlılık ağı içinde yer alırlar ki, bunların özelliklerine ilişkin her bütünsel ya da yalın betimleme eksik kalır...

"...*Şarkiyatçılık*'ın dolaylı iletilerinden biri de şuydu: Kültürler ile halkları zorla ayrı, farklı soylara ya da özlere bölen her girişim, bunun getirdiği yanlış temsilleri, tahrifleri ortaya koymakla kalmaz, anlama yetisinin **Şark** ya da **Batı** gibi şeyler üretmek üzere iktidarla nasıl bir suç ortaklığı kurduğunu da gözler önüne serer."

Görüldüğü gibi **Said, Huntington**'un en büyük yanlışı olan kültürel tekçiliğe, tekilciliğe ve tekelciliğe karşı çıkıyor; sadece bir ideolojik tavır olarak değil, bu anlayış, yaşamın ve tarihin gerçeklerine de uymadığı için.

Kanımca Türkiye'de Hizbullah'ı, dünyada 11 Eylül terörünü üreten ortamın destekçileri, Huntington'dan çok, Said'i ciddiye almalılar.

Ama ne yazık ki her kültürün, her uygarlığın içinde fanatikler, yani köktendinciler var.

İşte **Huntington** bunların kullanacağı bir ideolojik silah üretmiş oluyor.

VII

Asıl Huntington'un Yaptığı Kültür Emperyalizmidir

Huntington'u okurken en çok şaşırdığım yerlerden biri, **insan hakları, kadın hakları** gibi değerleri **Batı'nın emperyalist değerleri** olarak nitelemesi ve İslam âlemine bunlardan uzak durmalarını öğütlemesiydi.

Önce ne yaptığını çok iyi anlayamadım.

Sonra Kemalizme saldırısını okuyunca, bu akıllı siyaset bilimcisinin ne yapmak istediğini bütün açıklığıyla gördüm:

Huntington, Mustafa Kemal Atatürk'ün yaptığı İstiklal Savaşı örneğinin tekrarlanmasını engellemeye, bu **Batılı değerlerin Batı emperyalizmine karşı** kullanılmasını önlemeye çalışıyordu.

Değerli okurlarımdan yaşları uygun olanlar anımsayacaklar, **soğuk savaşın** en hızlı yıllarında Türkiye'de bir **kültür emperyalizmi** tartışması vardı.

Bu tartışmaya göre, **Batı kültürünün** bütün değerleri **emperyalist** değerlerdi.

Soğuk savaş koşullanmaları çerçevesinde kimse, **kadın hakları, insan hakları, demokrasi, laiklik** gibi Batı'da geliştirilmiş olan **olumlu değerlerin** de, bu tümüyle reddedilen **emperyalist kültür** içinde yer aldığına dikkat etmiyordu.

Ya da buna dikkat ediliyordu ama bazı yazar ve düşünürler, **sınıf diktatörlüğü** veya **şeriat diktatörlüğü** ve **ırkçı diktatörlük** özlemleri içinde, demokrasi, laiklik, insan hakları, kadın hakları gibi değerlerin yıpratılmasına bile bile çanak tutuyordu.

Aynı biçimde **Kahrolsun emperyalizm** sloganı çerçevesin-

de algılanan **emperyalizm** sadece **Batı kütürü** ile sınırlanmış ve kısıtlanmıştı.

Arap-İslam kültürünün şeriata dayalı emperyalizminden ya da **Sovyetler Birliği'nin sınıf diktatörlüğüne dayalı emperyalizminden** pek söz edilmiyordu.

Tabii bu arada kimse, **Mustafa Kemal Atatürk**'ün **bağımsızlık, laiklik, demokrasi** gibi **Batılı değerler** adına, **Batı emperyalizminin** boyunduruğundan kurtulmak amacıyla bir **İstiklal Savaşı** kazandığına dikkat etmiyordu.

Oysa, **Türk devrimi,** yani **Mustafa Kemal Atatürk**'ün önderliğindeki **İstiklal Savaşı** ve **Cumhuriyet devrimleri,** Batı'ya karşı **anti-emperyalist** bir **savaşın** kazanılmasıyla gerçekleştirilmiş, **demokratik ve laik, sosyal hukuk devletini** amaçlayan **laik Cumhuriyeti** kurmuş olan tek ve biricik örnekti.

Bu örnek, yani **Batılı değerlerin** bizzat **Batıya karşı** bir **anti-emperyalist** savaşın ve bir **devrimin** gerekçeleri olarak kullanılmış olması, **Batı emperyalizmi** için gerçek bir tehditti.

Önce kimse bunu anlamadı.

Batı kültürüne karşı olan **şeriatçı diktatörlük** ve **sınıf diktatörlüğü** yanlıları, **Mustafa Kemal Atatürk**'ün gerçekleştirdiği **Türk devriminin,** Sovyet veya Arap-İslam emperyalizmlerine teslim olmamasını eleştirerek, çoğunlukla da bir ittifak içinde, **Cumhuriyet'e** saldırıyorlardı.

Huntington kitabında, bu noktayı son derece doğru yakalamış görünüyor:

Huntington, Mustafa Kemal Atatürk'ün **bağımsızlık, kadın hakları** ve **insan hakları** gibi değerleri gerçekleştirmek için Batı'ya karşı kazandığı **anti-emperyalist** savaşın **Batı emperyalizmini durdurucu** ideolojik ve siyasal sonuçlarını iyi algılamış görünüyor.

Demokrasi adı altında toplanabilecek olan bütün bu değerleri, **emperyalist değerler** olarak niteleyerek **Batı emperyalizmine karşı** kullanılmalarını önlemek istiyor.

Huntington'a göre, Batı, **taklit edilemez ve erişilemez** bir

uygarlıktı. Bu değerler de bu uygarlığın **emperyalist değerleriydi. İslam ülkeleri,** kendi geleneksel değerlerine sarılmalı ve **kadın hakları, insan hakları demokrasi** gibi emperyalist değerleri reddetmeliydiler.

İşte bence, asıl kültür emperyalizmi budur:

Kültür emperyalizmini anlamak ve **sömürge aydınını** tanımak isteyenler, **Huntington**'un kitabını okumalılar, onun nelere ve kimlere destek verdiğine dikkat etmeliler.

Aslında, **Huntington**'un ince ince savunduğu **Batı emperyalizmine** karşı **tek etkili ilaç,** diyalektik olarak yine **Batı kültüründe** gelişmiş olan **insan haklarına dayalı demokrasi** kavramıdır.

Mustafa Kemal Atatürk demokratik bir devlet kurabilmek için **Batı emperyalizmini** savaşla mağlup etmiş tek liderdir.

Türkiye Cumhuriyeti de, hem **Arap-İslam şeriatçılığının** hem de **Sovyetler'in sınıf diktatörlüğünün** reddedilerek, **insan haklarına dayalı demokrasi** modelinin kabulü ve Batıya karşı kazanılan **anti-emperyalist bir savaş** sonunda, üstelik de bir **İslam toplumunda** kurulmuş olan **tek laik ve demokratik** devlettir.

Tüm dünyanın 11 Eylül'den sonra anlamaya başladığı, Türkiye'nin 21. yüzyıldaki önemi de buradadır.

VIII

Huntington'un Asıl Hedefi: Yeni Bir Dünya Egemenliği

Huntington'un kitabında ne yapmak istediğini iyi anlamak için, ilk makalesinin ismi ile kitabının adı arasındaki farka dikkat etmek gerekir.

Makalenin ismi sadece **uygarlıklar çatışmasıdır.**

Kitabın adına ise, **"ve Dünya Düzeninin Yeniden Kurulması" (and the Remaking of World Order)** ifadesini eklemiştir.

Böylece amacının sadece Batı uygarlığının karşısına **yeni bir düşman çıkartmak değil,** bu düşmanı kullanarak, **Batı'nın dünyayı yeniden biçimlendirmesi gerekliliğine** işaret etmek olduğu anlaşılmaktadır.

İşte kanımca, 11 Eylül terörünün ve onu izleyen olayların gerçek anlamı, bu ek ifadede yatmaktadır.

11 Eylül terörünün kabul edilebilecek ya da desteklenebilecek hiçbir yanı olmadığı açıktır.

Ama Amerika Birleşik Devletleri'nin, bu olayı kullanarak, aynen İkinci Dünya Savaşı'nın sonunda gereksiz yere Hiroşima ve Nagazaki'ye atom bombası atarak, Savaş sonrası kurulacak yeni dünya üzerindeki egemenliğini ilan etmesi gibi bir harekâta girişme olasılığı bütün açıklığıyla ortadadır.

Huntington'un gerek Müslümanlar gerekse Hıristiyanlar arasındaki destekçilerinin kimlikleri açıktır:

Dünyayı sadece fanatik bir dinsel inanç penceresinden gören ve kendilerine ancak, çıkacak bir **dinler arası savaş içinde yer bulanlar,** yani radikal köktendinciler.

Clinton döneminde Amerika Birleşik Devletleri bu modele fazla itibar etmemişti.

Ama ilk kez **kendi evinde** bir düşman saldırısına uğrayan Amerikan toplumunun oldukça muhafazakâr **George Walker Bush** yönetimi ne yapacaktır?

Müslüman köktendincileri kullanarak aynen 11 Eylül gibi bir **haçlı seferi** düzenlenecek midir İslam dünyası üzerine?

Bush'un **haçlı seferi** anlamına gelen **crusade** terimini **11 Eylül terörizmine** karşı bir harekât için kullanmış olmasına karşın, böyle bir olasılığın insanlığın felaketi olacağını en başta Amerika Birleşik Devletleri'nin görmesi gerekir.

Ayrıca **crusade** terimi zaman içinde Amerikan İngilizcesinde, eski dinsel **haçlı seferi** anlamını yitirmiş, sadece günlük dilde kullanılan, güçlü bir şekilde desteklenen bir toplumsal kampanya anlamı kazanmıştır.

Nitekim **Bush** da bu konuşmasından çok kısa bir süre sonra Amerika'daki İslam merkezini ziyaret ederek, bu konuda oluşabilecek yanlış anlamaları ve duyarlılıkları önleme gayreti içine girmiştir.

Ama bu arada İtalyan Başbakanı **Berlusconi**'nin, gerçekten tam bir **haçlı seferi** anlayışı içinde, Hıristiyan uygarlığının üstünlüğünü ve düşmanların ezilmesi gerekliliğini vurgulayan sözleri, Müslüman fanatiklerin arayıp da bulamadıkları bir fırsat yaratmıştır.

Unutmamak gerekir ki, daha Sırpların Boşnakları katletmesi sırasında bile, Türkiye'deki radikal siyasal İslamcı gruplar olayı bir **Hıristiyan-Müslüman uygarlıklar çatışması** olarak görmekte ve göstermekte büyük bir gayret içine girmişlerdi.

İşte **Huntington**'un hitap ettiği gruplar bunlardır.

Amaç, Batı uygarlığının karşısına radikal siyasal İslam'ı dikip, **11 Eylül terörizmi** gibi olayları tahrik etmek ve sonra da bunları bahane edip **dünyayı yeniden düzenlemektir.**

Gerek İslam dünyası, gerekse Batı uygarlığı bu oyuna gelecek midir?

Batı dünyasını yönetenlerin, **Huntington**'un şovenizme yakın duran ve tam bir ayrımcılığı teşvik eden genel kuramına çok prim vereceklerini sanmıyorum.

ABD ya da Batı Avrupa olarak, bir yandan dünyada insan haklarının şampiyonluğunu yapacaksınız ve bu konuda tüm insanlıktan gerçek bir destek alacaksınız, öte yandan, kendi uygarlığınız dışındaki tüm kültürleri aşağılayıp onlara, bir **haçlı ruhuyla** saldıracaksınız.

Bu denli ikiyüzlülük, uluslararası ahlak (yani ahlaksızlık) açısından olanaklı olsa bile, **Küreselleşen dünyamızda** gizlice becerilebilecek bir davranış gibi gözükmüyor.

Küreselleşmenin diyalektik sonuçları bölümünde belirttiğim gibi, tam bu noktada, dünya üzerinde farklı ve çelişik etkiler gündeme gelmekte, Küreselleşmenin diyalektik etkileri, insanlığın bir **dinler savaşı içinde telef olmasını önleyecek gibi görünmektedir.**

Tabii bu görüşümün oldukça **iyimser** olduğunu ve geleceğin gerçeğini ne denli yansıttığını **bilmediğimi de** burada özellikle vurgulamalıyım.

Yani olaylar, benim iyimser görüşlerimin tam tersi bir yönde de gelişebilir.

Son olarak **Huntington**'un Türkiye ve **Mustafa Kemal Atatürk**'le ilgili söylediklerine de yakından bakmak gerekir.

Huntington'un Türkiye'yle ilgili olarak önerdiği, **Atatürk**'ün mirasının olduğu gibi yadsınması ve Türkiye'nin yedinci yüzyıl İslam uygarlığına dönmesi, yani bir şeriat devletine geri gitmesi ise yalnız Türkiye'nin değil, tarihin ve bilimin gerçeklerine de aykırıdır.

Çünkü **Atatürk**, hem Türkiye'ye hem de insanlığa, **Hitler faşizmi** ya da **Stalin komünizmi** gibi **tarihsel bir parantez değil**, tarihin akışını yakalamış bir devrimin, insanlığın gelişme sürecine uygun atılım uygulamalarını getirmiş bir liderdir.

Hele radikal siyasal İslam'ın **11 Eylül terörüyle demokrat**

maskesinin düşmüş olması, Türkiye'nin bu ters yola girmesini daha da olanaksızlaştırmaktadır diye düşünüyorum.

Huntington'un günümüzdeki gerçeklerle bile uzlaşamayan ve daha da önemlisi, bu gerçekler yanlış ise, doğru yolu göstermekte de hiçbir ipucu veremeyen ve başarı gösteremeyen bu kuramı, geleceği ne denli açıklayabilir?

Bence Huntington'un bu çok tartışmalı ve bilimsel olmaktan çok, spekülatif nitelik taşıyan çalışmasının tek bir doğru yanı var, o da bütün kültürlerin uyuşturucuyla, rüşvetle ve kara parayla savaşmak zorunda olduğu ve bu konuda uygarlıklar ve devletlerarası işbirliğinin gerçekleştirilme zorunluluğu.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

11 Eylül Terörü

I

Terör Nedir, Ne Değildir?

Terör ve savaş aslında insanlık tarihi kadar eski iki kavramdır.

Çünkü ne yazık ki **şiddet**, tarih boyunca, insanlararası ilişkilerdeki sorunların çözümünde daima başvurulan yöntemlerden biri olmuştur.

Bu nedenle **11 Eylül terörüne** yakından bakmadan önce, bir kavram olarak terör terimine yakından bakmak, yerinde olacaktır.

1. Toplumbilimsel Açıdan Terör

Önce teröre, **sosyolojik açıdan** kısaca bir göz atalım:

Biliyorsunuz, sosyoloji **toplumbilim** demektir ve toplumların yapılarını, değişmelerini inceler, bunların yasalarını bulmaya çalışır.

Toplumsal yapı ise, **düzenli insan ilişkileri** demektir.

Bir toplumun siyaseti, ekonomisi, hukuku hep bu **düzenlenmiş ilişkileri** yansıtır: Siyaset **egemenlik ilişkisi**, ekonomi **üretim ve bölüşüm ilişkisi**, hukuk **adalet ilişkisi** üzerine dayalıdır.

Terör, toplumbilim açısından, siyasal yapıda, yani **egemenlik ilişkisi** içinde yer alan bir etkinliktir.

Esas olarak hedeflediği kişinin, grubun ya da toplumun ardındaki **yönetim felsefesine**, yani meşru ya da gayri meşru olarak belirlenmiş olan **egemenlik ilişkisine** saldırır.

Otoriter rejimlerde, kimi zaman **haklı bir tepki** imiş gibi algılanan terörist eylemlerin, demokrasilerde lanetlenmiş ol-

masının nedeni, demokratik rejimlerdeki egemenlik ilişkisinin yani yönetim felsefesinin halkın iradesine ve onayına bağlı olmasından dolayıdır.

Devletler ve toplumlararası **savaşlar**, doğrudan doğruya egemenlik ilişkisini değiştirmeye ve bu ilişkiye el koymaya yönelik olduklarından ve sivillerin de ölümüne yol açtıklarından, zaten tanım gereği **terörist** nitelik taşırlar.

Örneğin, Taliban'ın, **Usame Bin Ladin** ve adamları aracılığıyla **11 Eylülde** yaptıkları terör ile, Amerika Birleşik Devletleri'nin İkinci Dünya Savaşı sona ererken Hiroşima ve Nagazaki'de atom bombası kullanarak yüz binlerce masum insanın ölümüne yol açması arasında, ahlaken de siyaseten de ciddi bir fark olduğu öne sürülemez.

Egemenlik ilişkisine karşı çıktığı için, her terör eyleminin ardında, aynen her savaşın ardında olduğu gibi, tutarlı bir ideolojik ve felsefi model vardır:

Bu model dinciliğe, mezhepçiliğe, ırkçılığa, milliyetçiliğe, veya herhangi bir **dünyaya nizam vererek, insanları kurtarmaya yönelik** siyasal inanca dayalı olabilir.

Şimdi işin en korkunç tarafına geliyoruz:

Her inanç, yani her ideoloji taraftarları arasında her zaman, egemenlik sorununun, haklı veya haksız, doğru veya yanlış, ancak ve sadece terörizmle çözülebileceğine inananlar bulunabilir.

Bu insanlar genellikle fanatik ya da köktenci yani radikal bir biçimde şiddetin gerekliliğine inanırlar.

İşte tam bu noktada terörizm, salt sosyolojinin konusu olmaktan çıkmakta, tarihin, siyaset biliminin, sosyal antropolojinin, sosyal psikolojinin ve psikolojinin de alanlarına girmektedir.

Çünkü insan karmaşık bir yaratıktır ve onu incelemek için her biri ayrı bir soyutlamaya dayalı olan bilim dalları tek başlarına, bu varlığın kompleks bir davranışını çözümlemekte yetersiz kalırlar.

2. Psikolojik Açıdan Terör

Hangi duygu ve düşünceler, nasıl bir kişilik yapısı, bir insanı **terörist** yapar ve **intihar eylemine** yollar?

Bu sorunun yanıtı doğru dürüst verilmeden, terörizmle başa çıkmak olanağı yoktur.

İnsan beyni ve yüreği hakkındaki gerçekler her zaman şaşırtıcı ve korkutucudur.

İnsanın bu korkutucu yanını keşfetmek için, isterseniz önce içinize dönün ve kendinize, **"Ben neler uğruna canımı verebilirim?"** diye sorun.

Biliyorum, bir kısmınız, **"Hiçbir şey uğruna canımı feda etmem,"** diyecek.

Bazılarınız, **"Evlatlarım, ailem,"** diyebilir.

Bir kısmınız, **vatan, millet, bağımsızlık** gibi kavramları aklına getirecek.

Bir bölüm insan, **din, iman, Allah, cennet** gibi kavramlar uğruna canını vermeye hazırdır.

Tahmin edersiniz ki, intihar eyleminde bulunan teröristler, **Hiçbir şey uğruna canımı feda etmem,** diyenler arasından çıkmaz.

Kimler arasından çıkar? **Başkaları uğruna veya bir ideal adına düşmanla savaşırken, kendi canını feda etmeye hazır olan** kişiler arasından çıkar.

İntihar eylemine gidecek olan bireyin oluşturulmasındaki *birinci adım,* onu, **bireysel kişiliğinin anlamsızlığına ve değersizliğine, buna karşılık içinde bulunduğu küçük grubun ve bu grubun amacının büyüklüğüne, yüceliğine, ölümsüzlüğüne inandırmaktır.**

Tabii bir kişi, içinde yaşadığı büyük toplumun nimetlerinden ne denli yararlanamıyorsa, o toplumdan ne denli soyutlanmışsa, maddi ve manevi açıdan ne kadar yalnızsa ve sevgiden ne denli yoksunsa, kişiliğinin anlamsızlığıyla, değersizliği-

ne ve üyesi olduğu küçük grubun büyüklüğüne ve yüceliğine de o denli çabuk ve kuvvetle inandırılabilir.

İkinci adım, **bir düşman üretmektir.**

Bu düşman öyle bir varlıktır ki, bütün kötülüklerin kaynağıdır bu nedenle de ortadan kaldırılmasıyla tüm kötülükler sona erecektir.

Üçüncü adım, bireye, bu değersiz kişiliğinin **düşmana karşı yaptığı eylemle sonsuza kadar yaşayacak biçimde tarihe geçerek değer kazanacağına ve/veya ruhunun ebediyete kadar cennette mutlu yaşayacağına** ilişkin inancın aşılanmasından geçer.

Şimdi işin pratiğine bakalım:

Bütün sert ideolojiler, ırkçı milliyetçilikler, her türlü dinsel ve mezhepsel inançların fanatik yorumları, kurtarıcılık iddiasındaki tüm siyasal eylem ideolojileri, **bireyi önemsiz sayan, bireysel varlığın, (kendi tanımladıkları biçimdeki) 'insanlığın kurtuluşu' adına, düşmanla mücadelede feda edilmesi gereken anlamsız bir ayrıntı olduğunu vurgulayan** inanç sistemleridir.

Dolayısıyla, her **intihar eyleminin** ardında, **bireysel varlığını, üyesi olduğu bir grup adına feda etmek üzere yetiştirilmiş, toplumdan soyutlanmış, genellikle yalnız ve sevgi yoksunu, 'düşmana' karşı gerçekleştirdiği eylemle o grup içinde değer kazanacağına ve sonsuza dek yaşayacağına inanan bir kişi ya da kişiler vardır.**

Tabii başta **kendi canını feda etmeye hazır inançlı bir fanatikten,** çevresindeki başka insanların hayatlarına saygı duymasını beklemenin hiçbir anlamı yoktur.

Çünkü kendi grubu **dışındaki** bütün insanlar, onun için zaten **hain** ve **düşmandırlar.**

İçinde yaşanan büyük toplumun ona **canavar, vicdansız, vahşi** demesi hiçbir şeyi değiştirmez, çünkü o **kendi küçük grubu içinde** bir kahramandır ve kendisini suçlayanlar zaten hain ve düşmandır.

Biz toplumsal bilimlerde, bireylerin tutum ve davranışlarını biçimlendiren bu küçük gruplara, **referans grubu** deriz:

Bireyin iradesinden çok daha güçlü bir iradedir **referans grubunun iradesi**.

Dolayısıyla, teröristin **referans grubu**, teröristin kendisinden çok daha önemlidir.

Teröristi tanımak istiyorsanız, onun **referans grubuna** bakmanız, teröristle savaşmak istiyorsanız, onun **referans grubuyla** mücadele etmeniz gerekir.

3. Tarihte Terörün Rolü

İnsanlık terihinde ülkelerarası savaşlar kadar, bireysel terörün de daima büyük bir rolü olmuştur.

Tabii tarihte geriye gidildikçe terörün ardındaki felsefe kin ve intikam duyguları kadar, din ve milliyetçilik de olmaktadır.

Siyaseten çok önemli tarihsel bir bireysel terör olayı, **Marcus Iunuis Brutus** ve arkadaşlarının Roma İmparatoru **Julius Sezar**'ı öldürmeleridir.

Bu **terör olayı** doğrudan doğruya **siyasal** bir nitelik taşımaktadır.

Brutus cumhuriyetçidir.

Sezar'ı, diktatörlük rejimini yıkmak ve cumhuriyeti kurmak için öldürmüştür.

Ama Brutus, sonradan, **Sezar** yanlısı komutanlar **Antonius** (**Kleopatra**'nın sevgilisi olan İmparator) ve **Octavius** (Ağustos ayına adı verilen İmparator) tarafından yenilgiye uğratılınca, cumhuriyet idealinin suya düştüğünü görerek intihar eder.

Diktatörlük rejimini değiştirmek ve cumhuriyeti kurmak için girişilen bu **bireysel terör** olayı, Roma İmparatorluğu'nu derinden sarsmış, uzun yıllar kendi aralarında savaşan ünlü komutanlar dolayısıyla, İmparatorluğun önemli sarsıntılar geçirmesine yol açmış, ama düzeni değiştirememiştir.

Terör İslam tarihinde de çok önemli bir yere sahiptir.

İkinci Halife **Hz. Ömer**, üçüncü Halife **Hz. Osman** ve dördüncü Halife **Hz. Ali** terör kurbanı olmuş olan liderlerdir.

Özellikle **Hz. Ali**'nin öldürülmesi, İslam dininin Sünni, Şii ve Harici olarak üç büyük mezhebe ayrılmasına yol açmış, pek çok kanlı olayın nedeni olmuştur.

Unutmayalım ki bu olaydan yüzlerce yıl sonra, laik Türkiye Cumhuriyetinde, 1978 yılında, Kahramanmaraş'ta ve en son olarak da 1993 yılında Sivas'ta, mezhep ayrımcılığına dayalı cinayetler işlenmiştir.

Tabii tarım-din imparatorluklarında ve hem çağdaş hem de tarihteki diktatörlüklerde liderin öldürülmesi, ülkeyi önemli ölçüde etkileyeceğinden, **siyasal terör** olayları, bu tür yönetimlerde daha sık görülmüştür.

Selçuklu Sultanı **Alparslan**'ın ve Osmanlı Padişahı **Birinci Murad**'ın öldürülmeleri, başlarında bulundukları ülkelerdeki rejimleri ve olayların genel gelişmelerini etkilemeyen terör eylemleri arasındadır.

Din kökenli siyasal terörü kurumlaştıran kişi **Hasan Sabbah**'tır. 11. ve 12. yüzyıllarda üs haline getirdiği Alamut kalesinde yetiştirdiği **fedailerle**, başta ünlü Selçuklu Veziri **Nizamülmük** olmak üzere, pek çok siyasal cinayetin altına imza atmıştır.

Fedailerini etkilemek ve cinayet işletebilmek amacıyla onların beyinlerini uyuşturan **haşhaştan** yararlandığı için, bugün Batı dillerinde katil anlamına gelen **assassin** sözcüğüne de kaynaklık etmiştir.

Ama sonunda o da ölmüş, dünya üzerinde yerleştirmeye çalıştığı düzen ise ancak zararsız bir tarikata dönüşerek varlığını sürdürebilmiştir.

Tarihteki en etkili siyasal terör olayı hiç kuşkusuz Avusturya İmparatorluğu Veliahtı **Arşidük Franz Ferdinand**'ın Bosna'da öldürülmesidir.

Bu siyasal cinayet, Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasına

ve sonunda din-tarım imparatorluklarının tarih sahnesinden silinmesine yol açmıştır.

Tabii Birinci Dünya Savaşı'nın İkinci Dünya Savaşı'na kaynaklık etmiş olması, bu terör olayının önemini daha da artırmaktadır.

Siyasal terör, yani siyasal amaçla bireysel ve toplumsal şiddete başvurulması, kendilerini dünyaya nizam vermekle görevli görenlerin genellikle başvurdukları bir yöntemdir.

Pek çok 20. yüzyıl diktatörlüğü bu yolla kurulmuş ve bu yolla iktidarlarını sürdürmüşlerdir.

Bunların içinde ırkçı-milliyetçi rejimler olduğu gibi, sınıfsal tabanlı ya da din kökenli olanlar da vardır.

Esas olarak sadece tarihteki değil, 20. yüzyıldaki bütün diktatörlüklerin de şu ya da bu biçimde **siyasal teröre** başvurmuş olduklarını belirtmek hiç de yanlış olmaz.

4. Çoğunluk Yönetimlerinde Azınlık Terörü İntihar Demektir

Terör, bireysel yönetimlerin egemen olduğu Ortaçağ'da çok sık başvurulan bir **siyasal çözüm** yöntemiydi.

Bireysel diktatörlükler devam ettiği sürece, yine niteliği gereği **etkin bir yöntem** olmayı sürdürdü.

Çünkü tek bir bireyin, eğer bu birey bir diktatörse, ortadan kaldırılması, bazı siyasal sonuçlar verebilecek bir yöntemdi.

Ama iyi ya da kötü, çoğunluk yönetimlerinin egemen olduğu siyasal yapılarda, **bireysel terör** sadece umutsuzluğun ve intiharın bir simgesi haline geldi.

Çünkü tanım gereği, bu yönetimler yapılarını çoğunluğa dayandırdıklarından, **bireysel ya da grupsal terör**, kendileriyle başa çıkılabilmesi için karşı şiddeti, yani **çoğunluğun terörünü** davet ettiklerinden, kendi döktükleri kan içinde boğulmaya mahkûm oldular.

II

11 Eylül Terörünün Ayırt Edici Nitelikleri

İletişim-Bilişim Devrimi bağlamında değişmekte olan dünya, **Küreselleşme** olgusuyla karşı karşıya kaldı.

Küreselleşme kimi zaman **yeni dünya düzeni** adıyla da anılan daha çok **ekonomik bir süreç** biçiminde algılandı dünya tarafından.

Oysa olayın toplumsal, kültürel ve özellikle de siyasal boyutları çok önemliydi.

Huntington, bu yeni dönemde ABD'nin **dünyayı yeniden düzenlemesi** gerekliliğini dile getiren kitabını yazdığı zaman bile, kimse işin öneminin farkında değildi.

Oysa küçülen ve devletler yani toplumlar arasındaki gelir dağılımı adaletsizliği gitgide büyüyen dünyada, yepyeni oluşumlar, yepyeni protestoları da beraberinde getiriyordu.

İşte **11 Eylül terörü,** doğrudan doğruya bu **Küreselleşme** olgusunun, yani yeni **İletişim-Bilişim Devrimi** döneminin görüntüsünün, tüm dünyanın suratına bir şamar gibi inen yansımasıydı.

Bir başka deyişle **11 Eylül terörü,** Küreselleşmenin terör yüzüydü.

Gitgide toplumsal denetimlerden bağımsızlaşan ve kendi bireysel dünyalarını güçlendiren insanlar, **Küreselleşmeye** karşı bireyin denetimsiz tepkileri çerçevesinde, **terörist** davranışlar da gösterme gücüne sahip olmuşlardı.

Yeni bir döneme, **İletişim-Bilişim Devrimi** dönemine geçen dünya, **soğuk savaş** sonrasında, bu yeni döneme uyum sancıları yaşıyordu.

Gerek Taliban, gerek Usame Bin Ladin, gerekse bunların ürünü olan **11 Eylül terörü**, işte bu uyumsuzlukların sonuçlarıydı.

Unutulmamalı ki, **Usame Bin Ladin, soğuk savaş döneminde**, Afganistan'ı işgal eden Sovyetler Birliği'ne karşı, bizzat Amerika Birleşik Devletleri tarafından yaratılmış bir savaşçı idi.

Bu çerçevede, **11 Eylül terörü** sadece sonuçları itibarıyla değil, kaynağı itibarıyla da, **Küreselleşmeye**, yani onu doğuran **soğuk savaşa** bağlı olarak ortaya çıkmıştı.

İşin ilginç yanı bizzat **Usame Bin Ladin,** 11 Eylül terörünün hedeflerinin simgesel özelliklerine dikkati çekiyordu.

Pentagon, Amerika'nın askeri gücünü, New York'taki Dünya Ticaret Merkezi'nin ikiz kuleleri ise, uluslararası sermayenin ekonomik egemenliğini simgeleyen hedeflerdi.

Yani **11 Eylül terörü,** Amerika'yı vurmuş gibi görünse de, aslında **Küreselleşme** sürecine karşı yapılmış bir saldırıydı.

Amerika Birleşik Devletleri bu sürecin lideri olduğu için saldırıya uğramıştı.

Tabii işin içine Taliban'ın ideolojisi yoluyla **din** ögesi de karışınca, **Küreselleşmenin** yarattığı muhalefete, bir de İsrail -Filistin anlaşmazlığı ekleniyordu.

Usame Bin Ladin, Sovyetler'e karşı olan savaşındaki **ideolojik din şemsiyesini,** bu kez kendisini yaratanlara karşı, İsrail'i destekledikleri gerekçesiyle kullanıyordu.

Böylelikle, hem **Küreselleşmeye** karşı **evrensel** bir tepki koymuş oluyor, hem de tüm İslam âleminin desteğini almayı umuyordu.

Aslında bu terör olayı da **bütün azınlık terörleri** gibi, hem yenilmeye hem de daha güçlü olan çoğunluğun elinde oyuncak, yani onların amaçları için bir araç olmaya mahkûmdu.

Nitekim, **11 Eylül teröründen** hemen sonra, Amerika Birleşik Devletleri, (aynen **Huntington**'un önerdiği gibi) yeni

bir döneme giren dünyayı **yeniden düzenlemek için** harekete geçti:

İlan edilen savaş, Amerikan Başkanı'nın sözleriyle, **terörizme karşı uzun vadeli bir mücadele** idi ve **uluslararası bir koalisyon** gerektiriyordu.

Böylece sadece Usame Bin Ladin'in değil, Taliban rejiminin de sonu ilan edilmiş oluyordu:

Belki yarın, belki öbür gün, ama mutlaka!

Tabii ne **Usame Bin Ladin**'in ne de Taliban rejiminin ortadan kaldırılması, **Küreselleşen terörün** kökünü tümüyle kazıyabilir.

Değerli okurlarım; hiç kuşkunuz olmasın, insanlık **İletişim-Bilişim Devrimi** ile yepyeni bir döneme girerken, **bireysel terör** bu dönemin en önemli karabasanlarından biri olarak sahnedeki yerini koruyacak.

Bu dönemde **bireyin yabancılaşması, yalnızlaşması ve özgürleşmesi terörü artırıcı** bir etki yaparken, **çelişkileri azaltıcı katılımcı demokrasinin güçlenmesi bireysel terörü azaltıcı** yönde bir eğilim geliştirecek.

Şimdi kısaca **11 Eylül terörünün genel niteliklerine** ve bunların **olası sonuçlarına** bir göz atalım:

1) Amerika Birleşik Devletleri **tarihinde ilk kez** kendi toprakları üzerinde bir yabancı saldırıya hedef oldu.

Bu tabii, iki büyük dünya savaşını kendi topraklarında hiçbir saldırıya uğramadan atlatmış ve Vietnam Savaşı gibi bir saldırıyı **uzaktan** yönetmiş bir ülke olarak, tüm Amerikan toplumunda bir **şok etkisi yarattı.**

Böylece **Küreselleşme olgusu, Küreselleşen terör** aracılığıyla, Amerikalıların geleneksel güvenlik duygusunu yok etti.

Sıcak savaşı bizzat topraklarında yaşayan Amerikalıların bu olaya tepkisi, uzun dönemde daha belirgin olarak ortaya çıkacak ve hiç kuşkusuz tüm dünyayı önemli ölçüde etkileyecektir.

2) **11 Eylül terörünün** mimarlarını ve uygulayıcılarını,

Amerika Birleşik Devletleri **soğuk savaş** döneminde bizzat yaratmıştır.

Soğuk savaşın bitmesinden sonra işlevsiz kalan **eski mücahitler,** kendilerini yaratan güce karşı terör eylemlerine girişmişlerdir.

Böylece bu terör, dünyanın **kabuk değiştirdiği** bir dönemde, yaşanan uyumsuzlukların bir göstergesi olarak düşünülebilir.

Bu nedenle, bundan sonra her ne amaçla olursa olsun, **terörist örgütlenmelere** karşı Amerika'nın daha dikkatli davranması beklenebilir.

3) **11 Eylül terörü**, açıkça **Müslümanlığın bir mezhebini** ideoloji olarak kullanmıştır.

Bu durum, Türkiye dışında reforma uğramamış olan İslam dininin, bütün dünyada, tabii **İslam** ülkeleri de başta olmak kaydıyla, yeniden **gözden geçirilmesine** yol açacaktır.

Hiç kuşkusuz **totaliter** nitelikli İslam devletlerinin dünyada gördükleri destek azalacaktır.

Ayrıca bir **soğuk savaş** ideolojisi olarak ortaya çıkan **dinciliğin** ve bu arada tabii ki **Müslümanlığın radikal bir biçimde siyasal amaçlı kullanılmasına** son verilecektir.

4) **11 Eylül terörünün** ardında yatan saklı **nedenlerden** birinin İsrail-Arap savaşı olduğu bilinmektedir.

Bu nedenle, dünyanın İsrail-Filistin anlaşmazlığının çözümüne bundan sonra daha büyük bir önem vermesi beklenebilir.

5) Uçakların **İkiz Kulelere** vurması, Amerikan toplumunun **gökdelen** geleneğine ve **gökdelenlerdeki yaşam biçimi** olarak algılanan günlük alışkanlıklarına büyük bir darbe indirmiştir.

Bundan sonra Amerikan kentsel gelişme eğilimlerinin **11 Eylül terörünü** akılda tutan bir yönde oluşacağı beklenebilir.

6) **11 Eylül terörü,** sadece insanların kendilerini **canlı bomba** olarak kullanabildiğini değil, aynı zamanda her türlü

ulaşım aracının da bir **terör silahına** dönüştürülebileceğini göstermiştir.

Bu bakımdan, çağdaş dünyanın kullandığı tüm araç ve gereçlerin güvenliği açısından yepyeni bir dönemin açıldığı söylenebilir.

Örneğin artık kaçırılan uçaklarda birinci öncelik, teröristlere müdahale etmeden yolcuların güvenliklerinin sağlanması değil, teröristlerin elimine edilmesi olarak görülebilir.

7) **11 Eylül terörü**, kamuya açık hizmet bilgilerinin kullanılmasıyla gerçekleştirilmiştir.

Bu açıdan bireylerin bu tür bilgilere ulaşması üzerine bazı sınırlamalar ve kısıtlamalar getirilebilir.

8) **11 Eylül terör eyleminde** uçaklar terör aracı olarak kullanılmıştır.

Bu durum hiç kuşkusuz hem seyahat özgürlüğü hem de havayolu taşımacılığı açısından yepyeni bir dönemin başlamasına ve büyük zorlukların yaşanmasına yol açacaktır.

9) **11 Eylül terörü,** bireysel ve örgütsel terörün denetlenmesinin çok zor olduğunu göstermiştir.

Bireysel terör eylemlerinin ve terör örgütlerinin **Küresel olarak** denetlenmesi çok zor olduğundan, **ulus-devlet** modeli, terörizmle mücadele eden dünyada yeniden önem kazanacaktır.

Bu çerçevede **ulus-devletleri** tehdit eden **ayrılıkçı yerel terör örgütlerine** başka ülkeler tarafından verilen desteğin, **teröre karşı Küresel savaş** bağlamında azalması beklenebilir.

10) **11 Eylül terörünü** planlayanların, oluşacak tepkileri öngörmedikleri düşünülemez.

Bu nedenle Amerika Birleşik Devletleri'nin önderliğinde kurulan koalisyonun Afganistan saldırısına bir karşılığın geleceğine ve bunun bir **tırmanma** sürecine yol açacağına hiç kuşku yoktur.

Bugün şarbon mikrobu ile başlayan **biyolojik savaş**, yarın belki zehirli gazlarla yapılan bir **kimyasal savaş** ve en sonunda

da bütün dünyayı bir cehenneme çevirecek olan bir **nükleer saldırı**.

Usame Bin Ladin'in elinde kimyasal ve nükleer silahlar bulunduğunu ve misilleme için bunları kullanacağını belirtmesi, benim bu **kötümser** görüşümün gerçeklerden hiç de uzak olmadığını göstermektedir.

11) **11 Eylül terörü** Amerika Birleşik Devletleri'ne, **İletişim-Bilişim Devrimi** ile değişmekte olan dünyayı, kendi önderliğine ve denetimine uygun olarak **yeniden düzenleme konusunda** harekete geçmek için gerekli gerekçeleri üretmiştir.

Bu nedenle Afganistan harekâtıyla başlayan eylemin çok uzun süreli olacağı ve bütün dünyayı, ama özellikle ve öncelikle Orta Asya'yı ve Ortadoğu'yu kapsayacağı öngörülebilir.

III

Türkiye'de Terör: Dört Ayrı Dalga

Çağdaş dünyada Türkiye kadar **çok yönlü** bir terör saldırısına konu olmuş başka bir toplum bulmak kolay değildir.

1. Birinci Terör Dalgası: Ermeni Terörü

Türkiye **siyasal terör** ile hem yurtiçinde hem de yurtdışında yoğun olarak 1970'li yıllarda tanıştı.

Yurtdışında **Ermeni terörü** pek çok dış temsilcimizin canını aldı.

Kökleri 1774 Kaynarca antlaşmasında, Rus Çarı'nın, Osmanlı topraklarındaki Ermenilerin **koruyucusu** ("**kışkırtıcısı** daha doğru bir terim olurdu) olarak kabul edilmesine kadar dayanan, altında ise, zayıflamakta olan Osmanlı İmparatorluğu'nun Rusya, İngiltere, Almanya ve Fransa arasında bölünmesi (**daha doğrusu bölünememesi**) anlamına gelen **Doğu sorununun** yattığı bu terör, Türklerin Ermenilere **soykırım** (**jenosid**) uyguladığı **yanlış iddiasına** dayalı olarak günümüzün siyasal gündemine taşınmıştır.

Ermeni kardeşlerimizin yurtdışındaki terörist örgütü, 1970'li yıllarda, başta Amerika Birleşik Devletleri olmak kaydıyla, pek çok dış ülkedeki devlet temsilcimizi öldürerek yeni bir **terör dalgası** yaratmıştı.

Bu **birinci terör dalgasının** trajik sonuçları, değerli araştırmacımız **Bilal N. Şimşir**'in son çıkan *Şehit Diplomatlarımız (1973-1994)*, adlı iki ciltlik kitabında açıkça görülebilir.

Bu terör dalgası aslında **intikam** adı altında, dünyanın

gündemine Türkiye'nin Ermenilere **soykırım** uyguladığı iddialarını getirmeyi amaçlıyordu.

Nitekim bugün, başta Amerika Birleşik Devletleri ve Fransa olmak kaydıyla, bazı ülkelerin bu konuda yani tarihte olup biten, **tarihsel nitelik taşıyan** bir konuda **siyasal kararlar** almakta oluşları bu eylemlerin bir sonucu olarak görülebilir.

Oysa 1915 yılında olup bitenler bir **soykırım** değil, Birinci Dünya Savaşı çerçevesindeki Osmanlı-Rus Savaşı'nda, önce Ruslar sonra da Fransızlar tarafından kışkırtılan Ermeni kardeşlerimizin iki ülke arasındaki savaşa **içerden** katılmaları sonunda ortaya çıkan bir **karşılıklı katliam** yani **mukatele** olayıydı.

Çünkü **soykırım, jenosid (genoside)** demektir.

Irksal, dinsel ya da ulusal bir grubun sistematik bir biçimde yok edilmesi anlamına gelir.

Yunanca **soy** demek olan **genos** ve Latince **kesmek, öldürmek** anlamına gelen **caedere** sözcüklerinden oluşan bir birleşik kelimedir.

Nazilerin 1933-1945 yılları arasında, İkinci Dünya Savaşı sırasında hızlanan bir biçimde, Almanya'da, altı milyon kadar Musevi kardeşimizi sistematik bir biçimde kamplarda toplayıp, genellikle gaz odalarında öldürerek ve fırınlarda yakarak yok etmelerini belirtmek için kullanılan bir hukuki terimdir.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında, savaş suçlularının yargılandığı **Nürnberg** mahkemesinde ortaya çıkan dehşet verici gerçeklerin ışığında, **jenosit**, 1946'da Birleşmiş Milletler tarafından uluslararası bir suç olarak kabul edilmiş, 1948'de yine Birleşmiş Milletler tarafından bir uluslararası sözleşme ile hukukileştirilmiş ve bu sözleşme, Türkiye tarafından da 23 Mart 1951 yılında imzalanmıştır.

Katliam, Arapça kökenli, **öldürmek** anlamına gelen **katl** ile yine Arapça, **umum**'dan gelen ve **genel** demek olan **âmm** sözcüklerinin birleşmesiyle oluşan, tarihsel olarak zaptolunan

bir yerin tüm halkını kılıçtan geçirerek öldürme anlamını taşıyan bir kelimedir.

Mukatele, Arapça kökenli **katl** sözcüğünden türetilmiş, **karşılıklı öldürme** anlamına gelen bir kelimedir.

İlk ve Ortaçağ'larda tüm imparatorluklar, yani devletler, din esasına göre örgütlenmiş olduklarından, bunlar arasındaki bütün savaşlar ve kendi tebaaları olan farklı dinden ve mezhepten insanlara uyguladıkları yok etme yöntemleri, çağdaş bir kavram olan **soykırım (jenosid)** tanımına ancak zorla sokulabilir.

Ama böyle bir teşhis, tarih felsefesi açısından tarihi saptıran tam bir zorlama olacaktır.

Bu nedenle de tarihin doğru bir yorumu olarak kabul edilemez.

Örneğin, Haçlı seferleri, II. Ferdinando'nun İspanya'daki Museviler ve Müslümanlar politikası, önce Portekizlilerin ve İspanyolların, sonra da Amerikalıların Güney ve Kuzey Amerika kıtalarının yerlilerini (İnkalar, Aztekler, Kızılderililer) yok etme çabaları, Fransa'daki San Bartelemi katliamı da, çağdaş bir kavram olduğu için o dönemler açısından geçerli olmayan, **soykırım (jenosid)** tanımına ancak zorla sokulabilir.

Ama bu zorlama da yanlış olacaktır.

Çünkü o dönemdeki tüm devletlerarası ilişkiler ve savaşlar, ülkelerin farklı din ve mezheplerdeki tebaalarına uyguladıkları baskılar ya din ya da milliyet esasına göre yapıldığından, bu tanıma girmeyen hiçbir savaş ve toprak işgali hemen hemen yoktur.

Aynı mantık yani tarihin aynı yorumu, Osmanlı İmparatorluğu'nun katıldığı ve yenilerek yok olduğu Birinci Dünya Savaşı sırasında, İmparatorluğun savaştığı devletler arasında bulunan Ruslara yardım etmek için ayaklanan ve Rus orduları ile birlikte çevrelerindeki Türkleri ve Kürtleri katleden Ermenilere karşı İmparatorluğun uyguladığı tedbirler için de geçerlidir.

Savaş içinde ayaklanarak kendisine karşı savaşa katılan Er-

menilere karşı Osmanlı Devleti'nin uyguladığı tedbirleri **soykırım** olarak kabul etmek için Osmanlıların da, **aynen Naziler gibi** önce **kendi soylarının en yüce ırk olduğuna inanmaları** yani **ırkçı bir siyasete sahip olmaları gerekirdi.**

Oysa bilindiği gibi Türkçülük, Birinci Dünya Savaşı sırasında **henüz filizlenmekte olan bir ideoloji olarak** İmparatorluğun **siyasetine egemen değildir.**

Yani Osmanlılarda **ırkçı-milliyetçi ideoloji** gelişmemiştir.

Gelişmediği için de, bir başka ırka ya da millete, **ırkçı -milliyetçi** bir bilinçle **soykırım** uygulaması olanaklı değildir.

Ermeni kardeşlerimizin Rusların desteğiyle Türk ve Kürt kardeşlerimize uyguladıkları katliam, bu çerçevede Kürt ve Türk kardeşlerimizin, Ermeni kardeşlerimize karşılık vermeleri ve İmparatorluğun da bu durumda Ermeni kardeşlerimize karşı aldığı önlemler, bir **soykırım** (**jenosid**) değil, Birinci Dünya Savaşı sırasında yaşanan trajik bir **mukatele** olayıdır.

Bu **mukateleyi** bir **soykırım** (**jenosid**) gibi anlamak ve dünya kamuoyuna böyle sunmak, tarihin yanlış yorumlanması ve bu nedenle de saptırılması anlamını taşır.

Ne yazık ki bu tutum, siyasal nedenlerle pek çok ülkenin kamuoyunu etkilemekte, pek çok siyasal karar organında Türkiye aleyhinde tarihte **soykırım** uygulamış olduğu konusunda kararlar alınmaktadır.

Hiç kuşkusuz bunlar son derece tehlikeli kararlardır, çünkü pek çoğu o ülkelerdeki çocukların ve gençlerin eğitimine yöneliktir.

Yani gelecekte, dünyanın pek çok gelişmiş ve ileri ülkesinde, insanlar, **Türklerin tarihte Ermenilere soykırım uyguladıkları yanlış bilgisiyle** yetiştirilmiş olacaklar ve hiç kuşkusuz bu yöndeki **siyasal kararları** da etkileyeceklerdir.

Sonuç olarak gelecek açısından çok daha büyük sorunlar yaratacağı kuşkusuz olan bu **dış terör**, şimdilik siyasal etkinliklerin başka kanallara kaymış olması sonunda durulmuş gibi görünmektedir.

2. İkinci Terör Dalgası: 1970'li Yıllardaki Sağ-Sol Çatışması

Aynı yıllarda yurtiçinde ise bir yandan devlet destekli **ırkçı terör** öte yandan **goşist terör** ülkeyi bir kan gölüne çevirerek, sonunda 12 Eylül 1980 askeri darbesine yol açtı.

Bugün bu **eski teröristlerin** bir bölümü anı yazarak, bir bölümü ekonomik işletmelerde çalışarak, bir bölümü ise siyasal etkinliklerini başka kurumlarda ve platformlarda sürdürerek yaşamlarına devam etmektedirler.

Toplumumuzdaki bağnazlıktan kaynaklanan bu terör konusunda *21. Yüzyılda Türkiye* adlı kitabımda çok uzun ve ayrıntılı çözümlemeler yaptığım için, burada sadece olaya işaret edip geçmekle yetiniyorum.

Yalnız bu noktada, her iki taraftaki terörün de bugün bile devam etme eğilimleri gösterdiğini vurgulamalıyım.

İlginç olan bir başka nokta da, her iki taraftaki teröristlerin de kendilerine **devrimci** ya da **ülkücü** gibi **yüceltici** sıfatlar takmış olmaları ve bu terimleri bugün de kullanma eğilimlerini sürdürmeleridir.

Anımsanması gereken son bir nokta, **sol** ve **sağ** kavramlarının esas olarak **siyasal** kavramlar olmalarına karşılık, gerek **etnik kavramların** gerekse **mezhep ayrımı kavramlarının** da bu terör dalgası içinde kullanılmış olmasıdır.

Türkiye bu terör dalgasına en yetenekli gençlerini kurban vermiş, yükseköğrenim kurumları yıllarca kapalı kalarak ülkenin eğitimi büyük bir darbe yemiş ve sonunda da **12 Eylül askeri darbesi** ile **1961 Anayasası**'nın getirdiği pek çok demokratik atılım, rafa kaldırılmıştır.

3. Üçüncü Terör Dalgası: Irkçı-Bölücü Terör

Türkiye 1980 sonrasında bir de dış destekli **ırkçı ve bölücü terörle** tanıştı.

Bütün toplumu pençesine alan bu terör olayına 30.000'i aşkın kurban verdi.

Aslında ırkçı ve ayrılıkçı nitelik taşıyan bu terörün kökleri de Cumhuriyet'in kuruluş yıllarına dayanıyordu.

Özellikle tam **Musul sorunu** yani Kurtuluş Savaşı sonrasında Lozan'da sonuca bağlanmamış **Ortadoğu petrolleri** konusu gündeme geldiğinde, **İngiliz parmağıyla** ortaya çıkan bu terör o zamanlar daha çok **din** ağırlıklıydı.

Derken, aynı konu bu kez ayrılıkçı, **ırkçı milliyetçilik** eğilimleri gelişmiş bir biçimde, komşularımız Suriye ve Yunanistan başta olmak kaydıyla, pek çok **müttefikimiz** ülkenin de desteğiyle yeniden 1980'li yıllarda gündeme geldi.

Yıllarca süren ve binlerce can alan bu terör de, sonunda Silalı Kuvvetler'in o yöredeki **düşük yoğunluklu savaşı** kazanması ve öteki ülkelerin de bu gerçeği görerek, durumu kabullenmeleri sonunda, hızını yitirdi.

Böylece bu terör olayı da şimdilik durulmuş görünüyor.

Aslında çok yönlü bir sorunun yansıması olarak ortaya çıkan bu terörün üzerinde de çeşitli yönleri açısından, yukarda andığım kitabımda ayrıntılı çözümlemeler yaptığım ve bu çözümlemeler bugün de geçerli olduğu için burada ayrıca derinleştirmek gereksinmesi duymuyorum.

Ama iki noktayı belirtmeden geçemeyeceğim:

Birinci olarak **Güneydoğu Anadolu** projesiyle (kısaca **GAP**) Türkiye Cumhuriyeti, söz konusu ayrılıkçı terörün yaşandığı bölgeye şimdiye kadar dünyada bir ulusal devletin bir yerel bölgeye yaptığı en büyük yatırımı, 40 milyar dolarlık bir bölgesel kalkınma projesi yatırımını yapmaktadır.

İkinci olarak belirtmek istediğim nokta, dincilik ve ırkçılık bağlamındaki ideolojilere bağlı olan terör eylemlerinin **bitmelerinin** çok zor olduğudur.

Bu tür eylemleri bitirmenin en doğru yolu, bütün din, mezhep, ırk ve milliyetlere **eşit vatandaşlık hakkı** tanıyan **katılımcı bir demokrasinin** geliştirilmesidir.

Benim sadece Anayasa'nın bir hükmü olduğu için değil, Türkiye'nin önündeki **gelişme hedefi** olarak da **laik ve demokratik sosyal hukuk devleti** modeli üzerinde ısrarla durmamın nedenlerinden biri de budur.

4. Dördüncü Terör Dalgası: Dinci Terör

Türkiye'yi pençesine alan dördüncü bir terör dalgası, yine 1980'lerde **dış destekli dinci terör** olarak ortaya çıktı.

Muammer Aksoy ve **Bahriye Üçok**'tan **Çetin Emeç**'e, **Uğur Mumcu**'ya ve **Ahmet Taner Kışlalı**'ya kadar pek çok **Atatürkçü aydın,** sırf **laik ve demokratik Türkiye Cumhuriyeti'ni savundukları için** devletin gözleri önünde (belki de bilgisi dahilinde) dış destekli dinci terör örgütleri tarafından katledildiler.

Anti-komünist bir yaklaşımla dünyaya egemen olan **soğuk savaş** stratejisinin Türkiye'deki yansımaları olarak ortaya çıkan bu terör dalgası, 28 Şubat 1997'de komünizmin çöktüğünün onaylanması ve irticanın bir numaralı düşman ilan edilmesiyle biraz duruldu ama unutmayalım ki **Ahmet Taner Kışlalı** 1999 yılında öldürüldü.

Atatürkçü aydınlara yönelik son **terör saldırısı** olduğu için **Kışlalı** cinayetinin üzerinde biraz daha derinliğine durmak gerekmektedir.

Türkiye'nin uluslararası değerde yetiştirdiği ender bilim insanlarından biri olan **Prof. Dr. Ahmet Taner Kışlalı,** 1999 yılı Türkiyesi'nde, 21 Ekim tarihinde öldürüldü.

Kışlalı'yı, İran'ın desteklediği İslamcı bir terör örgütünün öldürdüğü belirlendi.

Kışlalı, Türkiye üzerinde yoğunlaşan **Müslüman bir toplumda laik ve demokratik bir Cumhuriyet projesinin başarısını engelleme çabalarının** bir sonucu olarak öldürüldü.

Bu cinayet, komşumuz bir ülke tarafından desteklenen ve evrensel kaynakları da olan **şeriatçılığın** uzun süredir devam

eden eylem planının bir parçası olarak uygulamaya konulmuştu.

Siyasal ve kültürel propaganda ve örgütlenmenin yanında, bir dizi cinayete de dayalı olan bu eylem planındaki son kurbandı **Kışlalı.**

Bu siyasal seri cinayetler zincirinin daha önceki halkalarında **Turan Dursun, Prof. Muammer Aksoy, Doç. Bahriye Üçok, Çetin Emeç, Uğur Mumcu** gibi kurbanlar vardı.

Bu halkalar, doğrudan bu projenin bir parçası olmayan, ama soğuk savaş çerçevesinde faşist katillerce öldürülen **Doç. Bedrettin Cömert, Abdi İpekçi, Prof. Bedri Karafakioğlu, Prof. Cavit Orhan Tütengil** cinayetlerinin üzerine eklenmişlerdi.

Bütün bu kurbanların ortak niteliği, laik ve demokratik rejimden yana olmaları, bunu bir çağdaşlaşma projesi olarak Atatürkçülük ya da Kemalizm adı altında tutarlı bir ideoloji çerçevesinde savunmaları ve toplumda **kamuoyu lideri** konumunda bulunmalarıydı.

Bu liderlerin öldürülmesiyle bir taşla **üç kuş** vuruluyordu:

Birinci olarak, bu cinayetlerle laik ve demokratik rejimi savunanlara gözdağı veriliyor, kendilerine Atatürkçü ya da Kemalist diyenler sindiriliyor, demokrasinin toplumsal ve siyasal tabanı yok ediliyordu.

İkinci olarak, bu değerli insanların toplumsal ve siyasal liderlik işlevleri sona erdirilerek, laik ve demokratik örgütlenme ve hareket zayıflatılıyordu.

Üçüncü olarak laik ve demokratik bir ideolojinin düşünsel ve kültürel temellerini güçlendiren biliminsanları ortadan kaldırıldığı için, Müslüman bir toplumda demokrasinin başarıyla uygulanması için gerekli olan bilimsel çabalar da durdurulmuş oluyordu.

İşin korkutucu yanı, bütün bu gelişme, yani **bir komşu ülke tarafından beslenen, Türkiye'deki çağdaşlaşma projesinin, cinayetlerle desteklenen bir siyasal ve kültürel eylem**

planıyla engellenmesi, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin bilgili fakat ilgisiz bakışları önünde cereyan ediyordu.

Artık hiçbir aydının, hiçbir Atatürkçünün, hiçbir Kemalistin, laikliği savunan hiçbir yazarın can güvenliği yoktu ülkemizde.

Komşu ülkelerin ajanları her yerde cirit atıyor, kendi ülkelerinde eğittikleri Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan katillerle birlikte her yerde, her an cinayet işleyebiliyorlardı.

Bu durum 1999 yılının 21 Ekim gününe kadar sürdü.

O günden bugüne dek yeni bir cinayetin işlenmemiş olmasının **iki** temel nedeni var gibi görünüyor:

Birinci olarak, 28 Şubat süreci, soğuk savaşın sona erdiğini onaylamış ve bu nedenle **siyasal İslama verilen devlet desteği genel olarak ortadan kaldırılmıştır.**

İkinci olarak Sadettin Tantan gibi, dürüst bir politikacı ve deneyimli bir emniyet mensubu bir süre için İçişleri Bakanlığı'na gelmiş ve onun zamanında katil zanlılarının önemli bir bölümü yakalanmıştır.

Biri, dünyanın ve Türkiye'nin genel gelişmelerinden, öteki Türkiye'deki çok özel, tek bir bireye bağlı bir ögeden kaynaklanan bu iki gelişme sonunda, **Ahmet Taner Kışlalı**'dan bu yana bu seri siyasal cinayetler zincirine yeni bir halka eklenmemiştir.

Ama bu durum, ne yazık ki bu zincirin bir halkası olarak yeni bir cinayetin işlenmeyeceği anlamına gelmemektedir.

Komşu ülkelerde ve Almanya'da, siyasal İslam ve şeriatçılık konularında olup bitenlere bakın, ülkemizdeki propagandaları izleyin, **Taha Akyol**'un, mükemmel bir çalışma olan *Hizbullah* kitabını okuyun, ne demek istediğimi çok iyi anlayacaksınız.

Değerli araştırmacılar **Faik Bulut** ile **Mehmet Faraç'ın** birlikte yazdıkları *Kod Adı: Hizbullah* adlı kitaba ve **Mehmet Faraç'ın**, elinizde tuttuğunuz bu kitabın yayımından çok kısa bir süre önce çıkmış olan *Hizbullah'ın Kanlı Yolculuğu* adlı yeni

çalışmasına baktığınızda ise, Türkiye'deki **dinci terör** ile **11 Eylül terörünün** arasındaki koşutlukları göreceksiniz.

Bu çerçevede **Küresel 11 Eylül terörü** ile **Türkiye'deki dinci terörü** AYNI OLAYIN görüntüleri olarak değerlendirmek, hiç de yanlış olmayacaktır.

Sonuç olarak Türkiye, hiçbir ülkede görülmeyen bir biçimde:

1) Doğrudan Türkiye'yi ve Türkiye Cumhuriyeti topraklarını hedef alan Ermeni terörü;
2) 1970'lerde topluma egemen olan sağda ırkçı ve solda goşist terör;
3) 1980'den sonra ortaya çıkan ayrılıkçı ırkçı terör;
4) Laik ve demokratik düzene ve Atatürkçülere karşı olan dinci terör;

olarak **dört koldan** hem iç hem de dış kaynaklı terörist saldırılara hedef olmuş bir ülkedir.

Bu dört terör dalgasında da, zaman zaman aralarında Almanya, Fransa ve Amerika Birleşik Devletleri de olan **en yakın müttefiklerimizin** ve başta İran, Yunanistan ve Suriye olmak üzere **bazı komşularımızın** destekleri oldu.

Sonunda, binlerce can kaybedildikten sonra, **düşük yoğunluklu savaş** kazanılınca, Suriye'nin ve özellikle de Amerika Birleşik Devletleri'nin anlayışlı davranması ve destekleriyle bu terör dalgalarından en az birinin, ayrılıkçı ırkçı terörün önü kesilir gibi oldu.

5. 11 Eylül Terörünün Türkiye Bakımından Önemi

11 Eylül terörü ise, Türkiye'nin yaşadığı bu dört terör dalgası içinde en evrensel dolayısıyla en tehlikeli olan **dinci terörü** bütün boyutlarıyla **tüm dünyaya taşıdı ve onu insanlığın geri kalan ülkeleriyle tanıştırdı.**

Böylece bugüne kadar Türkiye'nin özel sorunu sayılan dinci terörün artık evrensel bir sorun olduğu, dünya çapında bir tehdit oluşturduğu nihayet anlaşıldı.

Belki bundan sonra, Türkiye'nin laik düzenine karşı antikomünizm çerçevesinde **ılımlı siyasal İslam modelini dayatan** Amerika Birleşik Devletleri gibi müttefiklerimiz ile, **radikal siyasal İslam terörünün** örgütlerine yataklık eden Almanya gibi dostlarımız, biraz daha dikkatli olurlar. Çünkü Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı işgalinden sonra **Usame Bin Ladin, El Kaide** ve **Taliban** görüntüleriyle yarattıkları ve besledikleri canavar artık dönüp kendilerini yemeye başlamıştır.

11 Eylül'ün dünya kamuoyunda yarattığı bu bilinç, hiç kuşkusuz Türkiye'nin de, yukarıda sayılan dört terör dalgasından sonuncusu olan **dinci terörle** mücadelesinde bazı destekler sağlayacaktır.

Ama hiç kuşkunuz olmasın, sadece **radikal siyasal İslam'a dayalı dinci terör** değil, her dört terör dalgası da **henüz bitmemiştir** ve **bütünüyle de hiçbir zaman bitmeyecektir.**

Ne güçlü ülkeymişiz ki, bütün bunları atlattık ve **laik ve demokratik sosyal hukuk devleti** idealine doğru gelişmemize hâlâ devam ediyoruz.

IV

Küresel Terör Nasıl Önlenir?

Tarım dönemi insanlığın birinci devrim aşamasıydı.

Bu aşamanın **egemen ideolojisi, savaşı ve terörü de besleyen tektanrılı dinlerdi.**

Endüstri devrimi ikinci aşamaydı.

Bu aşamanın **egemen ideolojisi** ise, yine **savaşa ve teröre de kaynaklık eden milliyetçilikti.**

Şu anda dünya üçüncü bir devrim yaşıyor:

İletişim-Bilişim Devriminin getirdiği **Küreselleşme.**

Bu aşamanın **egemen ideolojisi, insan haklarına dayalı demokrasi olarak görünüyor.**

Ne yazık ki bu yeni dünyada, insan haklarına dayalı demokrasiden önce **terör Küreselleşti.**

Teknoloji ne denli hızlı ve nitelik değiştirerek gelişirse gelişsin, insan yine aynı insan:

Sevgi ve dayanışmanın yanında, kin ve nefret daima varlığını sürdürüyor.

Yeni oluşan dünyada, birey, teknolojik olarak son derece güçleniyor:

Her an, her yerle haberleşme ve her an kararları etkileme olanağı var artık bireyin.

İşte **Küresel terör,** bu **bireyi** (sokakta ya da pilot kabininde) canlı bomba biçiminde, dünyanın herhangi bir yerinde **Küresel olarak** kullanma niyetine ve gücüne sahip.

Çünkü dünya Küreselleştikçe, önceleri belli devletlerin içindeki egemenlik ilişkilerine yöneltilen terör eylemleri, şimdi dünyanın egemenlik ilişkilerini hedef almakta.

Gerek savaşların, gerekse terörist eylemlerin önlenmesinde kullanılacak yöntemler esas olarak aynıdır:

Bu yöntemlerin temelinde, ilgili tarafların tümünün, sorunların çözümüne **katılımlarının sağlanması** yatar.

Demokrasi ülkeler çapında, **Birleşmiş Milletler** gibi örgütlenmeler de dünya çapında, bu katılımların sağlanmasına yönelik düzenlemelerdir.

Tabii **güç kullanmadan sorun çözmenin** temelinde **paradoksal olarak** bir başka yöntem daha yatmaktadır:

O da, tek bir gücün tartışılmaz egemenliğidir.

İnsanlığın üçüncü devrimi aşamasında, **Küresel terörün** önlenmesi için, bir yandan egemenliğin kullanımına **Küresel katılımın** artırılması, öte yandan yeni düzeni sürdürecek tek bir **Küresel gücün** oluşumu gündeme gelmek zorundadır.

Aslında tam çözüm, her iki ilkenin birleştirilmesinde yatar:

Tüm insanlığın, dünyanın **Küresel egemenlik ilişkisine** katılarak bu ilişkiyi paylaştığı, Birleşmiş Milletler gibi tek bir büyük **Küresel güç.**

Ama tabii bu, şimdilik bir ütopya olmaktan öteye geçmeyen bir rüyadır.

Bu genel eğilimleri böylece belirledikten sonra, özel bazı gerçekleri de anımsayalım:

1) Bir veya birkaç grup ya da devlet tarafından desteklenen ve bir ideolojisi olan terör eylemlerinin kökünün tamamiyle kazınması olanaksızdır.

2) İdeolojik kökenli ve devlet ya da grup destekli terör önlense bile bireyin sapma eğilimleri var oldukça, bireysel terörizm sona ermez.

3) Terör ve savaş, her ideoloji içinde yuvalanabilen şiddet yanlılarınca savunulduğu için herhangi bir ideolojinin tek başına suçlanması, terörü ve savaşı önlemek için yeterli değildir.

4) **Kendi içinde ve kendisi için bir ideolojiye dönüşen terörün ve savaşın suçlanması ve dışlanması gerekir.**

Bütün bu hatırlatmalardan sonra şunu söyleyebiliriz:

İnsanlığın içine girdiği bu üçüncü devrim aşamasında, egemen ideoloji olarak görünen temel insan hak ve özgürlüklerine dayalı katılımcı demokrasi, **savaşları ve terörizmi önleyecek tek yöntemdir.**

Bir başka deyişle, Küresel terörü önleyecek tek yöntem, insan haklarına dayalı demokrasinin tüm devletleri ve kültürel grupları kapsayacak ve aşacak biçimde Küreselleşmesidir.

Benim ütopyam, Küresel demokrasidir.

Bu ütopyanın, er ya da geç gerçekleşeceğine inanıyorum.

Bu kitapta, sürekli olarak **Küreselleşmenin diyalektik sonuçlarından,** yani birbirine karşı zıt etkiler yapan sonuçlardan söz ettiğimi dikkatli okurlarım derhal fark etmişlerdir.

İşte şimdilik dünyada zengini daha zengin, yoksulu daha yoksul yapmaktan başka bir fonksiyonu yokmuş gibi görünen ve üstelik de bir **Küresel terör** belasını da başımıza saran **Küreselleşmenin,** diyalektik olarak **olumlu** sonuçları da olabilir:

İnsan haklarına dayalı katılımcı demokrasi sadece tek tek devletler bazında değil, bütün devletlerin bir araya gelerek oluşturacakları bir **dünya örgütünde** de gerçekleşebilir.

Evet sevgili okurlarım, Küreselleşme ve terör konusunda iki ütopya var:

Kara ütopya, dünyanın tırmanan bir biyolojik, kimyasal ve nükleer savaş sonunda yok olmasıdır.

Beyaz ütopya ise, insanlığın bu yeni döneminin **katılımcı demokrasi esasına göre kuralacak bir dünya örgütü** aracılığıyla sonuçlanmasıdır.

Buyrun istediğinizi seçin.

Tabii geleceğin gerçeği, bu iki ütopya arasında bir yerde oluşacaktır:

Beyaz ütopyaya mı, yoksa kara ütopyaya mı yakın olacağımız ise hiç kuşkusuz kendi irademiz ve eylemlerimizle belirlenecektir.

1. Teröre Çare Olarak Bir Türkiye Modeli Reçetesi

Tam bu noktada, her dört terör dalgası açısından da Türkiye'nin **hedeflediği** modelin, teröre konu olan toplumları, terörle mücadelede sonuca en etkin biçimde götüren bir model olduğu ortaya çıkmaktadır.

Daha açık bir biçimde söylemek gerekirse, **endüstrileşmeyi kaçırmış ve bu yüzden geri kalmış bir İslam toplumunda, bağımsızlık Savaşı ve Atatürk Devrimleri ile kurulmuş olan laik ve demokratik sosyal hukuk devleti modeli** dün olduğu gibi bugün de, bugün olduğu gibi yarın da, terörün her türlüsü ile kısa ve uzun vadeli savaşta, **en etkin** model olarak gündeme gelmektedir.

Çünkü çok kısaca, özellikle **İslam dünyasında** ve **gelişmekte olan ülkeler arasında** ama genellikle **tüm dünyada, TERÖRÜN GERÇEK İLACININ, insan hakları, bu hakları güvence altına alan hukukun üstünlüğü, katılımcı demokrasi, böyle bir demokrasiyi sağlayan ön koşul olarak laiklik, adil bir gelir dağılımı, böyle bir dağılımı hedefleyen sosyal devlet** gibi hedefler olduğu açıktır.

Şimdi çok kısaca bu **laik ve demokratik sosyal hukuk devleti modelinin** ögelerine **idealist yaklaşımla,** yani Türkiye'de olan değil ama **olması gereken** açısından bir kez daha yakından bakalım:

(Tekrar ediyorum, bu model *olan* değil, ama olması gereken, *hedeflenen* bir modele dayalı olan reçetedir. Çünkü bugün Türkiye, hâlâ ne yazık ki, ne tam demokratiktir, ne de tam laik. Ne sosyal devlettir, ne de hukuk devletidir. Ama hem Anayasal hem de toplumsal ve siyasal hedefler olarak bu ilkeleri önüne koymuş ve terörle mücadelesinde bu hedefleri gerçekleştirmeye yönelik bir felsefeyi egemen kılmaya çalışmıştır.)

Bu model laiktir.

Hiçbir din ve mezhep grubuna ayrıcalık tanımaz; ve hiç-

bir din ve mezhep grubunun da ötekini ezmesine izin vermez.

Uygulamada çoğunluk baskısına yol açan, yani Müslüman, Sünni, Hanefi mezhebinin uygulamalarını tüm topluma empoze etmeye çalışan tutum, davranış ve eğilimleri düzeltme yolundadır.

Bu yolla kendisine özellikle Amerika Birleşik Devletleri tarafından empoze edilmeye çalışılan **ılımlı siyasal İslam** modelinin, laiklikten sapma olduğunu bilir ve onlara karşı direnir.

Ilımlı siyasal İslam modelinin ancak Suudi Arabistan ve İran gibi **totaliter İslami rejimler için** bir anlam taşıdığını Amerika'ya anlatmaya çalışır.

Bu model demokratiktir.

Bütün vatandaşları, dilleri dinleri, ırkları, mezhepleri ne olursa olsun, eşit görür.

Müslümanlık, Hıristiyanlık, Sünnilik, Alevilik, Süryanilik, Musevilik, Ortodoksluk, Katoliklik gibi, bütün din ve mezheplerle birlikte, Türklük, Kürtlük, Çerkeslik, Lazlık, Gürcülük, Tatarlık, Azerilik, Ermenilik, Rumluk, Levantenlik, Arnavutluk, Makedonluk gibi bütün ırk ve milliyetleri de, **alt kültür** grupları olarak algılar ve bunları **siyasal üst kimlik** olarak **Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı** noktasında eşitlemeye çalışır.

Anayasasının öngördüğü bu yaklaşıma ulaşamadığı noktalardaki engelleri kaldırmaya çalışır.

Bu engelleri, **insan haklarına saygılı olduğu için** ve doğrudan doğruya **kendi vatandaşları adına** düzeltmeye çalışır.

Bu model sosyal devlet anlayışına dayalıdır.

Vatandaşlarını, liberal ekonominin, serbest piyasa ekonomisinin, vahşi kapitalizmin merhametine bırakmaz.

Eğitim, sağlık, sosyal güvenlik ve hatta konut gibi bazı temel gereksinme alanlarında onlara destek verir.

Ekonomide, bireyleri ezen, yok eden **denetimsiz çılgın li-**

beralizm yerine **yeni Keynes**'ci yaklaşımla, gerekli düzenlemeleri yapar, kalkınma için gerekli önlemleri alır.

Bir anlamda 1982 Anayasasıyla rafa kaldırılan 1961 Anayasasının **sosyal devlet** ilkelerini yaşama geçirmeye çalışır.

Bu model hukuk devleti anlayışına dayalıdır.

Mevcut hukuk kurallarını, tüm vatandaşlarına eşit olarak uygular. Politikacılara, milletvekillerine, siyasal örgütlerin başkanlarına, zenginlere ayrıcalık tanımaz.

Ekonomik ve mali suçları göz ardı etmez.

Soygun amaçlı bir ittifak içine girmeye çalışan siyaset, ticaret, tarikat, mafya, bürokrasi beşgenine izin vermez.

Ayrıca demokratik hak ve özgürlüklerin, demokrasiyi ortadan kaldırmak için kullanılmalarına hukuken de izin vermez.

Katılımcı anlamdaki siyasal demokrasiyi, hukuk alanında, tüm vatandaşları devlet karşısında eşit görerek güçlendirir.

Sonuç olarak teröre kaynaklık eden bütün toplumsal, siyasal, ekonomik ve kültürel gerekçeleri ortadan kaldıracak bir devlet modeli oluşturur.

Terörle mücadelede, bu modeli **evrensel olarak** savunur.

Yeni dünya düzeni çerçevesinde oluşturulacak yapılanmalar açısından bu modelin tüm dünyada geçerli olması için uluslararası platformlarda ağırlığını koyar.

Bu yaklaşım bazı okurlarım için **fazla idealist** görünebilir.

Ama unutmayalım ki, **Küreselleşme** bölümünde açıklamaya çalıştığım gibi, **Küreselleşmenin diyalektik sonuçları** açısından da dünyanın önündeki tek **olumlu seçenek, insan haklarına dayalı demokrasinin evrensel olarak, bütün ülkeler bazında yaygınlaştırılması ve derinleştirilmesidir.**

Türkiye modeli bu **evrensel seçenek** ile eklemlenebilirse, yani evrensel çapta savunulacak olan **kuramsal modelin uygulamadaki bir yansıması** olarak dünya kamuoyuna sunulabilirse, önemli bir işleve sahip olabilir.

Özellikle 11 Eylül sonrasında, dünyanın yeniden keşfet-

tiği Atatürk'ün ve Atatürk Devrimleri ile yüzyılın en büyük kültürel dönüşümünü başarmış olan Türkiye'nin, bu çerçevede, özellikle radikal siyasal İslam kökenli terörün önlenmesinde bir model olarak kullanılması, sadece bir özlem değil, gerçekçi bir öneri gibi gelmektedir bana.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Türkiye

I

Önce Çarpıtılan Bazı Kavramları Düzeltelim

Değerli okurlarım, önsözde, son yıllarda televizyon ekranlarında ve gazete köşelerinde, ister **ideolojik amaçlı** olsun isterse **cehaletten kaynaklansın** pek çok kavramın ve tarihsel gerçeğin çarpıtıldığını ve içinin boşaltıldığını, bu kitabı yazarken, bunları yerli yerine oturtmak amacını taşıdığımı belirtmiştim.

Şimdi **Küreselleşme, Huntington** ve **11 Eylül Terörü** bölümlerinden sonra Türkiye üzerindeki irdelemelerimi sizlere sunmadan, şu kavramlar ve tarihsel gerçekler olayına kısaca değinmek istiyorum.

1. Demokrasi

Demokrasi kavramından başlayalım:

Türkiye'de demokrasi **sadece** çoğunluğun yönetimi olarak anlatılıyor sürekli. Oysa demokrasinin çoğunluk yönetimi olması şart ama **yeterli şart değil**.

Çoğunluk, demokrasinin mukaddes kavramı değildir. Gereklidir ama yeterli değildir.

Demokrasinin **mukaddes kavramı, bireysel temel hak ve özgürlüklerdir**. Öylesine **mukaddes temel hak ve özgürlükler ki** bunları çoğunluk da zedeleyemeyecek.

Dolayısıyla, siz demokrasiyi **sadece çoğunluk yönetimi** olarak ele aldığınızda, çoğunluğun verdiği her kararı mukaddes saydığınız zaman her türlü baskıya, **faşizme,** dini kurallarla yönetilen bir topluma, yani **şeriata** açık hale geliyorsunuz.

Bir başka deyişle demokrasiyi **çoğunluğun diktatörlüğü** haline çeviriyorsunuz.

Bu mümkün tabii.

Şeriatla yönetilen toplumlar da var, faşizmle yönetilen toplumlar da var.

Onların hepsinin arkasında çoğunluğun desteği de var.

Ama bunların hiçbiri demokrasi değil.

Örneğin; Almanya'da **Hitler** seçimle iktidara geldi ve Alman faşizmini seçimle kurdu.

İşte bu demokrasi değildir.

Sovyetler Birliği'nde, **Stalin** döneminde bir sürü seçim yapılıyordu, yüzde 90 küsurla kazandığı söyleniyordu.

Belki bu kadar büyük bir destek gerçek değil ama gerçek bir seçim yapsanız da yüzde 51 alırdı herhalde.

Ama bu da demokrasi değildi.

Ortaçağ'da engizisyon döneminde de, hiç şüpheniz olmasın, engizisyon mahkemeleri çoğunluğun gücüne sahipti.

Ama engizisyon baskısı altında inleyen toplumların hiçbiri demokratik değildi.

Saptırma şöyle yapılıyor: **Demokrasi eşittir milli egemenlik, eşittir çoğunluk.**

Hayır, bu tanım, bu eşitlik yanlış.

Gerçekler çarpıtılıyor.

Bu tanımın demokrasiyle hiçbir ilgisi yok.

Demokrasi, temel hak ve özgürlüklerin güvencede olduğu bir çoğunluk yönetimidir.

Bunu hiç unutmayalım.

Demokrasiyi sadece çoğunluk yönetimi olarak tanımlamak ve savunmak çok ciddi bir saptırma.

Çünkü bu saptırmanın sonu ırkçı faşizme veya dinci şeriata gider.

Türkiye'nin yüzde 99'u Müslüman olduğuna göre hukuk kuralları da şeriata göre düzenlensin biçimindeki bir mantık demokrasi değildir.

2. Laiklik

Şimdi de çarpıtılan bir başka kavram üzerinde, **laiklik** kavramı üzerinde biraz duralım:

Eksik olarak, eksik olduğu için de yanlış olarak deniyor ki; **"Laiklik dinin devlete, devletin de dine karışmamasıdır."**

Bu tanım da doğru gibi görünüyor ama aynı demokrasi kavramında olduğu gibi eksik.

Eksik olduğu için de yanlış.

Laik devletin aktif bir görevi var:

Laik devlet, herhangi bir inanç grubunun başka inanç gruplarına baskı yapmasını önleyen devlettir.

Bu görevi yapmayan bir devlette laiklik olamaz, çünkü çoğunluktaki inanç grubu, azınlıktaki inanç gruplarına baskı yapar, kafasını kırar, kendisine dönüştürür.

Laiklik **din devlete karışmasın, devlet dine karışmasın** ile başlayacak ama laik devlet herhangi bir inanç grubunun, **özellikle de çoğunlukta olan inanç grubunun azınlıkta bulunan inanç gruplarına veya inançsızlara baskı yapmasını da önleyecek.**

Laik devlet bu demek.

Laik devlette, nüfus kâğıdında din hanesi olmaz.

Çünkü laik devlet vatandaşının dinine imanına bakmaz.

O devletin vatandaşı isen; Müslüman da olsan, Hıristiyan da olsan, Alevi de olsan, Sünni de olsan, Hanefi de olsan, Şafii de olsan, Katolik de olsan, Ortodoks da olsan, Süryani de olsan, Nasturi de olsan, Allahsız da olsan, sırf o devletin vatandaşı olduğun için herkesle eşit hakka sahipsin.

Dolayısıyla senin inancını ya da inançsızlığını o devlet koruyacak, laik devlet bu demek.

Tabii bu konuda bir çarpıtma daha yapılıyor:

"Laiklik dinsizliktir," deniliyor.

Bu tanım dinci kardeşlerimizin yazdığı sözlüklere bile girdi.

Hiç ilgisi yok.

Tam tersi, **laiklik bütün inançların yani dinlerin ve mezheplerin güvencesidir.**

Yine bir başka saptırma, Birey laik olmaz, devlet laik olur saptırmasıdır.

Bu da yanlış.

Birey de laik olur, devlet de.

Aynen **demokrat olmak** gibidir, **laik olmak**.

Laikliğe inanan, başkasının dinine imanına saygılı olan kişi, laiktir.

"Birey laik olmazancak devlet laik olabilir," demek, şeriatçı bir saptırmadır.

Çünkü Müslümanların laik olamayacaklarını ifade etmektedir.

Oysa günümüzde bir insan hem Müslüman olabilir hem de laik.

3. Tarih Konusundaki Cehalet ve Çarpıtmalar: Osmanlı Ne Zaman Yıkıldı?

Demokrasi ve laiklik gibi iki kavram hakkında nasıl yanlış şeyler anlatılıyorsa, ne yazık ki ülkemizde tarih de o ölçüde saptırılıyor.

Bu konuda çok hafif bir örnek vereceğim:

Son günlerde **1856 Kırım Savaşı** örneği **Avrupa Birliği** dolayısıyla çok sık gündeme geldi.

Kırım Savaşı ve bunun sonuçları yanlış anlatılıyor tarih kitaplarında.

Tarih kitaplarında, **Kırım Savaşı,** Osmanlı İmparatorluğu'nun katıldığı ve kazandığı son savaş olarak ele alınıyor ve savaşın sonunda da Osmanlı İmparatorluğu'nun büyük bir başarıyla yeniden Avrupa'nın büyük devletleri arasına katıldığı söyleniyor.

O dönemde **Avrupa Konseri** (Konseyi değil, Konseri) diye bir örgütlenme var Avrupa'nın büyük devletleri arasında.

İşte savaş sonunda Osmanlı'nın buraya katılması büyük bir başarı ve dolayısıyla da **Kırım Savaşı** büyük bir zafer olarak anlatılıyor.

Bu tamamen yanlıştır; tam tersine, **1856 Kırım Savaşı, Osmanlı'nın yıkılış sürecinde son darbeyi vuran savaştır.**

Çünkü Osmanlı bu savaş dolayısıyla **ilk kez Avrupa'dan borç alıyor** ve sonunda da **bu borcunu ödeyemediği için çöküyor.**

Osmanlı tarihi de yanlış anlatıldığı için bu gerçek, gençler ve tabii bütün halk tarafından bir türlü anlaşılmıyor.

Osmanlı İmparatorluğu'nun asıl çöküş tarihi 1881'dir.

Osmanlı 1881 yılında çöktü.

1881 yılında **Atatürk** doğduğu için çökmedi.

1881 yılında **Düyun-u Umumiye** ilan edildiği için çöktü.

Düyun-u Umumiye, genel borçlar demek.

Osmanlı'nın maliyesine, vergilerine yabancı devletlerce el konulduğu için çöktü İmparatorluk.

Niçin maliyeye yani vergilere el konuluyor?

Çünkü İmparatorluk, Kırım Savaşı dolayısıyla aldığı borçları ödeyemiyor.

Alacaklı Avrupa devletleri de alacaklarını tahsil etmek için, İmparatorluk içinde kendilerine bağlı bir vergi toplama örgütü kuruyorlar ve en önemli vergileri, tekel gibi, tuz gibi vergileri doğrudan doğruya halktan zorla, zulümle alıp, kendi ülkelerine yolluyorlar.

Bu yönetimin adı **Düyun-u Umumiye İdaresi.**

Çöküş 1881 yılındadır. Çünkü **Düyun-u Umumiye İdaresi** bu yıl kurulmuştur.

Bir devlet düşünün ki, kendi maliyesine, kendi vergilerine egemen değil.

Böyle bir devletin bağımsızlığından söz edilebilir mi?

Zaten biliyorsunuz, İslam devletlerinde egemenliğin iki simgesi vardır:

Bir lider başa geçtiği zaman, adına hutbe okutur ve sikke bastırır.

Yani siyasal egemenliğini ve mali iktidarını böylece ilan eder.

İşte Osmanlı İmparatorluğu, **Düyun-u Umumiye**'nin kurulmasıyla, artık bağımsızlığını yitiriyor.

Peki sonra, Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda kendisini gerçekten siyasal olarak da ortadan kaldıran Sevr antlaşmasına kadar nasıl yaşıyor?

Çok basit, Avrupa'nın büyük güçleri, İngiltere, Fransa, Rusya ve Almanya, İmparatorluğu nasıl paylaşacakları, örneğin İstanbul'u kimin alacağı ya da Bağdat ve petrol konularında anlaşamıyorlar da ondan.

1881'e nasıl geldik?

1856 Kırım Savaşı'yla.

Çünkü ilk defa 1856 Kırım Savaşı ile Osmanlı, Avrupa'ya tahvil, bono çıkararak borçlandı.

O savaşın başlaması da ilginç.

Osmanlı üstünde Rusların nüfuzu artınca, İngiltere ve Fransa, Rusya'nın nüfuzunu kırmak için Osmanlı'yı gaza getiriyorlar.

Savaşı böyle çıkarıyorlar ama Osmanlı diyor ki, **"Benim savaşacak param yok."**

Avrupalılar da, **"Dostluk ne gün için, sen yeter ki iste,"** diyorlar.

Osmanlı milyonlarca sterlin borçlanıyor, o savaşa girmek için.

Sonunda, **"Kazandık. Yaşasın. Sen de artık Avrupa Konseri üyesisin. Hadi borcunu öde,"** diyorlar.

Osmanlı maliyesi çökmüş, ödeyemiyor.

Borçlar faiziyle birlikte erteleniyor.

Faizi ile birlikte tekrar ödeme zamanı geliyor, Osmanlı yine ödeyemiyor, bir kez daha erteleniyor.

Sonunda iflas ve İmparatorluk bitiyor. Fiilen ve simgesel olarak.

Simgesel olarak da bitiyor, çünkü biliyorsunuz, yukarıda söyledim, İslam Türk İmparatorluğu'nda egemenliğin iki simgesi vardır.

İmparator hutbe okutur ve sikke bastırır. Yeryüzünde Allah'ın temsilcisidir ve de paranın sahibidir.

Para bitiyor Osmanlı'da 1856 Kırım Savaşı'yla.

4. Osmanlı Niye Çöktü?

Osmanlı niye çöktü diye şöyle bir düşünün. **"Din gelişmeyi engelledi,"** denilir.

Doğru ama temel neden o değil.

Dünyanın her yerinde değişime karşı gelenler **din maskesi** altında bunu yapıyorlar.

Hıristiyanlık da çok uzun yıllar gelişmeyi engellemiş.

Engizisyonu ve Galile'yi anımsayın.

"Padişahlar çocuk yaşta veya deli olarak tahta çıkmaya başladı da ondan," denilir.

Bu da temel neden değil.

Osmanlı'nın çöküşü, **Fatih Sultan Mehmet** İstanbul'u zapt ettikten sonra, diyalektik olarak, yani bu olayın tepkilerinin gelişmesiyle başlayan bir süreç sonunda ortaya çıktı:

Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u fethetmesinden sonra, Müslüman Türklerin Doğu ile Batı arasındaki ticaret yolları üzerindeki egemenliğinden bunalan Batılı ülkeler, yeni yollar bulmak üzere Atlantik'e açılarak Amerika'yı keşfettiler ve bilinen dünyanın sınırlarını genişlettiler.

Osmanlı bu süreç içinde aktif rol alamadı ve yeni oluşan dünya içinde, egemenliğini yitirdi.

İstanbul'un fethi, bilinen dünyanın kalbine ve beynine egemen olmuştur. Bilinen dünyanın kalbine ve beynine egemen olmak ne demek?

Doğu ile Batı arasındaki ticaret yollarını denetlemek.

Üç tane ticaret yolu var, biri Kırım'dan yukardan, biri Anadolu'dan ortadan, biri aşağıdan Akdeniz'den geçiyor. Bu gelişme, ticaretin öbür ucunda yaşayanları, yani Batı'da yaşayanları, Doğu'ya gitmek üzere yollar bulmaya sevk ediyor ve gidip o yolların bir bölümünü Afrika'yı dolaşarak buluyorlar.

Bir bölümünü ararken de kafalarını Amerika'ya çarpıyorlar.

Dünya değişiyor, yeni kıtalarla yepyeni bir dünya oluşuyor.

Osmanlı ona ayak uyduramıyor, onun için çöküyor.

Yoksa Osmanlı 1453'te dünyanın en ileri teknoloji ve ideoloji ülkesi.

Teknolojide en ileri, Bizans surlarını yıkan topları döktürüyor, ideolojide en ileri, Hıristiyan Ortodoksları alıyor himayesine.

Fatih Sultan Mehmet İstanbul'u fethettikten sonra, esir edilip Edirne'ye yollanan **Georgos Scolaris** adlı, Bizans Ortodoksluğunu, Katolikliğe dönüştürmek isteyenlere karşı savaş veren bir papazı bulup İstanbul'a getiriyor, **Gennadiyus** adıyla Ortodoks âleminin Patriği ilan ediyor ve himayesine alıyor.

Bu ideolojik ve teknolojik olarak devrinin en güçlü devleti nasıl çöküyor?

Endüstrileşmeyi kaçırıyor.

Neden endüstrileşmeyi kaçırıyor?

Yeni dünya oluşumu içinde coğrafi yeri yeterli olmadığı için.

Oralara gidemiyor Osmanlı, başkaları gidiyor.

Osmanlı sonuç olarak coğrafi keşifler ve yeni bir dünyanın oluşması sonucu çöküyor.

Kapitülasyonlar bile bununla bağlantılıdır.

Çünkü güçlü ülke kapitülasyonlardan zarar görmez. Tam tersine, güçlü ülkenin ekonomisi kapitülasyonlardan yarar bile sağlar.

Osmanlı güçsüzleşmeye başlayınca ve özellikle de adli kapitülasyonlar verilince, tümüyle yarı sömürge oluyor ve sonunda çöküyor.

Sonuç olarak tarihimiz yanlış okutuluyor.

Kavramlar yanlış konuyor. Genel süreçler gözden kaçırılıyor.

Küresel Türkiye'yi anlatırken, **soğuk savaşa** değineceğim.

Amerika'nın keşfi gibi tarihi değiştiren bir olaydır **soğuk savaş** dünyada.

Bu genel süreçleri anlamazsak, tarihimizi hiçbir biçimde doğru olarak göremeyiz ve algılayamayız.

5. İdeolojik Nedenle Yapılan Saptırmalar

Sevgili okurlarım, gençlerimize bir sürü yanlış şeyler öğretiliyor ideoloji adına.

Örneğin, duyduğumda kulaklarıma inanamadım.

Öğrencilerden biri söyledi:

Lisede öğretmeni, **"Osmanlı İmparatorluğu emperyalist bir imparatorluk değildi,"** diye öğretmiş.

Olabilir mi böyle bir şey!

Bütün Ortaçağ imparatorlukları emperyalisttir.

Üretim toprakta yapıldığı için, toprak zapt etme üzerine kuruludur.

Zapt ettiği topraktaki insanların ya kellesini keser kendi adamını yerleştirir veya onları haraca bağlar.

Bu ayıp değil, günah değil; tüm Ortaçağ imparatorluklarında böyle.

Osmanlı'da da, İngiliz'de de, Fransız'da da böyle.

Hepsi emperyalist.

Kitaplarda okuyorsunuz, Osmanlı Macaristan'ı zapt ediyor, bir Macar'ı kral yapıyor ama yılda bilmem kaç bin duka altını haraca bağlıyor.

Emperyalizmin bundan daha güzel bir tanımı olabilir mi?

Niçin saptırılıyor tarih?

İki nedenle.

Birinci nedeni cehalet:

Emperyalizm bugün kötü ya, güya o zaman da emperyalist olmak bu cahillere göre kötü bir şey.

İkinci olarak da dinci ya da milliyetçi ideolojiler saptırmaya yol açıyorlar:

Türkler ya da Müslümanlar kötü bir şey yapmazlar.

Böylece dinci görüş, milliyetçi görüş ve cehalet birleşiyor, **"Biz Türkler en yüce ırkız. İslam dini en yüce din, biz tarihte hiç kötü bir şey yapmadık,"** diye tarih saptırılıyor.

Herkesin dini ve milliyeti kendisine göre iyidir.

Böyle milliyetçi ya da dinci ideolojilerle her şey saptırılıyor.

Nasıl yanlış bir şartlanmayla karşı karşıya olduğumuz bilinmiyor.

Bir de, siyasilerin günlük politika saptırmalarının medyaya egemenliğiyle beyinlerimiz yıkanıyor.

Bütün kavramlar birbirine karıştırılıyor.

Demokrasi diye, çoğunluğun kafa kırmasına evet diyoruz.

Laiklik diye, gene çoğunluğun baskısına ödün veriliyor.

Osmanlı'nın emperyalist olmadığı gibi saçma sapan şeyler söyleniyor.

Tarih böyle güncel anlayışla saptırılıyor, buna karşılık **soğuk savaş** nedir, ne sonuçlar vermiştir, bilinmiyor.

Osmanlı İmparatorluğu'nun başlangıcında ne olduğu, bitişinde ne olduğu bilinmiyor.

II

Osmanlı İmparatorluğu ile Türkiye'nin Değişim Çizgisi

Şimdi Türkiye'ye bakalım.

Küreselleşme bir süreç. Dünyada olup biten bir süreç.

Kitabın ilk bölümünde önce dünyadaki **Küreselleşme sürecini** tanımlamıştım.

Şimdi de Türkiye'yi anlatmaya çalışacağım.

Aslında Türkiye'de olup bitenleri anlatmak, **Küreselleşmeyi** anlatmaktan daha zor.

Çünkü **Küreselleşme** hakkında henüz kimse fazla bir şey bilmiyor.

Dolayısıyla siz sıfırdan başlayarak bir şeyler anlatıyorsunuz.

Oysa Türkiye hakkında, hem güncel açıdan, hem de tarih açısından bir sürü saptırma, yanlış bilgi topluma aktarılmış ve egemen kılınmış.

Önce bunları düzeltmeniz gerek.

Türkiye ve Osmanlı bilerek yanlış anlatılıyor, saptırılıyor.

Aptallık hiçbir ideolojinin tekelinde değil.

Sahtekârlık da hiçbir ideolojinin tekelinde değil.

Sert ideoloji sahipleri, kendilerini kahraman ve karşılarındakini hain görenler, tarihi de saptırıyor.

Osmanlı-Türk tarihindeki yanlışlıkların haddi hesabı yok.

Kimileri Osmanlı'yı hiç gerek olmadığı kadar yüceltiyor.

Hiç gereği yok Osmanlı'yı gerçeklere aykırı bir biçimde yüceltmenin.

Osmanlı zaten çok büyük bir uygarlık.

Zaten dünyanın en büyük uygarlıklarından birisi.

Mimar Sinan'ı üretmiş, Dede Efendi'yi üretmiş, sanatıyla, askeriyesiyle, devşirme sistemiyle dünyanın uygarlık tarihinde inkâr edilemeyecek derecede büyük ve önemli bir yere sahip bir uygarlık.

"İnsan haklarına çok saygılıydı" gibi gülünç laflar.

İnsan hakları kavramı yok ki o dönemde, saygısı olsun. Yok böyle bir kavram o dönemde.

İnsan hakları kavramı 19. yüzyıl kavramı.

Osmanlı'da Allah'ın hakkı vardır, kulun hakkı vardır, padişah ve sistem de onları korur.

Katolikler, İspanya'da Yahudilere, **"Ya din değiştirin ya ölün ya defolun,"** dediği sırada, Osmanlı bunlara kucak açmış.

Çok da iyi etmiş.

Ben de, Hıristiyanların bu acımasız baskısına karşı Müslümanların Yahudilere kucak açmasını her yerde herkese iftiharla, övünerek anlatıyorum.

Ama Osmanlı, Yahudileri almış da ne yapmış?

Eşit vatandaş mı yapmış?

Hayır, hiç alakası yok.

Böyle bir kavram yok zaten.

Hiçbir tarım-din imparatorluğunda farklı dinden olanlara karşı eşit davranış yok Ortaçağ'da.

Ama Osmanlı sığınma hakkı tanıdığı Yahudileri almış, özel mahallede oturtmuş, özel elbise giydirmiş, özel muamele yapmış.

Sıkıysa da bir Müslümanla bir ilişki kursun bakalım, taşlayarak öldürmüş. Recmetmiş.

Bu anlattıklarımın hepsi gerçek.

Bunlar, Osmanlı'yı ne yüceltmek ne de küçültmek.

Musevilere sığınma hakkı tanımak Osmanlı'nın yüce tarafı tabii, ama buna dayanarak, **"Osmanlı insan haklarına saygılıydı,"** derseniz, hukukçular ve tarihçiler size güler.

İnsan haklarına göre Ortaçağ'a bakılamaz.

Çünkü Ortaçağ'da insan hakkı diye bir kavram yok.

Neden yok?

Çünkü bütün imparatorluklar din imparatorluğu.

Milliyet de yok o zaman.

Nesin?

Müslümansın, Katoliksin, Protestansın, Musevisin.

1. Tarihte Din ve Siyaset

Burada bir an durup, din ve mezhep ayrımlarının kökenlerine de çok kısaca bir bakalım, çünkü Ortaçağ'da bütün imparatorlukları din ve mezhep ayrımları biçimlendiriyor.

Yani bugünkü siyasal partiler gibi bir siyasal işlevi var dinlerin ve mezheplerin:

Toplumların birbirlerinden ayrılmalarında ve o toplumdaki kuralların belirlenmelerinde etkin oluyorlar.

İngilizler neden Protestan bilir misiniz?

Kral **Sekizinci Henry, Anne Boleyn** adlı 17 yaşında bir kıza âşık oluyor.

Karısı **Aragonlu Catherine**'i boşayıp onunla evlenmek istiyor.

Katoliklikte boşanma yok.

Papa izin vermiyor.

"Ben mi büyüğüm, papa mı büyük!" diyor.

"Ben büyüğüm tabii," diyor ve olaya noktayı koyuyor.

Katolik dininden çıkıyor.

Protestan oluyor.

Yanında bir de başdanışman, başyargıç bir adam var: **Thomas More,** *Ütopya*'nın yazarı.

Çok önemli bir adam.

"Böyle saçma şey olmaz," diyor diye, onu da krala ihanetten asıyor.

Yeni yeni Katolik kilisesi de uyandı da **Thomas More**'u aziz ilan etti.

Hıristiyanlıktaki ilk ayrım, Ortodoks-Katolik ayrımıdır.

Roma İmparatorluğu ikiye bölününce, imparatorluğun dini de ikiye bölünüyor.

Çünkü İmparatorluğun başı aynı zamanda kiliseyi de denetlemek istiyor.

Sonra Reform döneminde Protestanlık nasıl yayılıyor?

Martin Luther adlı papaz, kilisenin kapısına bir bildiri çiviledi diye değil.

Alman prensleri ve tabii daha başka güçlü yöneticiler Papa'nın denetimine ve Katolik yönetimine baş kaldırdıkları için.

Yani Hıristiyanlıktaki bütün mezhep oluşumlarının altında siyaset var.

Peki bizim mezhepler nasıl oluşmuş?

Müslümanlıkta kaç mezhep var diye sorulunca hep 4 Sünni mezhep sayılıyor. Hanefi, Hanbeli, Maliki ve Şafii mezhepleri.

Oysa Müslümanlıkta esas olarak 3 büyük ve temel mezhep var:

Sünnilik, Şiilik ve Haricilik.

Nereden çıkmış bunlar?

Dördüncü halife kim olacak kavgasından çıkıyor temel mezhepler.

Hazreti Ali dördüncü halife oluyor.

Muaviye bunu kabul etmiyor. **"Hayır,"** diyor, **"O olmayacak, ben olacağım."** Bir kavga çıkıyor.

Bir başka grup da, **"Bunlar yanlış yapıyor, Allah'ın emirlerine karşı geliyorlar, bunları öldürelim,"** diyor.

Hazreti Ali'yi ve **Muaviye**'yi öldürmek üzere harekete geçiyorlar.

Hazreti Ali cesur, tek başına dolaşıyor.

Namazdan çıkışta **Hazreti Ali**'yi zehirli kılıçla kolayca öldürüyorlar.

Muaviye kurnaz, etrafında insanlar var, ona ulaşamıyorlar.

Sonuç: **Hazreti Ali**'nin taraftarları Şii, **Muaviye**'nin taraftarları Sünni, öldürenler de Harici oluyorlar.

Hariciler Kuzey Afrika'ya kaçıyorlar önce.

Sonra tekrar yavaş yavaş geri geliyorlar.

Bütün diğer mezhepler Sünni, Şii ve Harici mezheplerinden, bu çizgilerde türüyorlar.

Kim halife olacak siyasal kavgası yüzyıllar sonra, Cumhuriyet Türkiyesi'nde, 1978 Kahramanmaraş'ta insanların birbirlerini öldürmelerine neden oluyor.

Camiye bomba atıldı diye tahrik edilen Sünniler, Alevilere saldırdılar, birçok insan öldü.

Durup dururken komşuyu komşuya nasıl öldürteceksin?

"Allahsızlar camiye bomba attı," dediler, **Hazreti Ali** mi halife olacak, **Muaviye** mi iktidar olacak kavgası, 1000 yıl sonra Türkiye'de, 1978 yılında insanların birbirini gırtlaklamasına neden oldu.

1993 yılında yine Sivas'ta insanları diri diri yaktılar, aynı mezhep temelindeki kavgadan dolayı.

Dinin günümüzde, siyasette kullanılması bütünüyle çağdışı bir olay.

Eskiden din, siyaseti de, her şeyi de belirlermiş.

Eskiden, yani Ortaçağ'da.

Sonra Yeniçağ gelmiş.

Din zayıflamış, yerini daha çok milliyetçilik almış.

Sanayileşmeyle birlikte orta çıkan ve güçlenen milliyetçilik, kendi çizgisinde faşizme; zıt görüşlere yol açarak sınıf diktatörlüğüne ve nihayet günümüzde demokrasiye doğru üç ayrı gelişme göstermiş.

Bugün insanlık, siyaseti, demokratik mekanizmalara yani insan haklarına uygun olan, insanları dinlerine ve mezheplerine göre ayırmayan laik ilkelere göre yapıyor.

İnsanlığın geçirdiği belli dönemlere bakarsak, bu gelişmeyi daha iyi anlarız.

İnsanlık önce toplayıcılık dönemini yaşıyor.

Ağaçtan meyve topluyor.

Sonra araç gereç yapıyor, yani oku-yayı icat ediyor.

Avcılık dönemi başlıyor.

Avcılıktan sonra yerleşiyor.

En büyük ihtilal toprağa yerleşme.

İnsan, toprağa yerleşince üretim yapmaya da başlıyor, **toprak, tarım aracı yani üretim aracı** oluyor.

Herkes kılıcını kuşanıyor, bir parça toprak almaya çalışıyor.

Başarılı olan, imparatorluk kuruyor, aptal olanın imparatorluğu ölümünden sonra dağılıyor.

Dâhi olanın imparatorluğu 600 yıl sürüyor.

Osmanlı-Türk tarihinde iki dâhi var. Biri Fatih Sultan Mehmet'tir. Biri de Mustafa Kemal Atatürk'tür.

Bu iki insan çok başarılıdır ama daha önemlisi bu iki insan çağlarını etkilemiştir.

Fatih Sultan Mehmet bütün Yeniçağ'ı, **Mustafa Kemal Atatürk** de bütün 20. yüzyılı etkilemiştir.

Toplayıcılık, avcılık, tarım, Ortaçağ.

Din eşittir siyaset.

İktidarın dininden olmadın mı mezhep kuruyorsun.

"Osmanlı, dini nedenlerle adam yakmamıştır," diye yalan söylüyorlar.

Osmanlı da, dini nedenlerle adam yakmıştır.

Hem de **Fatih Sultan Mehmet** döneminde hem de Edirne müftüsü **Fahrettin Acemi**'nin fetvasıyla.

Benim *Hoca Efendi'nin Sandukası* diye bir romanım var. **Fatih** döneminde geçiyor ama günümüzü eleştiriyor. Orada anlatıyorum.

Osmanlı, **Hurufileri** cayır cayır yakmış.

Neden yakmış?

Çünkü **Hurufiler** çok güçlenmişler, saraya nüfuz etmeye başlamışlar.

Fatih'in annesi ve karısı aracılığıyla saraya nüfuz etmeye başlayınca tehlikeli olmuşlar ve yakılmışlar.

Din, mezhep eşittir siyaset.

Bunlar tehlikeli olunca almışlar fetvayı Edirne Müftüsünden, Ortaçağ engizisyonunun yaktığı gibi yakmışlar.

O günün koşullarına göre ayıp, günah değil.

Çünkü imparatorluğun bir arada tutuluş nedeni, kimliği din.

Bütün dünyada, bütün Ortaçağ imparatorluklarında böyle.

Bu uygulamaları bugünkü insan hakları anlayışıyla eleştiremezsiniz.

Gülünç olursunuz.

Bugünkü siyasal İslamcı anlayışla tarihi saptırarak Osmanlı'yı korumaya kalkışırsanız gülünç olursunuz.

Ne yazık ki tarihimiz, bugünkü ırkçı-Türkçü, dinci-İslamcı görüşlerle saptırılıyor.

Ya yanlış ya da eksik anlatılıyor.

Sevgili okurlarım, sizlere **Küreselleşmeden, Huntington'** dan ve **11 Eylül teröründen** sonra **bugünkü Türkiye'yi** anlatabilmek için, önce tarihimizdeki bu yanlışlara ve eksikliklere dikkatinizi çekmem gerekli ki, modelimi kurduğumda nerelere dikkat edileceğini vurgulayabileyim.

2. Osmanlı'nın Kuruluşunda, Dördüncü Haçlı Seferi'nin Rolü

Osmanlı'nın kuruluşunda çok önemli bir olay var dünyada.

Türkiye'de hiç kimse bunu anlatmıyor, hiç kimse bunu söylemiyor.

Çünkü bu olay Osmanlı'yla ilgisiz bir olay.

Haçlı Seferleri'ni herkes bilir:

Filistin'e gidip Müslümanları öldürelim de ellerinden kutsal yerleri alalım, diye planlanmış seferler.

Son **11 Eylül teröründen** sonra **Başkan Bush'un genel bir toplumsal seferberlik** anlamında söylediği ve yanlış anlaşılan,

"Terörizme karşı Haçlı Seferi yapalım," sözleriyle yeniden gündeme gelip oturan olay.

İşte bu Haçlı Seferleri'nin 4'üncüsü Filistin'e gitmek yerine Ortodoks Bizans'ı fethediyor.

Katolik Latinler, Ortodoks Bizans'ı yakıp yıkıyorlar, bütün kiliselerine giriyorlar.

Halkı kesiyorlar. Ve İstanbul'da 50 yıl Latin imparatorluğu hüküm sürüyor.

Yıl 1200'lerin başı.

1250'lere kadar sürüyor Bizans'taki bu Latin imparatorluğu.

Osmanlı'nın kuruluşu 1299, yani tam o dönem.

Yani Hıristiyanlar birbirlerini yedikleri için, Katolikler Ortodoksları kestikleri için Anadolu'da Müslümanların gelişmesi o kadar hızlı oluyor.

Osman'ın oğlu Orhan, Bizans prensesiyle evleniyor. Karısının babası Kantakuzen'in imparator olmasına yardım ediyor.

O da onun Trakya'ya geçmesine yardım ediyor.

Çünkü orada halen Latinlerden kalan adamlar var.

Ama bunlar bizde hiç okutulmaz.

Çünkü, **"Biz Anadolu'yu iman dolu göğsümüzle fethettik,"** demek daha hoşumuza gidiyor.

Tabii bu da var.

Yanlış değil, yanlış değil ama eksik.

"Allah Allah," diyerek girdik ve fethettik.

Doğru.

Ama öteki koşulları, dünyanın, Anadolu'yu Müslüman Türklerin istilasına uygun kılan koşullarını unutmamak gerek.

Alparslan 1071'de, Anadolu'nun kapısını Malazgirt Savaşı'yla açmış.

Müslüman Türkler, 1453'te yani 400 yıl sonra İstanbul'a ulaşmışlar.

400 yılda. Anadolu'da sadece kelle kesmelde olur mu bu!

Tabii ki Müslüman asker ve halk, Anadolu'da daha önce yaşayanlarla bir ölçüde de olsa birleşmiş, bütünleşmiş, evlenmiş.

Yeniçerilerin hepsi devşirme.

Yani Hıristiyan.

Ortodoks Hıristiyan kökenli.

Yeniçerilerin mezhebi de Bektaşi. En yumuşak İslam mezhebi.

Bence yeniçerilerin genellikle Bektaşi olmaları, Müslümanlığın en hoşgörülü mezhebine mensup olmaları, Osmanlı'nın yönetim dehasını, yönetim ile din ve mezhep ilişkilerindeki dâhice düzenlemeleri gösteren ipuçlarından biri.

Bunları **tarihe nasıl bakılmalı** konusundaki birtakım ipuçları olarak belirtip geçiyorum.

Sonuç olarak Osmanlı çöküyor. Osmanlı niye çöküyor?

Toplayıcılık, avcılık, tarım.

Tarımda yönetici toprak ağası, Allah'ın da yeryüzündeki temsilcisi.

Yani bizim Halife-Sultan Padişahımız.

Güneydoğu Anadolu'da, Doğu Anadolu'da çok güzel bir deyimimiz var:

Şıh denilir.

Şıh, şeyh ile ağanın toplamıdır.

Şıh, hem şeyh hem ağadır.

Dedeleri o toprağı kılıçlarıyla fethetmiştir ve o, toprağın üzerindeki her şeyin sahibidir.

Ağacın, hayvanın, toprağın, kadının, kadının bekâretinin, erkeğin hayatının sahibi.

Erkeğin hayatına barışta çiftçi olarak, savaşta asker olarak sahiptir.

Erkek de onundur, çoluk çocuk da.

Şıh, aynı zamanda Allah'ın yeryüzündeki temsilcisidir.

Karşı çıktığın zaman da hem kazığa oturturlar, hem de öbür dünyada yanarsın.

Ortaçağ düzeni bu. Yukarıda din adamı, toprak ağası var.

Aşağıda da köle-köylü var.

Köylü toprağa bağımlıdır.

Bunu da okutmuyorlar tarih derslerinde.

Osmanlı'da da köylü bir yerden bir yere gitmek için izin tezkeresine muhtaç.

İzin tezkeresi olmadan bir yerden bir yere gidemez.

Özgür değil.

Dünyanın her yerinde de bu böyle.

Nedeni, yani bu köleliğin mantığı çok basit.

Üretim toprağa bağlı, önce orada üretim yapmak için toprağın olacak, sonra da toprağın üstünde çalışan adamın olacak.

Herkes bırakıp giderse, kim üretim yapacak?

Onun için kimse bırakıp gidemiyor.

Osmanlı'da, sipahi de işlediği toprağı bırakmak için **çift bozan resmi** denilen vergiyi ödemek zorunda. Yani toprakta çalışan kimse özgür değil.

3. Değişen Düzen, Değişen Siyaset

İşte **Fatih** İstanbul'u fethedince, Doğu'ya gitmek için yeni yollar arayan Batılılar, yeni yolları keşfedip yeni bir kıtayı, yani Amerika'yı da ortaya çıkardıktan sonra bu düzen değişmeye başlıyor.

Yukarıda din adamı, toprak ağası yöneticinin, aşağıda da köle-köylünün olduğu düzen bozulmaya başlıyor.

Bu düzeni bozan şey endüstrileşme süreci.

Toplayıcılık, avcılık, tarım ve sonunda endüstri.

Ondan sonra her şey değişiyor.

Köle-köylü o endüstrileşmenin ürettiği fabrikaya giriyor, vatandaş işçi-kentli olarak çıkıyor.

Vatandaş işçinin yöneticisi, tanrının temsilcisi ve toprak ağası falan değil; vatandaş işçinin temsilcisi hizmetkâr.

Bugünkü başbakanım gibi benim.

Bugünkü başbakan niye yerinde oturuyor?

Bize hizmet ettiği için oturuyor.

Aslında politikacıların hepsi aldatıyor bizi.

"Hizmetkârınım," diyor, geliyor, kafama sopayla vuruyor, cebimden de paramı alıyor.

Yani yoz politikanın, hortumcu politikacının uygulama mantığı teoriden değişik.

Ama olsun, işin temeli, aslı, teorik olarak, ben onu hizmetkârım olarak görüyorum.

Beğenmezsem, **"Bir dahaki seçimde de inşallah onu indirip yerine başkasını getireceğim,"** diyorum.

Fark şurada:

Erişilmez tanrının temsilcisi toprak ağası, benim hizmetkârım olmuş.

Sanayileşmenin getirdiği en önemli şey bu.

Başka neleri getirmiş?

Din üzerine milliyeti getirmiş.

Artık insanlar kendilerine İngiliz, Fransız, Alman demeye başlıyorlar.

Din de kaybolmuyor ama.

Milliyetçilik ideolojileri dinin üzerine geliyor.

Din de laik düzende devam ediyor.

4. Osmanlı Endüstrileşmeyi Kaçırıyor

İşte bu endüstrileşme sürecini Osmanlı kaçırıyor.

Bugünkü Türkiye'yi anlamak için Osmanlı'nın yarı-sömürge oluşunu bilmek lazım.

Osmanlı'nın yarı sömürge oluşu ise bizde öğretildiği gibi değil.

Ne Müslüman olduğu için, ne padişahları aptal ve çocuk olduğu için.

Fatih'in İstanbul'u fethetmesinden sonra dünyanın lojistiği değiştiği için Osmanlı çöküyor.

Coğrafi yeri eski ticaret yolları üzerinde.

Yeni ticaret yollarından uzak kalıyor.

Keşfedilen yeni dünyadan yani Amerika'dan da uzak.

Amerika'dan gelen altın ve gümüş Avrupa'yı hem zenginleştiriyor, hem de enflasyona yol açıyor.

Osmanlı hem bu zenginleşmeden nasibini alamıyor hem de enflasyondan büyük zarar görüyor.

Yani Osmanlı değişen dünyaya ayak uyduramadığı için çöküyor.

Batı endüstrileşiyor. Osmanlı endüstrileşemiyor.

Dolayısıyla, bir zamanlar dünyanın en ileri ülkesi olan Osmanlı'yı, Batı endüstrileştiği için, yavaş yavaş geçiyor.

Bir süre sonra Batı'nın endüstrileşmesi öyle hale geliyor ki, Osmanlı ekonomisini de sömürmeye başlıyor.

Osmanlı'yı sömürerek daha da gelişiyor.

Bu sefer Osmanlı iyice aşağıya düşüyor.

İmparatorluğun çöktüğünü ilk kim fark eder?

Padişah fark ediyor tabii.

O zaman televizyon, üniversite yok ki.

Medrese ise bu işlerle uğraşmıyor.

Nereden fark ediyor?

"Hadi sefere," diyor, **"Çıkamayız,"** diyorlar.

"Neden?" diyor? **"Para yok."**

"Neden para yok?" "Vergi yok."

"Neden vergi yok?" "Son savaşı kaybettik," diyorlar.

"Son savaşı kaybettik, toprak kaybettik."

"Neden kaybettik?" "Gâvur bizi yendi."

O zaman padişah şu soruyu soruyor:

"Benim iman dolu göğsüm var. Bu gâvurda ne var ki bende yok, beni yendi?"

"Silah, cephane, örgütlenme."

"Getirin," diyor, **"Silahı, cephaneyi."**

Gâvur kötüsünü veriyor.

"Kurun fabrikayı," diyor.

"Bilgi lazım."

"Getirin bileni," diyor.

Tarhuncu Ahmet Paşa'lar filan böylece getirilip Müslüman olmuş uzmanlardır.

Tabii bilgi de yetmiyor, çünkü para yok.

Para da bulunsa, yine toplumun altyapısı uygun değil, mevzuat müsait değil vs.

5. Batılılaşma

İşte İmparatorluğun batmakta olduğu, askeri alanda algılanınca, bu batışı durdurmak için önce askeri alanda alınmaya başlanan önlemler, yeniçeriliğin kaldırılması, Harbiye'nin kurulması ve benzeri önlemler, Osmanlı'nın **Batılılaşma** serüvenini başlatıyor.

Yani **Batılılaşma,** Osmanlı'daki bir-iki aydının, yazarın, şairin romantik düşüncelerinden kaynaklanmıyor.

Batılılaşma, doğrudan doğruya Saray'dan, İmparatorluğu kurtarmak isteyen Padişah'tan ve onun çevresinden kaynaklanıyor.

Yoksa bizim politikacıların söyledikleri gibi **Batı taklitçisi aydınlar** tarafından değil.

Bir zorunluluktan kaynaklanıyor **Batılılaşma:**

İmparatorluğu kurtarma zorunluluğundan.

İşte Osmanlı-Türk çizgisindeki **Batılılaşma,** böyle ele alınmak zorunda.

Amerika'nın keşfine kadar kadar gidiyor bu olay.

Değişen dünyada yerini kaybeden İmparatorluk çökmeye başlayınca yukardan aşağı değişim başlıyor.

Yeniçeriler kaldırılıyor, yeni ordu kuruluyor.

Mustafa Kemal'in Harbiye mezunu olması tesadüf değildir.

Çünkü Harbiye'nin kuruluşu İmparatorluğu kurtarmak içindir.

Öğrenciler orada iyi yetişip ülkeyi kurtarma görevi yüklenmek için hazırlanmaktadırlar.

Sadece **Mustafa Kemal** değil, hepsi.

Bu görev, eğitimlerinin bir parçasıdır.

Her değişen toplumda, ister Hıristiyan, ister Budist olsun, değişmeye karşı olanlar din şemsiyesi altına toplanırlar.

Din adına, Allah adına direnmeye çalışırlar.

Size bir örnek: **Galile**.

"Dünya dönüyor," demiş.

Kilise, **"Hayır dönmüyor,"** demiş, olay bitmiş.

Tektanrılı dinlerin hepsi aynıdır.

Bu açıdan Müslümanlığı **çöküşün nedeni** olarak tek başına suçlamak doğru değildir.

Çöküşün ardında daha temel, daha başka ögeler var.

Din, ancak gerileyiş algılandıktan ve değişim başladıktan sonra engelleyici oluyor.

Şimdi özetleyelim: Osmanlı endüstrileşemediği için yenildi.

Batılılaşmaya çalışıyor, gecikmiş.

Yenildikçe zayıflıyor, zayıfladıkça yeniliyor, yenildikçe zayıflıyor.

Sonunda I. Dünya Savaşı'nın sonuna kadar geliyor.

Toplayıcılık, avcılık, tarım ve endüstrileşme, milliyetçiliği getiriyor.

Milliyetçilik tepki olarak sosyalizmi getiriyor.

Aşırılık olarak ırkçılığı getiriyor.

Osmanlı endüstrileşemediği için milliyetçilik akımları da Türkler arasında gelişmemiş.

Ermeni soykırımı diyorlar.

Bir soykırım olması için bir ırkın başka bir ırkı öldürmesi lazım.

Dolayısı ile öldürenin soy bilinci, ırk bilinci olması lazım.

Osmanlı'da ırk, soy, milliyet kavramı yok ki.

Osmanlı, "Elhamdülillah Osmanlıyız," diyor.

Türklük, Kürtlük yok zaten.

Milliyetçilik kavramı yok ki.

Evet, katliam var ama iki taraf için de var.

Evet, bütün kanlı cinayetler doğru.

I. Dünya Savaşı sırasında Rusya ile ittifak eden Ermeniler de Osmanlıları, yani Türkleri, Kürtleri kesmiş.

Osmanlılar da Ermenileri kesmiş.

Ama **Hitler**'in **soykırımı** gibi değil.

Çünkü Osmanlı'da Nazi Almanyası gibi **sapık bilinci** yok.

Karşılıklı bir katliam.

Bir savaş durumu.

Bir **mukatele**, yani karşılıklı katliam.

I. Dünya Savaşı bütün tarım imparatorluklarını yok eden bir savaştır.

Endüstrileşmeyi dünya üzerinde egemen kılıyor.

Endüstrileşmenin ürettiği ulus-devletler, tarım imparatorluklarını yok ediyorlar.

Ya içinden büyüyerek, kendi imparatorluklarını ulus-devlete dönüştürüyorlar, Almanya, İtalya, İngiltere gibi.

Ya da ulus-devlet haline gelip güçlendikten sonra, eskimiş tarım imparatorluklarını yıkıyorlar.

İşte Osmanlı, endüstrileşemediği için, endüstrileşmiş Batı tarafından işgal edilerek yıkılıyor, gidiyor.

6. Küçükömer'in Yanlış Paradigması ve İkinci Cumhuriyetçilerin Yanılgıları

Osmanlı İmparatorluğu'nun endüstrileşmeyi kaçırması ve bunun sonuçlarını ilk **Saray'ın** fark ederek, İmparatorluğu kurtarmak için **yenileşme**, yani genel olarak kullanılan deyimiyle **Batılılaşma** hareketlerini Padişah ve çevresinin başlatması, Türkiye'de yapılan toplumsal çözümlemelerde, **sağ ve sol** kavramlarının kullanılmasında pek çok kişiyi yanlışa yöneltmiştir.

Endüstrileşme süreci sonunda ortaya çıkan **insan hakları** ve **demokrasi** gibi kavramların, bu sürecin yarattığı geniş **işçi kesimleri** ve **kentli halk** tarafından savunulmuş olması, pek çok yazarı, **Batı modelinin** değişme çizgisinden kaynaklanan, sanki **sadece alttan gelen istekler demokratiktir,** biçiminde bir yanlışa götürmüştür.

Oysa endüstrileşme sürecini kaçıran Osmanlı İmparatorluğu için **geniş halk kesimleri toprağa bağımlı yani köle nitelikli köylü** demektir.

Tarım-din imparatorluklarındaki geniş halk yığınlarının, yani köle nitelikli köylülerin **insan hakları** ve **demokrasi** yönünde **devrimci** bir nitelik taşımaları ise, bu kavramların **çağdaş anlamları açısından** olanaksızdır.

Nitekim Osmanlı İmparatorluğu'nda da, öteki tarım-din imparatorluklarında da, **halk ayaklanmaları** daha çok ya **feodal nitelikli** ya da **din kökenli, mezhep ve tarikat ağırlıklıdır.**

Osmanlı İmparatorluğu'nun çöktüğünü ilk fark eden Padişah ve çevresi, bu çöküşü durdurmak için önce askeri alanda, sonra toplumsal yaşamın öteki alanlarına da sıçrayan bir biçimde **Batılılaşma** hareketlerine başlayınca, bu hareketler, **insan hakları** ve **demokrasi** bakımından **ilerici** hareketler olarak ortaya çıkmıştır.

Tabii ki, köle nitelikli köylü olan geniş halk yığınları, bu yenileşme hareketlerine **tepki** göstermişler ve genellikle de bu tepkilerini, o sırada sarılabilecekleri tek siyasal ideoloji olan **dine sığınarak** ortaya koymuşlardır.

Bu **siyasal-ideolojik-dinsel** tepki, değişme yaşayan bütün tarım-din imparatorluklarında tipiktir.

Yani sadece İslam dinine özgü değildir.

İşte birinci yanlış burada ortaya çıkmakta, değişme döneminde, değişmeye karşı direncin din şemsiyesi altında örgütlenmesi, pek çok düşünür ve yazarı İslam dinine haksızlık yapmaya yöneltmektedir.

Oysa değişen toplumlarda değişmeye karşı gösterilen direncin din adına ortaya konulması sadece İslam dinine özgü bir davranış değildir.

Fransız Devrimi'ne yakından bakmak, bu tepkinin çok daha şiddetlisinin Hıristiyan dini tarafından gösterildiğinin derhal anlaşılmasına olanak sağlayacaktır.

Ama asıl büyük hata bundan sonra başlamakta, pek çok düşünür ve yazar, **tepeden geldiği** yani Padişah ve çevresi tarafından savunulduğu için, **insan hakları** ve **meşrutiyet** gibi kavramların geliştirilmelerine yönelik hareketlerin **sağcı** ve **diktatörce** olduğunu söyleyebilmektedirler.

İdris Küçükömer'in öncülük ettiği bu çözümlemeye göre, **yukardan gelen eylemler, yani Batılılaşma** küçük bir azınlık olan **yönetici sınıf** tarafından savunulduğu için **sağcıdır**.

Buna karşılık **geniş halk kitleleri**, çoğunluk oluşturduklarından ve **yoksul, sömürülen** nitelik taşıdıklarından **solcudurlar**.

Çok açık bir biçimde, Batı'daki **Endüstri Devrimi** sonrasındaki kavramları, bu devrimi yaşamamış olan Osmanlı İmparatorluğu'na **monte etmekten** kaynaklanan bu hata, toprağa bağlı köylüler ile endüstrileşmiş ve kentlileşmiş işçileri **demokratik hak ve özgürlüklerin savunulması açısından** aynı kefeye koyduğu için tümüyle yanıltıcıdır.

Sadece **çoğunluk** ve **sömürülen, yoksul kitleler** olmaları, din-tarım imparatorluklarındaki **köle köylüleri** ne **demokrat** yapar, ne **devrimci** ne de **solcu**.

Tam tersine, **endüstrileşme sürecinin özgürleştirici etkilerini yaşamamış** toplumlarda, **köylülerden oluşan kalabalıklar**, sadece ve sadece **totaliter şeriatçılığın ya da faşizmin tabanını** oluştururlar.

İşte, kafası Batı modeline koşullanmış olan bazı düşünürler, Osmanlı-Türk değişme çizgisindeki **endüstrileşmenin kaçırılmış olması** yani **kalabalıkların özgür kentli ve işçi haline dönüşememiş olmaları** gerçeğini gözardı ettiklerinden ya

da **halk dalkavukluğu** hoşlarına gittiğinden, sadece yoksul olduklarından ve sömürüldüklerinden dolayı, geniş halk kesimlerini **solcu** diye niteleyebilmişlerdir.

Tabii bu çözümlemenin, değişme ve gelişmeye **din tabanında** karşı çıkanların, **insan hakları, laiklik, demokrasi** gibi kavramlardan rahatsız olanların çok hoşlarına gittiği açıktır.

Ama bu çözümleme doğru değildir.

Çünkü bu çözümlemeye göre, **Patrona Halil, Kabakçı Mustafa** gibi, Osmanlı gericiliğinin temsilcileri **solcu, Üçüncü Selim, İkinci Mahmut** gibi **reformcu** Padişahlar **sağcı** olmaktadırlar.

Pek doğal olarak **Mustafa Kemal Atatürk**'ün, yaptığı devrimler aracılığıyla, endüstrileşmeyi kaçırmış bir din-tarım imparatorluğundan, çağdaş bir ulus-devlet yaratmasını benimsemeyenler de bu yanlış çözümlemeye sarılmışlardır.

Böylece, köle-köylü (kul) niteliğindeki geniş halk yığınlarına **tepeden gelen bir biçimde laik ve demokratik sosyal hukuk devletine** giden bir **Cumhuriyeti empoze** eden **hem demokratik hem ilerici hem de solcu ve çağdaş** bir **devrim,** bu yazarlar tarafından **sağcı** ve **diktatörce** diye olumsuzlanabilmektedir.

Oysa, son **11 Eylül terörünün** de gösterdiği gibi, din-tarım imparatorluklarının feodal kalıntıları ve Ortaçağ ideolojileri, günümüz dünyasında ancak kin, nefret ve terör üretebilmektedirler.

Sanıyorum, kuramsal temellerini **İdris Küçükömer**'in attığı ve **Turgut Özal**'ın besleyerek büyüttüğü **İkinci Cumhuriyetçi** akım ve bu akımın yazarları, **11 Eyül teröründen** sonra, hem kuramsal hem de pratik açıdan yaptıkları yanlışların hiç olmazsa bir bölümünün farkına varmışlardır.

III

Bağımsızlık Savaşı ve Cumhuriyet

Türkiye'de Bağımsızlık Savaşı ile Cumhuriyet birbirine birebir bağımlı olarak öğretilir.

Yanlış.

Hayır, hiç ilgisi yok.

Kurtuluş Savaşı'nı yapanlar, **Mustafa Kemal** hariç genellikle halifeci.

Bir tek **Mustafa Kemal** Cumhuriyetçi.

İstiklal Savaşı kahramanı komutanlar genellikle halifeci olduğu için, **Mustafa Kemal** savaşı kazandıktan sonra, bir de Cumhuriyeti kurmak için kendi arkadaşlarına karşı bir savaş veriyor.

Oldukça kansız ve beyaz bir savaş bu, öteki devrimlerle, örneğin Sovyet devrimiyle karşılaştırıldığı zaman.

Savaş kazanıldıktan sonra 1. TBMM'ni dağıtıyor, ikincisini topluyor Cumhuriyet'i ilan etmek için.

Cumhuriyet'e karşı olanların iddiaları tamamen safsata:

Diktatörmüş de, zorla yapmış da, halka sorsaymış ne olurmuş?

Cumhuriyet olmazdı tabii.

Çünkü, toprağa bağımlı, özgürleşmemiş, köle-köylü ile demokrasi olmaz.

Köle-köylü ile ya faşizm olur ya şeriat olur.

Tabii bugünkü endüstrileşmiş toplumların köylülerinden değil, din-tarım aşamasında kalmış imparatorlukların köle-köylülerinden söz ediyorum.

Çünkü köylü birörneklikten yana.

Heyde heteroseksüelliği eğitimsiz mi ya homoseksüelsiniz ya kompleksinizdir veya deliisiniz.

Heyde, çoğunluk eşittir demokrasi, değil.

Bakın, çoğunluk kararı her zaman neden demokrasi değil:

Türkiye'de de, büyük bir olasılıkla bu kitabı okuyanlar arasında da kahverengi gözlüler çoğunluktadır.

Bu aralarda bir de ekonomik kriz yaşadık.

Birey başına milli gelir 3000 dolardan 2000-2500 dolara düştü.

Biz kahverengi gözlüler çoğunluk olarak, çok demokratik (!) bir karar alalım ve şu açık renk gözlüleri keselim. Keselim bunları, hepimizin milli geliri 5000 dolara çıksın.

Çok saçma geldi değil mi sevgili okurlarım?

"Böyle şey olmaz," diyorsunuz, değil mi?

"Bu demokrasi değildir," diyorsunuz, değil mi?

Ama çok kısa süre önce bir Avrupa ülkesi bunu yaptı.

Hem de en gelişmiş Avrupa ülkesi yaptı.

50 yıl önce.

Almanya'da Naziler yaptılar.

Tersini yaptılar, açık renk gözlüler koyu renk gözlüleri kesti.

Görüyorsunuz ki, **demokrasi eşit çoğunluk iradesidir** anlayışı, aslında bireysel planda temel insan haklarını ve özgürlüklerini korumadığı zaman, doğrudan doğruya faşizme ve şeriata gider.

Evet, Atatürk devrimlerinin hepsi tepeden inmedir.

Hepsi savaşı kazanmış bir komutanın askeri ve siyasi gücüne dayanarak yapılmıştır.

Ama hepsinin amacı da **demokratik laik hukuk devletini,** bugünkü Anayasada yazan ve henüz gerçekleştiremediğimiz devleti kurmak.

Anayasada diyor ki, **"Türkiye, laik ve demokratik sosyal hukuk devletidir."**

Ben ilan ediyorum bir sosyoloji profesörü olarak, Türkiye

bugünkü uygulamalar açısından ne laik, ne demokratik, ne sosyal devlettir, ne de hukuk devletidir.

Hiçbiri değil.

Olmasına çalışılıyor.

Ben de Türkiye'nin Anayasa'ya koşut olarak değişmesini istiyorum.

Bunu istediğim için de gerçekleri yazıyorum.

Hanefi, Sünni, Müslüman kimliğinin devlete egemen olduğu bir laik devlet olmaz.

Laiklik zedeleniyor Türkiye'de ama, **"Elhamdülillah Müslümanım,"** deme özgürlüğü olmadığı için değil, tam tersine egemen olan din ve mezhep öteki inançları ve inançsızları bastırdığı için.

Nüfus kâğıtlarımızda hâlâ din hanesi var ve kimseye sormadan nüfus memuru tarafından doldurduluyor.

Hâlâ her ramazanda üniversite kampüslerinde oruç tutmayanlar bıçakla öldürülüyor.

Diyanet İşleri Başkanlığı sadece Sünni Hanefi anlayışı temsil ediyor.

Hukuk devleti olmaya gelince, fazla bir şey söylemeye gerek yok:

Bireysel ve kamusal hukuk ihlalleri herkesin gözü önünde cereyan ediyor.

Sosyal devletten ise iyice uzaklaştık 1982 Anayasasıyla.

1961 Anayasası çok daha sosyal devlet yanlısı idi.

Demokrasiye gelince, bugün politikacıların ceplerini doldurmaktan başka hiçbir işe yaramayan bu rejimi, gerçek bir demokrasi olarak nitelemeye herhalde hiç kimsenin insafı yetmez.

Ama ben bu kitapta bunları yazabiliyorsam, bu, Anayasamızda, Türkiye Cumhuriyeti'nin **Laik ve demokratik bir sosyal hukuk devleti** olduğunun belirtilmiş olması sayesindedir.

Bunu da **Mustafa Kemal Atatürk**'e borçluyuz.

Yani onun koyduğu hedefe hâlâ ulaşabilmiş değiliz ama, hedefimiz bu.

Bunu da İstiklal Savaşı'na ve **Mustafa Kemal Atatürk**'e borçluyuz.

Yani bugünkü Türkiye Cumuhuriyeti Devleti, Batı Avrupa ülkeleri gibi, endüstrileşme sonunda kurulmadı:

Bağımsızlık Savaşı ile kuruldu. Endüstrileşmesini sonradan sağlamaya çalışıyor.

Bütün sıkıntılarımız da buradan kaynaklanıyor.

1. Cumhuriyet'in Tarihsel Alternatifleri

Osmanlı endüstrileşememiş, endüstrileşemediği için zayıflamış, zayıfladığı için çökmüş.

İnanılmaz bir Bağımsızlık Savaşı yapılmış, bu Bağımsızlık Savaşı kazanılmış.

Sonunda bu Bağımsızlık Savaşı'nı kazanan komutan, Mustafa Kemal Atatürk, **"Bu devletin adı Cumhuriyettir,"** demiş.

Aslında başka şeyler de söyleyebilirdi.

"Bunun adı İslam devletidir ve ben halifeyim," diyebilirdi.

Osmanlının son temsilcisi **Abdülmecit**'e, **"Sen halifesin, ben de sadrazamım,"** diyebilirdi.

Osmanlı İmparatorluğu din devleti geleneğinden geldiği için, yeni devletin din temeline oturması siyasal ve toplumsal koşullarımıza son derece uygundu.

Üstelik öteki komutanlar da böyle istiyorlardı.

Ama demedi.

Bu arada Sovyetler çok başarılı bir devrim yapmışlar ve Rusya'da Sovyetler Birliği'ni kurmuşlardı.

Sovyetler Birliği Bağımsızlık Savaşı'mıza da çok yardım etmişti.

"Bu Türk Sovyeti'dir, ben de yoldaş Kemal'im," diyebilirdi.

Onu da demedi.

Bu arada Almanya'da Hitler gelişiyor ve büyüyor.

Atatürk'te de milliyetçilik duygularını yaratma hedefi var. **"Burası Türk diktatörlüğüdür, ben de Führer Kemal'im,"** diyebilirdi.

Onu da demedi.

"Bunun adı Cumhuriyettir, ben de Cumhurreisiyim," dedi.

En zor olanı ama ileriye yönelik olarak en doğru olanı yapıyordu.

II. Dünya Savaşı sonrası bütün faşist devletler yıkılıyor, faşizm yıkılıyor.

Sovyetler Birliği, 1989'da Berlin duvarının yıkılmasıyla birlikte 1991 yılında dağılıyor.

Bizim ülkemizde ise bütün yozlaşmalara, soygunculara, üçkâğıtçılara rağmen böyle şeyler yazılabiliyor.

Yoksa şu anda Yunanlı bir profesörün, barbar Türklerin elinden İzmir'i nasıl kurtardıklarını ve 1000 yıllık Bizans uygarlığının nasıl ihya edildiğini anlattığı bir kitabı okuyor olabilirdiniz.

Ya da bir İngiliz profesörün, Osmanlı'nın nasıl tarih sahnesinden yok olup gittiğini ve Küçük Asya'nın yeniden nasıl bin yıl önceki sahiplerinin eline geçtiğini çözümleyen bir kitabını okuyor olabilirdiniz.

Mustafa Kemal 1923 senesinde yeni devletin adına **Cumhuriyet** diyor.

Diyor ama sene 1923, Anadolu'da 10 milyondan biraz fazla insan var.

İstanbul'un bugünkü nüfusu kadar.

Bunun da yarısı verem ve sıtma.

Okuma yazma bilme oranı ise % 10, yani 1 milyon kişi.

Bunun da yarısı ancak adını soyadını yazabiliyor.

Bu 10 milyon kişi de ya yaşlı ya sakat ya kadın ya çocuk.

Çünkü hepsi savaş artığı.

Ülke yıllardır savaşa savaşa küçülmüş, topraklarını kaybetmiş, insanları ölmüş.

Geldiğimiz yer olarak bugün geriye bakıldığında, bu bir mucizedir.

Ama kapısını çaldığımız yere ulaşabilmek, yani Avrupa Birliği'ne yetişebilmek için ileriye baktığımızda, ikinci bir mucizeye daha ihtiyacımız olduğu anlaşılıyor.

IV

Avrupa Birliği Üyeleriyle Farkımız

Hemen belirtmeliyim ki, Türkiye Cumhuriyeti ile Batı Avrupa ülkeleri arasındaki temel fark, Batı Avrupa ülkelerinin endüstrileşme süreci sonunda, bugünkü gelişmiş durumlarına gelmiş olmalarına karşılık, Türkiye'nin endüstrileşmeyi kaçırmış olan bir Osmanlı İmparatorluğu'nun mirasçısı olarak, sadece bir Bağımsızlık Savaşı kazanmış ama endüstrileşmemiş bir toplum olarak hâlâ endüstrileşmeye çalışıyor olmasıdır.

Bugün gelinen yer gerçekten bir mucizedir.

Ama Batı Avrupa'yı yakalamak için ikinci bir mucize daha gerekmektedir.

Yirminci yüzyılda, Batı değerleriyle Batı'ya karşı çıkan ve Batı'yı dize getiren başka bir ülke olmamıştır.

Genellikle Batı'ya karşı savaşta kullanılan değerler sosyalist değerler olmuştur.

Marksist değerler, sosyalist değerler veya Stalinci değerler olmuş.

Kazandıkları zaman da demokrasiler değil, diktatörlükler kurulmuş.

1. Atatürk'ün Önemi ve Samuel Huntington

Türk devriminin, Atatürk'ün önemi burada: Emperyalist Batı'yı, bağımsızlık, insan hakları, özgürlük, demokrasi gibi kendi değerlerini kullanarak dize getirmiş.

Batı'ya Batı değerleri ile karşı çıkan başka bir siyasal ve toplumsal deney yok.

Yani Batı'ya başkaldırışın tohumları, yine Batı kültüründen alınmış.

Nitekim Batı da sonunda ayılmış, bu durumu fark etmiş ve buna karşı önlemler almaya başlamış.

Daha önce de ilgili bölümde yazdığım gibi, **Samuel Huntington** diyor ki, **"Ey yoksul halklar, ey Müslümanlar, siz bu kadın hakları, insan hakları gibi şeylere inanmayın. Bunlar emperyalist değerlerdir. Siz iki kadının ifadesinin bir erkeğe eşit olduğu şeriatın hukuk düzenine, kendi yerel değerlerinize sadık kalın."**

Çünkü fark etmiş ki Batı emperyalizmi, misyoner okulları ve diğer araçlarla kendi değerlerini, yani **insan haklarını, demokrasiyi** ihraç ederken, sömürdüğü insanlarda da bu değerler yükseliyor.

Ve bir gün **Mustafa Kemal** gibi bir lider çıkıyor, **"Batı gibi olmak için bu emperyalist Batı'nın boyunduruğundan kurtulalım, onun egemenliğini kıralım,"** diyor ve işgal edilmiş vatanını kurtaran bir İstiklal Savaşı'nı kazanıyor.

Yani Batı'nın kendi silahı kendisine dönüyor.

Dolayısıyla, Batı değerleri Türkiye'ye geldiğinde kültür emperyalizmi olmuyor.

Tam tersine **anti-emperyalizm, Batı'nın kendi değerlerinden kaynaklanıyor.**

Huntington'un, "Siz bu insan haklarına, kadın haklarına bakmayın," deyip Batı'ya boyun eğmeyi veya Batı'dan farklı olmayı haklı çıkaran yerel değerleri empoze etmesi, işte, Batı değerlerinin, azgelişmiş ülkelerde anti-emperyalizmi ateşlemesinden kaynaklanıyor.

Sonuç olarak biz endüstrileşmemizi İstiklal Savaşı'ndan sonra, bağımsızlığımızı kazandıktan sonra geliştirmeye başlıyoruz.

Bugünlerde de tamamlamaya çalışıyoruz.

Bizden çok önce endüstrileşmiş ve ülkemizi istila etmiş Batı'nın işgalinden kurtulduktan sonra ve Batı ülkelerinin çok çok gerisinden.

Unutmayalım, **demokrasi** de sınıfsal bir olaydır:

Sermaye sınıfının, güçlenerek, asilzâdelerin yani toprak ağalarının ve onların ittifak içinde oldukları din adamlarının yanına çıkıp iktidarı paylaştıkları ve önce meşrutiyetlerin kurulması aşamasını yaşayan, sonra da sermaye sınıfının daha da gelişmesiyle birlikte, işçi sınıfının gittikçe büyümesine yol açan ve en sonunda bu işçi sınıfının baskısıyla kurulan bir rejim.

Burjuva demokrasisi lafı, demokratik rejimleri küçümsemek ve diktatörlükleri yüceltmek için kullanılan bir **soğuk savaş** yutturmacasıdır:

Dünyanın hiçbir yerinde burjuva sınıfı demokrasiyi kurmamıştır.

Ancak meşruti rejimleri oluşturmuştur, asilzâdelerin ve din adamlarının yanında.

Demokrasi, ancak endüstrileşmenin gelişmesiyle güçlenen işçilerin ve kentli nüfusun baskısıyla kurulmuştur.

İşte Türkiye'deki demokrasinin sorunları da buradan kaynaklanmaktadır:

Endüstrileşmesini tamamlamadığı için, demokrasisine sahip çıkacak **çağdaş sınıfları** da, yani bilinçli bir sermaye sınıfını ve bilinçli bir işçi sınıfını üretememiştir henüz.

Zaten Türkiye'de demokrasi de, gelişmekte olan bir endüstrileşmenin sonunda değil, Bağımsızlık Savaşı'nın kazanılması sonunda, **Mustafa Kemal Atatürk**'ün önderliğindeki askerler tarafından kurulmuştur.

Bu nedenle gerek laiklik, gerekse demokrasi, henüz ülkemizde tam anlamıyla hazmedilememiştir.

Bu açıdan da Avrupa Birliği ile aramızda önemli bir mesafe vardır.

2. Soğuk Savaşın Etkileri

İşte henüz demokrasimizi bile tam geliştirememişken, **soğuk savaş**, bütün kurumlarımızı etkilemiştir.

Zaten 1945'ten sonra bütün dünya soğuk savaşa koşullanmış, bütün yatırımlar anti-komünizm diye yapılmıştır.

Sadece ekonomik yatırımlardan söz etmiyorum:

Eğitim, kültür, sanat, edebiyat, yasalar, yani adalet, her şey anti-komünizme göre biçimlendirilmiştir.

Ne yazık ki İkinci Dünya Savaşı sona erdikten sonra Sovyetler Birliği'nin Boğazlar'da üs ve ortak savunma ile, Doğu Anadolu'da Kars ve Ardahan üzerindeki istekleri, Türkiye'yi korkutmuş ve bütünüyle **iki kutuplu dünyada** Batı'nın yanında onun **ileri karakolu** olarak yer almasına yol açmıştır.

O andan itabaren artık Atatürk Devrimleri rafa kaldırılmış, ülkemizde nifak tohumları atılmış, milliyetçilik ve din, siyasete egemen kılınmıştır.

"Bu bayrak inmeyecek, bu ezan susmayacak," edebiyatıyla her şeye hâkim olunmuştur.

"Hortum, soygun var," diyene, **"Sus, komünist, alçak, vatan haini,"** denmiştir.

1968'den sonra, son aşamada, dinciler, şeriatçılar eğitime, ülkücüler, devletin güvenliğine hâkim olmuşlardır.

3. 28 Şubat: Soğuk Savaşın Türkiye'de Bitişi

Derken, 1989'da Berlin duvarı çöküyor.

1991'de de Sovyetler Birliği dağıtılıyor.

Fakat biz anti-komünizme o kadar büyük bir yatırım yapmışız ki, üç maymunları oynuyoruz.

Görmedim, duymadım, söylemiyorum.

1997'deki 28 Şubat'ın anlamını iyi bilmek lazım.

28 Şubat'ta bu olaylara, dünyaya bakanlar, (biraz da askerlerimiz) diyorlar ki, **"Artık komünizm çöktü kardeşim, birinci tehlike komünizm değildir. Birinci tehlike şeriatçılıktır."**

Çünkü anti-komünist dönemde eğitim ve güvenlik tamamen şeriatçıların ve ırkçı ülkücülerin eline geçmiş.

28 Şubat Milli Güvenlik Kurulu bildirisini iyi okumak gerekir:

"Komünizm çökmüştür. Birinci derecedeki ulusal tehlike olmaktan çıkmıştır," diyor.

"Bir numaralı tehlike olmaktan çıkmıştır," diyor.

Ne zaman? Sovyetler'in hukuken ve fiilen dağılmasından 6 yıl sonra, 1991'e göre.

1989'a göre 8 yıl sonra, komünizm çökmüştür, diyor.

Peki o sırada ne tehlike var?

Şimdi Devlet Güvenlik Mahkemesi savcılarının, **Uğur Mumcu** ve **Ahmet Taner Kışlalı** cinayetleri davaları dolayısıyla açık açık söyleyip yazdıkları, dışardan, İran'dan gelen ve içerdeki şeriatçılarla desteklenen tehlike var.

Bütün bu çelişkiler 1968'de doruk noktasına ulaşan anti -komünist uygulamalarla başlıyor.

O dönemde eski Genelkurmay Başkanı **Cevdet Sunay** Cumhurbaşkanı, **Süleyman Demirel** de Başbakan.

Milliyetçi-Şeriatçı gelişmeler **Sunay-Demirel** ikilisinin, o dönemde aldıkları kararların ve yaptıkları uygulamaların sonucudur.

Necmettin Erbakan, "Ben mi açtım imam hatip liselerini?" diyor.

Doğru, o açmadı.

Kim açtı? **Demirel** açtı.

Yani laik olduğunu iddia eden politikacı açtı.

Cevdet Sunay 1968'de beyanat veriyor, diyor ki; **"Biz ülkeyi bu solcu gençlere, bu komünistlere mi emanet edeceğiz. Hayır. Biz ülkeyi milliyetçi mukaddesatçı, imam hatip mezunu gençlere emanet edeceğiz."**

Sevgili okurlarım, biz türban olayını Osmanlı'dan devir almadık.

Cumhuriyet Türkiyesi'nde 1968'den sonra politikacılar eliyle ürettik.

1982'de **Evren Paşa** döneminde **Bülent Ulusu** Başbakanken, doğrudan üniversiteye girme şansını onlara verdik.

Bütün bunlar 28 Şubat'ta, **"Artık bitti,"** denilen **soğuk savaş** yüzünden oldu.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkan **soğuk savaş** içinde, Sovyetler'in Boğazlar'daki ve Doğu Anadolu'daki isteklerinden korkarak, bütünüyle **Batı** yanında yer aldık.

Ondan itibaren artık her şey soğuk savaşın mantığına göre, Sovyetler'le Savaş çerçevesinde dinci ve milliyetçi ideolojiler bağlamında gerçekleşti.

Dış politikada tam Batı bağımlılığının, iç politikada ise dinci ve milliyetçi **sağcı** politikaların temelleri **anti-komünizm** çerçevesinde atıldı ve pekiştirildi.

İşte 28 Şubat bu gidişe **dur** denilen bir tarihtir.

Şeriatçı ve ırkçı eğilimlere **dur** dediği için de, gerçek demokrasinin ufuklarını açmıştır.

Türkiye'nin kendi tarihi açısından yaşadığı **şeriatçı** ve **ırkçı** saldırıları, ne yazık ki **Batı dünyası 11 Eylül terörüyle** tanımıştır:

Hem de kendi elleriyle yetiştirip, büyütüp beslediği **siyasal radikal İslam** adına eylem yapan **Usame Bin Ladin** aracılığıyla.

Sonuç olarak Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeleriyle olan temel farkının, o ülkelerin, insanlığın üçüncü büyük devrimine yani **İletişim-Bilişim Devrimine** geçmekte olmalarına karşılık, Türkiye'nin hâlâ ikinci büyük devrimi, yani **Endüstri Devrimini** tamamlamaya çalışması olduğunu söyleyebiliriz.

V

Küreselleşme Karşısında Ulus-Devlet ve Türkiye

Bu Küreselleşen dünyada bu Türkiye ne yapacak?

Küreselleşme acaba **Endüstri Devriminden** sonra ortaya çıkan ulus-devlet modelinin bir türevi olan, (öteki türevler, faşizm ve proletarya diktatörlüğüydü) **Laik ve demokratik sosyal hukuk devleti** kavramını da çağdışı mı bırakıyor?

(Dikkatli okurlarım, laik ve demokratik LİBERAL hukuk devleti modelini hiç anmadığımı ve sürekli olarak SOSYAL kavramı üzerine –yani sosyal devlet kavramı üzerine– vurgu yaptığımı fark etmişlerdir. Bunun nedeni, biraz aşağıda ayrıca anlatılacaktır.)

Laik ve demokratik sosyal hukuk devleti, bağımsız bir ulus -devlet modeli olarak bütün dünyada ömrünü doldurdu mu?

Ortadan yok mu olacak?

İlk bakışta, **Küreselleşmenin** yukardan, egemenlik haklarını uluslararası kuruluşlara, örneğin Avrupa Birliği'ne devrederek, aşağıdan ise, mikro-milliyetçilik ve mikro-dincilik aracılığıyla, yerel farklı kültürleri bağımsızlaştırarak ve özerkleştirerek ulus-devlet modelini erozyona uğrattığını görüyoruz.

Bu eğilim evrensel ve sürekli olarak bu çizgide devam edersе, **Küreselleşme**, gerçekten **laik ve demokratik sosyal hukuk devletine** dayalı ulus-devlet modelini zayıflatacak ve tabii sonunda ortadan kaldıracak gibi görünüyor.

Ama olaya biraz daha yakından bakarsak, ulus-devletin daha uzun süre varlığını, bazı gereksinmelerden dolayı sürdüreceği anlaşılıyor.

Küreselleşme, insanların hangi sorunlarını çözüyor, hangi sorunlarını çözemiyor diye bakmak gerekli soruna.

1. Bölüşüm Sorunu

Küreselleşme hiç kuşkusuz, dünya üretimine el koymuş durumda.

Ne üretilecek, nerede üretilecek, ne kadar üretilecek, kaça üretilecek, kimin için üretilecek gibi sorunlara yanıt veriyor.

Tabii bu işin sadece üretim ayağı.

Bu üretim ne kadar adil olarak dağıtılacak, yani refah, dünya üzerinde ne kadar dengeli olacak, bu sorunun yanıtı **Küreselleşmede** yok.

Hatta tam tersine, **Küreselleşmenin** gerek sermayenin gerekse zenginliğin belli alanlarda yoğunlaşmasına ve dünya insanları arasındaki gelir adaletsizliğinin artmasına yol açtığı bir gerçek.

Demek ki **Küreselleşme**, üretim sorununu çözmüş gibi görünüyor ama bu üretimin nasıl dağıtılacağı konusunda bir çözümü yok.

Peki insanların sosyal güvenliği ne olacak?

Yani çocuklar, özürlüler, yaşlılar ve iş bulamayanlar, çalışamayanlar nasıl yaşayacak?

Küreselleşme bu soruna yanıt veremiyor: Çünkü Küresel ekonomide ancak üretim içinde varsan insansın.

Üretimde yoksan, insan değilsin, ancak sürünme ve ölme özgürlüğün var.

2. Sosyal Güvenlik Sorunu

Peki ülke halklarının sosyal güvenlikleri, çocukların, yaşlıların, özürlülerin, işsizlerin refahları kimin sorumluluğunda?

Bırakalım Türkiye'yi, çünkü bu konuda duygusal tepkiler verebiliriz, Fransa'ya bakalım:

Örneğin Fransızların, çalışmayan, üretimde yer almayan Fransızların sosyal güvenlikleri ve refahları kimin sorumluluğunda?

Tabii ki Fransa devletinin, Fransa ulus-devletinin.

Yani birinci olarak **Küreselleşme** sosyal güvenlik ve refah sorununu çözemediği için, ulus-devlete ihtiyaç var.

Tabii burada sözü edilen ulus-devlet, **sosyal devlettir.**

Çünkü **liberal devlet** anlayışı zaten sosyal güvenlikle ilgilenmez, piyasa mekanizmalarının bütün sorunları çözeceğine inanır.

Bu nedenle de **Küreselleşmenin devlet anlayışı** bütünüyle **liberal devlet** kavramına dayalıdır.

Oysa biraz aşağıda da anlatacağım gibi, **Küreselleşmenin** liberal ekonomi anlayışı da iflas etmiş olduğu için, artık ulus -devlet, **liberal** değil, **sosyal devlet** olarak devam etmek zorundadır.

3. Milli Eğitim Sorunu

Şimdi **Küreselleşmenin** çözemediği sorunlara bakmayı sürdürelim:

İkinci olarak vatandaş yetiştirme kimin sorumluluğunda?

Yine Fransa'ya bakalım, Fransız olarak doğan çocukları kim eğitecek?

Onlara ülkelerinin dilini ve değerlerini, tarihini, kültürünü kim öğretecek?

Küreselleşme böyle bir işlev de yüklenmiyor.

Küreselleşme dil olarak Amerikanca'yı ya da İngilizce'yi kullanıyor.

Hem de **Tarzanca** biçimini.

Peki farklı kültürlerde, farklı devletlerde bulunan insanların **vatandaşlık eğitimlerini** kim yüklenecek?

Yine bu farklı devletlerin kendileri tabii.

Yani Fransızları yine Fransa eğitecek.

Bu açıdan da, yani eğitim açısından da ulus-devletin varlığını devam ettireceği anlaşılıyor.

4. *Stratejik Güvenlik Sorunu*

Ayrıca burada, zaten yeterince açık olan siyaset, askerlik ve strateji gibi alanlara derinliğine girmek istemiyorum.

Genel olarak bakıldığında, ne bir dünya örgütü ne de **Küreselleşmenin** siyasal liderliğine ve askeri jandarmalığına soyunmuş olan Amerika Birleşik Devletleri, öteki ülkelerin stratejik sorunlarını ve güvenlik problemlerini çözebiliyor.

Dünya üzerinde ulus-devlet kavramına bağlı olarak ortaya çıkan bütün stratejik güvenlik sorunları, yani ülkelerarası toprak ve savunma sorunları **Küreselleşme** süreci içinde varlıklarını aynen sürdürüyor.

Her ne kadar Sovyetler Birliği'nin dağılmasından ve soğuk savaşın bitiminden sonra Almanya gibi **bölünmüş** bazı ülkeler birleşmişlerse ve Kuzey Kore ile Güney Kore gibi bazı ülkeler arasında **yakınlaşma** eğilimleri belirmişse de, Sovyetler Birliği'nin hegemonyası dışındaki ülkelerarası anlaşmazlıklar, varlıklarını, kimi zaman güçlendirerek sürdürmektedir.

Ortadoğu sorunu, Kafkasya sorunu, Balkanlar sorunu, Kıbrıs sorunu, Keşmir sorunu hemen akla gelen sorunlar arasında.

Tabii ki başta Kıbrıs sorunu olmak üzere, bütün bu sorunların **Küreselleşme** sürecinde **barışçı** yöntemlerle çözülmesi hepimizin arzusudur, ama yakın gelecekte böyle çözümlerin ufukta olduğuna ilişkin beklentiler pek de umut verici nitelikte değildirler.

Sadece bu durum bile ulus-devletlerin varlıklarını daha çok uzun süre sürdüreceklerinin en belirgin kanıtı olarak görünüyor.

Sosyal güvenlik ve eğitim gibi iki alana baktığımızda ise **Küreselleşmenin** insan gereksinmelerini karşılayamadığını, ulus

-devletlerin vatandaşlarının sosyal güvenliği ve eğitilmeleri için varlıklarını sürdürmeleri gerektiğini açıkça görüyoruz.

5. Chicago Ekolünün Gerilemesi, Yeni Keynesçi Yaklaşımların Yükselişi

Küreselleşmenin ekonomik felsefesi olarak ortaya çıkan **Chicago ekolü** ya da **moneter ekonomi** veya **Reaganizm -Thatcherizm** denilen **yeni liberalizmin,** dünya kapitalizminin sık sık karşılaştığı **ekonomik krizleri** durduramadığı ve ortaya çıkan krizleri önlemekte başarısız kaldığı, artık bütün dünyanın kabul ettiği bir gerçek halini almıştır.

Her ne kadar bu ekonomik anlayışın dayatmaları olarak ortaya çıkan **özelleştirme, devletin küçültülmesi, tahkim gibi, çokuluslu şirketlerin ulus-devletleri aşan ekonomik ve mali işleyiş mekanizmaları,** özellikle de yardıma muhtaç ülkelere **IMF** (Uluslararası Para Fonu) aracılığıyla **önerilen** politikalar olarak varlıklarını koruyorlarsa da, bütün bu politikaların Küresel ekonomik krizleri önleyemedikleri açık bir gerçektir.

Tabii bu durum, krizlerin aşılmasında, çeşitli müdahaleleri ve bu müdahalelerin gerisindeki ekonomi felsefesi olarak **Yeni Keynesçiliği** gündeme getirmiştir.

Yeni Keynesçi politikaların **ise,** kaçınılmaz olarak **ulus -devlet** modeli çerçevesinde uygulanmak zorunda olduğu açık bir gerçektir.

Böylece **liberalizmin** dünya ekonomik krizlerini önlemekteki başarısızlığı, bir anlamda zorunlu olarak ulus-devlet modeli çerçevesindeki ekonomik birimlerin önemini artırmaktadır.

6. 11 Eylül Terörünün Etkileri

11 Eylül terörüyle gündeme gelen **Küresel terör,** denetimsiz bireylerin tüm dünyada hiçbir engel tanımadan nasıl en korunmalı hedefleri bile vurabileceğini göstermiştir.

Hele **11 Eylülden** sonra yaşanan şarbon olayı, biyolojik ve kimyasal savaş tehdidini gündeme getirmiş, böylece **denetlenemez bireysel terörün** boyutları konusunda tüm dünyayı alarma geçirmiştir.

Bu terörün engellenmesi de ister istemez, terörist bireylerin ve grupların daha sıkı denetimi konusundaki gereksinmeleri gündeme getirmiş, bu gereksinmeler ise ister istemez ulus-devlet modelini yeniden güçlendirici etkiler yapmıştır.

Terörist bireylerin ve grupların ancak devlet desteğiyle izlenebilecekleri ve denetim altına alınabilecekleri gerçeği, sadece ulus-devlet modelini güçlendirmekle kalmamış, **terörist felsefelerin** engellenebilmesi için, bu modelin **laik ve demokratik sosyal hukuk devleti** anlayışı, yani **katılımcı demokrasi** felsefesi ekseninde güçlendirilmesi gerekliliğini de ortaya koymuştur.

7. Türkiye'nin Durumu

Tabii bütün bu evrensel eğilimler Türkiye'yi de etkiliyor.

Türkiye henüz, yukarda anlattığım biçimde endüstrileşmesini bile tamamlayamamışken, yani henüz **laik ve demokratik sosyal hukuk devleti** açısından sorunları varken, dünya üçüncü bir aşamaya geçiyor: Tarım ve endüstri aşamasından sonraki üçüncü aşamaya.

Buna isterseniz bilgi toplumu deyin, isterseniz uzay çağı, isterseniz atom çağı, isterseniz benim deyimimle **İletişim -Bilişim Devrimi**; yeni bir çağın başladığı açık.

Yani biz Batı'yı daha endüstrileşmede yakalamaya çalışırken, Batı almış başını ileriye doğru gidiyor.

Bu açıdan ülkenin önündeki, yakalanacak hedef gayet açık:

Süratle **laik ve demokratik sosyal hukuk devletinin** temellerini oluşturan endüstrileşme hamlesi, yani kalkınma atılımı gerçekleştirilecek, bunun altyapı ve üstyapı gerekleri, yani

gerçek demokrasi ve fiziksel yatırımlar vs. yerine getirilecek, bu arada Yeniçağ'a ayak uydurmak için gerekli önlemler alınacak.

Hiç kuşkusuz bunların arasında Avrupa Birliği'ne girmek de olabilir, bilgisayar yatırımlarını ve eğitimlerini desteklemek ve milli eğitim düzenini, müfredat programını Yeniçağ'a uygun hale getirmek de.

Ama bunları yapmak için de, şimdilik elimizdeki ulus-devleti kullanmak, hem de etkin bir biçimde kullanmak zorunda olduğumuz açıktır.

Küreselleşme, ulus-devlet modelini ortadan kaldırıyor teranesiyle, kalkınma hamlemizi ve ulusal güvenliğimizi ihmal eden bir yaklaşım, ülkemizin, **yoksul ülkeler ligine** yani **Kuzey-Güney karşıtlığında Güney** dünyasına geri dönmesine yol açabilir.

Türkiye'nin yapacağı, **Küreselleşme** sürecinin **gerçeklerini unutmadan, bu gerçekleri göz ardı etmeden,** ulus-devlet modeli çerçevesinde, ekonomisini ve demokrasisini, yani kısaca **laik ve demokratik sosyal hukuk devleti modelini** geliştirmeyi sürdürmektir.

8. Nereden Geldik, Nereye Gidiyoruz?

Geçmiş binyılda **Doğu**'dan geldik, **Batı**'ya doğru yol aldık.

Geçmiş binyıla **Şaman** olarak başladık.

Moğollarla ve Çinlilerle karışık Oğuz boyları olarak **Orta Asya**'dan yola çıktık.

İslam diniyle **tanıştık.**

Bizans'ın yerine geçerek, başta Rumlar olmak üzere, tüm Arap, Acem, Kafkas, Anadolu ve Balkan halkları ile **karıştık.**

Osmanlılar olarak, üç semavi dinin, Museviliğin, Hıristiyanlığın, İslamın, tüm mezhepleri ve tarikatları ile ilişkiye girdik, kimini benimsedik geliştirdik, kimine üvey evlat, kimine düşman muamelesi yaptık.

Kılıçlarımızla Avrupa'nın ortalarına **ulaştık**.

Kendimiz Batı'ya doğru giderken, insanlığın bir bölümünü **daha Batı'ya** ittik, **Amerika**'nın keşfine yol açtık.

İnsanlığın tarihi ile birlikte kendi tarihimizi de değiştirdik.

Kendi oluşturduğumuz gelişmelerin kurbanı olduk, toprak ağalığına bağlı dinsel bir tarım imparatorluğunu, **endüstriyel bir ulus-devlete** dönüştüremedik, zayıfladık, yenildik, işgal edildik, siyasal haritadan silindik.

Bu süreç sırasında, 1912-1922 arasındaki on yıllık **çok kısa** bir dönemde, İmparatorluğun **kılıç artıkları** olarak Kafkaslar' dan, Balkanlar'dan, Arabistan'dan kopup geldik, Anadolu'da toplandık.

Mustafa Kemal Atatürk, insanlığın gidişine doğru teşhis koyan, uzak görüşlü bir politikacı ve büyük bir komutan olarak, bu **kılıç artığı** insanlara güvendi, onlarla birlikte **laik ve demokratik, sosyal bir hukuk devletinin** temellerini atan bir **Bağımsızlık Savaşına** girişti ve bu savaşı kazandı.

Anadolu halkı, **Mustafa Kemal Atatürk**'ün liderliğinde, tarihin tanık olmadığı, **Huntington** gibi ünlü siyasal bilimcilerin günümüzde bile hâlâ kabul etmekte zorlandığı bir **büyük kültür dönüşümü** yaşadı.

İstanbul'un fethiyle 1400'lerde kendisinin başlattığı dünyadaki değişmelerin kurbanı olmaktan, **Mustafa Kemal Atatürk** sayesinde yaptığı **Bağımsızlık Savaşı** ve **Kültür Devrimiyle** sıyrıldı.

Anadolu halkı, geçtiğimiz binyılda başlattığı yürüyüşü Cumhuriyet döneminde de sürdürdü.

Demokrasiyi hedefleyen siyasal rejimi, hızla sanayileşen ekonomik yapısıyla **Batı'nın** kapılarını zorladı.

Kore'de ölür, **Almanya**'da işçilik yaparken, demokrasi ve sanayileşme yönünde de ilerleyerek, 3 milyonluk bir **Avrupalı Türkler** grubuyla AB'ye aday bir Türkiye yarattı.

Özet olarak, geçtiğimiz binyılda **Doğu'dan geldik, Batı'ya gittik**.

Hem din hem de ırk olarak, karışarak ve uyum sağlayarak yolculuk ettik.

Şimdi **yön** de belli, **nasıl gidileceği** de.

Ulus-devlet modelini kullanarak, **Küreselleşmeye** uyum sağlamak ve kurulmakta olan **yeni dünya düzeninde,** kendi **laik ve demokratik sosyal hukuk devleti modelimizin** ayrıcalıklarından yararlanarak, bu modelin erdemlerini tüm dünyaya, özellikle de **gelişmekte olan İslam dünyasına** tanıtmak.

Böylece sadece **Küreselleşme sürecinde** yer almakla kalmayarak bu sürece **damgamızı vurmaya** da çalışmak.

9. Avrupa Birliği Yolundaki İki Sorun

Daha önceki bölümlerde Türkiye'nin, Avrupa Birliği ülkelerinden, **endüstrileşme sürecini kaçıran bir Osmanlı mirasına sahip olmakla** ve bugünlere gelmesinin altında **endüstrileşmenin değil,** bir **bağımsızlık savaşının yatmasıyla** ayrıldığını anlatmaya çalışmıştım.

Tabii Türkiye'nin bu farkı, yani endüstrileşme sürecini kaçırmış bir imparatorluğun mirasçısı olması **laik ve demokratik, sosyal hukuk devleti** adını verdiği bugünkü siyasal yapısını, gerçekten **bu hedefe uygun olarak,** çağdaş ülkeler düzeyine çıkarmak için, yeniden ve hızla geliştirmesi gerekliliğini ortaya koyuyor.

Bu gerekliliği böylece bir kez daha vurguladıktan sonra, bu bölümde **iki önemli ve teknik konudan** söz etmek istiyorum.

Bence bu iki sorun, Türkiye'nin Avrupa Birliği ile ilgili tüm sorunlarının temelinde yatan **iki temel konudur.**

Bunlar çözülmeden, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girmesi söz konusu olmayacaktır.

Bunlardan **birincisi Gümrük Birliği** konusudur.

Bildiğiniz gibi Türkiye her türlü ödünü vererek, siyasal karar organında yer almadan, Gümrük Birliği'ne katılmıştır.

Yani ülke ekonomisi üzerinde uygulanacak kararlara ka-

tılma hakkından vazgeçmiş, **"Siz ne derseniz, ben onu yaparım"** diyerek, kendisinin söz hakkının olmadığı bir **Gümrük Birliği** uygulamasına katılmıştır.

Oysa Avrupa Birliği'nin Türkiye'yi üye olarak istemesinin temel nedenlerinden biri 65 milyonluk pazarından yararlanmaktır.

Türkiye, Avrupa Birliği, **serbest işçi dolaşımı hakkı, ekonomik yardım** ve benzeri bedelleri ödemeden, pazarını onların emrine verince, Birlik açısından, siyasal olarak tam üyeliğinin anlamını ve önemini önemli ölçüde azaltmıştır.

Üstelik Gümrük Birliği'ne katıldığı tarihten bugüne kadar geçen zaman içinde, Türkiye'nin ekonomisi bu ilişkiden gittikçe zarar görmeye başlamış, örneğin tekstil imalatındaki ulusal girdi yüzdeleri büyük ölçüde düşerken, ithal girdiler artmış, özellikle de Çin gibi, Tunus gibi üçüncü ülkelerle yapılan ticaret bakımından, Avrupa Birliği'nin kendisinin kullandığı avantajları Türkiye'ye tanımaması yüzünden önemli handikaplar yaşanmaya başlanmıştır.

Üstüne üstlük, Türkiye'nin Gümrük Birliği'ne girmesi sonunda, Avrupa Birliği açısından doğan yardım yükümlülükleri de (aşağıda açıklayacağım ikinci önemli engelden dolayı) yerine getirilmemiştir.

Türkiye AB'ye üye olsaydı bile Birlik, pazarımızı kullanmak açısından bundan daha iyi koşullar sağlayamazdı.

Bu durumda bizi niçin üye alsınlar ki?

Böyle bir anlaşma Osmanlı döneminde bile pek görülmemiştir.

Türkiye hiç zaman yitirmeden, derhal Gümrük Birliği anlaşmasını yeniden masaya yatırmak zorundadır.

Avrupa Birliği yolundaki **ikinci önemli engel,** Birliğin karar verme usulünden kaynaklanmaktadır.

Birlik kurulurken, bağımsız devletlerden oluştuğu için, çok mantıklı bir biçimde oy verme usulü, **oybirliği** esası üzerine kurulmuştur.

Üyeler, bağımsız devletler olduklarından, onlar üzerinde Birliğin, özellikle de işin başında, fazla bir yaptırım gücü bulunmadığından, bütün oylamalarda **oybirliği** esası aranmış, böylece kararlara uyulması ve bu kararların uygulanması güvenceye alınmıştır.

Böylece oybirliği usulü, fiili olarak otomatikman, bütün ülkelere **veto** hakkı vermiştir.

Yani herhangi bir ülke, herhangi bir karara katılmadığı zaman, o karar uygulamaya girememektedir.

Böylece her ülkenin **veto** hakkı, Avrupa Birliği'nin işleyişinde ana usul olmaktadır.

Türkiye'nin Kıbrıs harekâtının sonucu olarak Yunanistan' daki Albaylar Cuntası devrildikten sonra, Yunanistan 1975'te Avrupa Birliği'ne üye olmak üzere başvurduğunda o zamanki Genel Sekreter **Emile Noel**'in ısrarlı davetine karşın, Türkiye, Birliğe üyelik başvurusunu yapmamıştır.

Bu durumda Yunanistan ile Türkiye'yi birlikte ele alarak, her iki ülke hakkında da ortak bir kabul ya da red kararı vermek isteyen Avrupa Birliği, Yunanistan'ı tek başına üyeliğe kabul etmiştir.

İşte o zamandan beri Birlik üyesi olan Yunanistan, Türkiye ile arasındaki, Kıbrıs gibi, Kıta Sahanlığı gibi, Batı Trakya gibi bütün sorunları Avrupa Birliği platformuna taşımış ve veto hakkı yoluyla, Türkiye'nin AB ile olan bütün ilişkilerini olumsuz yönde etkilemiştir.

Örneğin Türkiye'nin Gümrük Birliği'ne katılmasından doğan ve Avrupa Birliği'nin imzaladığı karşılıklı anlaşmadan doğan yükümlülükleri, yani mali yardımlar, Yunanistan veto ettiği için Türkiye'ye ödenmemektedir.

Hatta 17 Ağustos depreminden sonra, AB'nin Türkiye'ye borcu olan bu yardımları serbest bırakması gündeme geldiğinde, Yunanistan, özel yardım yapılmasını, ama bu yardımların serbest bırakılmamasını bile sağlamıştır.

İşte bu yüzden, bütün uluslararası anlaşmalara, yani Zü-

rich ve Londra anlaşmalarına karşı olmasına rağmen, Türkiye'nin onayı alınmadığı halde, Kıbrıs'ın AB üye adaylığı kabul edilmiştir.

Açıkça görmek gerekmektedir ki, Türkiye masaya Avrupa Birliği ile oturduğunu sanmakta, oysa karşısında AB elbisesi giymiş Yunanistan yer almaktadır:

Çünkü veto hakkı vardır.

İşte **Gümrük Birliği** ve **oybirliği** ile karar alma sorunu çözülmeden, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyeliği en azından şimdilik **hayaldir.**

Yoksa ülkenin Kopenhag ölçütlerine uyum sağlaması, birkaç yasama etkinliği sonunda çok kısa zamanda derhal gerçekleştirilebilecek kolay bir hedeftir.

Ama sorun Kopenhag ölçütlerine uyumda değil, belirtiğim bu iki ana alanda yatmaktadır.

10. Postmodernizmin Türkiye'ye Yansıması: Hem Felsefe Hem de Ekonomik Bir Sorun

Sevgili okurlarım, **Küreselleşme Karşısında Ulus-Devlet ve Türkiye** bölümünü, **soğuk savaş** sırasında tüm dünyaya sunulan etkin bir görüş olan **postmodernizmin Küreselleşme süreci içinde Türkiye'yi nasıl etkilediğine** değinerek bitirmek istiyorum.

Postmodernizm, çok genel bir biçimde ifade edilirse, **felsefeneysel olarak, yani pozitif bilim yöntemleriyle algılanan gerçeğin dışına taşan ve inanca dayanan, bütünlüğü ve tutarlılığı olması gerekmeyen** yaklaşımları ifade eden bir kavram.

Ben esas olarak, **postmodernist felsefeden** hoşlanmıyorum.

Postmodernist edebiyatı ve sanatı ise bayağı seviyorum.

Ama **postmodernizm, toplumbilimde, siyasette ve ekonomide, aynen bir zamanlar diyalektik kavramında olduğu gibi, pozitivizmin karşıtı, deneyselciliğin bir alternatifi olarak kullanılınca** ondan hiç hoşlanmıyorum.

Postmodernizm Türkiye'de, **siyasal bağlamda,** eskiden proletarya diktatörlüğünü savunmuş olanların büyük bir kısmının ve İslamcı yazarlarımızın çok sevdiği bir kavram.

Esas olarak **pozitivizm** yani **deneyselcilik** karşıtı olarak kullanılıyor.

Bildiğiniz gibi gerçeği algılamakta kullanacağımız **yeni** bilgileri elde etmenin tek yöntemi **deneyselcilik**, yani **pozitivizmdir.**

Tabii **pozitivist** yaklaşımla elde ettiğimiz bilgileri, özellikle toplumsal bilimlerde kullanabilmek için, bazı modellere gereksinmemiz vardır ve bunların başında da **diyalektik** gelir.

Yani **diyalektik, pozitivizmin** karşıtı ya da alternatifi değil, tam tersine onun tamamlayıcısı ve anlamlandırıcısıdır.

Toplumları gözlemleyerek öğrendiğimiz bilgileri, geleceğe doğru kestirmelerde kullanabilmek için, **zıtların etkileşimi** anlamına gelen **diyalektik** yöntemle, **etki-tepki-karşı tepki** yöntemiyle anlamlandırmaya çalışırız.

Örneğin, her diktatörlük yönetiminin ya da eğiliminin, karşıtı olan demokratik açılımları özendirmesi ve sonunda, yeni bir çözüme ulaşılması gibi.

İşte eskiden hem cahil hem de saldırgan olan **proletarya diktatörlüğü** yanlıları, **diyalektiğin, pozitivizmin** yerine geçmesi gerektiğini savunurlardı.

Kendi değişmez doğruları olan **dogmalara** bağlı kalınmasını böyle sağlamaya çalışırlardı.

Proletarya diktatörlüğünün kaçınılmazlığını, toplumsal gerçeklere göre değil, **inanca** (teoriye) göre savunurlardı.

Şimdi **proletarya diktatörlüğü** beklentisi iflas edince, en büyük düşmanları olan gerçek bilgiye ulaşma yöntemi olan **pozitivizmi** yok etmek için bu kez de **postmodernizme** sığındılar.

Oysa **postmodernizm** de, aynen diyalektik gibi, **pozitivizmin yerine değil,** onu anlamlandırmak için **onunla birlikte** kullanacağımız bir genel yaklaşım olarak bir işe yarar.

Postmodernizm, özellikle pozitivizmi reddedenlerin kullandığı biçimde, çok kısaca, **deneyselciliğin, yani dışımızdaki gerçek dünyanın, tabii bu arada, toplumsal gerçeklerin de reddedilmesi anlamına geliyor.**

İşte Türkiye'de bir yandan eski proletarya diktatörlüğü yanlılarının, öte yandan, şeriatçıların **postmodernizme** sarılmaları, bu **gerçeği reddetme** ve kendi **dogmalarına** bağlı kalma eğilimlerinden kaynaklanıyor.

Onlara göre **insanın içindeki inanç**, dışımızdaki gerçek dünyadan daha güçlüdür.

Dışımızdaki gerçekliğin fazla bir anlamı yoktur.

Asıl doğrular ve gerçekler bizim kalbimizdeki inançlardır.

Böylece gerek doğal gerekse toplumsal gerçeklerin inkâr edilmesinin ve kendi kör inançları (dogmaları) doğrultusunda (ölme ve öldürme de dahil) her çabanın gösterilmesi, felsefi anlamda bir temele kavuşmaktadır.

Aklı başında insanların bir türlü anlayamadıkları, cinayetler, işkenceler, adam kaçırmalar **postmodernist bir yaklaşım içinde** anlam kazanmaktadır:

Esas olan, dışımızdaki gerçekler olmadığına, asıl gerçekler bizim inançlarımızda yattığına göre, yaptıklarımızın nedeni, **dış dünyanın gerçekliklerine göre** değil, **içimizdeki inanca göre** değerlendirilmekte ve böylece her türlü toplumsal siyasal ve dinsel sapma, belli dogmalara göre, bir anlama kavuşmaktadır.

Çok kısacası **postmodernist kültür**, gerçeğin yadsınmasına ve çarpıtılmasına dayalı bir yaklaşım olarak işlev sahibi kılınmak isteniyor.

Örneğin, **Ahmet Oktay**'ın *Postmodernist Tahayyüle İtirazlar* adlı kitabında belirttiği gibi insanların sıkıntılarını unutmak için pembe dizilere, televolelere sığınmakta oluşları **postmodernist kültürün** bir sonucu olarak düşünülebilir.

Oysa **postmodernizm**, ancak pozitivist yöntemle elde edilen bilgilerin ileriye dönük değişmelerde işlevsel kılınmaların-

da bir genel çerçeve oluşturmak pozitivizmle birlikte kullanıldığı zaman bir anlam ifade eder.

Felsefi olarak işlevini böylece belirttikten sonra, şimdi, **postmodernizmi, sanal ekonomi** bağlamında biraz irdeleyelim:

Hemen belirtmeliyim ki burada **sanal ekonomi** terimini, İnternet üzerinden yapılan etkinlikler, yani örneğin, e-ticaret gibi faaliyetler için kullanmıyorum.

Sanal ekonomi terimini burada, sadece **moneter** yani **parasal** etkinlikler yapılan ve yanlış olarak, **sanki** gerçekten **ekonomik faaliyette** bulunuluyormuş izlenimi veren bir ekonomik yapı anlayışı için kullanıyorum.

Postmodernizm, nasıl çevremizdeki toplumsal ve siyasal gerçeğin algılanmasını, inançlarımız doğrultusunda saptırmanın gerekçelerini hazırlıyorsa, aynı biçimde ekonomide de gerçeklerden sapmamızın, servet ve gelirin el değiştirmesine yol açan **parasal manipülasyonların** gerçek ekonomik etkinlikler gibi algılanmasının temelini oluşturuyor.

Gerek **Özal ekonomisinin,** gerek **Reaganizm-Thatcherizm anlayışının,** gerekse **IMF reçetelerinin** temelinde işte bu yanılsama, bu **sanal ekonomi** anlayışı yatıyor.

Sadece gelirin ve servetin el değiştirmesi üzerine kurulu olan **moneter ekonomi, postmodernist** anlayış sayesinde, yani yaşamın tüm alanlarında inançların yönlendirilmesi ve gerçeğin saptırılması yoluyla, geniş kitlelerde **sanki** ekonomik faaliyet yapılıyormuş gibi yanlış bir izlenim yaratmak için kullanılıyor.

Bu izlenim yanlıştır çünkü, nasıl yeni bilgilere ancak **deneysel** yöntemle ulaşabilirsek, zenginliğe yani kalkınmaya da ancak **fiziksel üretimle** ulaşabiliriz.

Ekonomik zorlukları aşmanın yöntemi, gelirin ve servetin el değiştirmesinden değil, **fiziksel üretimin ve verimliliğin** artırılmasından, yani fiziksel yatırım yapılmasından geçer.

Nasıl **tümdengelimci** yöntemler, yeni hiçbir bilgi üretmez ve ancak eski bilgilerin yeniden kullanılması yoluyla çevremi-

zi açıklamaya yardımcı olursa, **moneter ekonomi** de aynen tümdengelimci mantık gibi, yeni mal yani yeni zenginlik üretmez, sadece mevcudun yeniden dağıtılmasına yol açar.

Üstelik de aynen, temel olarak bir yanlıştan hareket edildiğinde zorunlu olarak yanlış sonuçlara varılmasına yol açtığı gibi, örneğin, dünyanın düz olduğu varsayımına dayalı **tümdengelim** yöntemleri gibi, mevcut yapının, yani mevcut çarpıklığın daha da kök salmasına ve güçlenmesine yol açar, zengini daha zengin, yoksulu daha yoksul yapar.

Çünkü bu **sanal ekonomi** anlayışı yoksulların daha az tüketmelerine, zenginlerin daha çok gelir elde etmelerine dayalıdır.

Bu anlayışın ardındaki varsayım, **yatırım yapan** grup olarak düşünülen zenginlerin, ellerine geçen gelirin artmasıyla daha fazla yatırım yapacaklarıdır.

IMF reçetelerinin tümünün mantığı budur.

Aslında ekonomi doğru dürüst işlese, kapitalizm çerçevesinde belki çok da geçersiz bir mantık değildir bu.

Ama ekonomi doğru dürüst işlemediği için, yoksullardan transfer yoluyla ellerine geçen para artan zenginler, bunu yatırımda kullanmak yerine ya medya gibi verimsiz ama nüfuz artıran alanlara harcamakta ya da bankalarının ve şirketlerinin dışına kaçırarak kişisel mal varlıklarını veya lüks tüketimlerini artırmakta kullanmaktadırlar.

Böylece IMF reçetelerine uygun olarak yapılan zamlar sonunda kısılan tüketimden artan gelirlerle, aynı reçetelere göre artırılan vergilerden kazanılan gelir, dışardan sağlanan kredilerle birleştirilerek hep birlikte, özelleştirme, krediler, teşvikler ve benzeri yollarla zenginlere aktarıldığında, bu paralar yatırımlar yerine, onlara aracılık eden politikacılarla birlikte kendi ceplerine gittiğinden, Türkiye, fiziksel yatırım yaparak büyüyemediği için hem nüfus artışından dolayı sürekli yoksullaşmakta, hem de gelir dağılımı adaletsizliği dehşet verici boyutlara ulaşmaktadır.

İşte tam bu noktada **postmodernist** anlayış, yaşamın tüm alanlarındaki egemenliğiyle birlikte devreye girmekte, kamuoyuna **parasal operasyonlarla** sanki ekonomi kurtuluyormuş gibi yanlış bir izlenim verilerek, geniş kitleler **uyutulmaktadır.**

Böylece felsefede, sanatta, edebiyatta, yepyeni ve güzel ufuklar açan **postmodernizm,** insanı gerçeklerden koparmanın yöntemi olarak, toplumsal, siyasal ve ekonomik yaşamda, şeriatçılığın, bölücülüğün ve gelir dağılımını sürekli olarak bozan verimsiz parasal etkinliklerin temel çerçevesi haline gelmektedir.

Daha vahimi, **postmodernist** yaklaşım, demokrasi karşıtı olan şeriatçı ve bölücü akımların **demokrasi** adına, ekonomik kalkınmayı engelleyen parasal önlemlerin **kalkınma** adına, yeni-sömürgeciliğin de **Küreselleşme** adına desteklenmesine yol açmaktadır.

Böylece, **trajik** bir durum, **faciaya** dönüşmektedir.

VI

11 Eylül Terörünün Türkiye Üzerindeki Etkileri

11 Eylül terörü hiç kuşkusuz tüm dünyayı etkiledi, daha da etkileyecek.

Dünyanın yeni bir devrim yaşadığı 21. yüzyılda bütün toplumlar bu **İletişim-Bilişim Devriminin** geniş kapsamlı etkilerini hissederken, **Küreselleşen terörün** özel sonuçlarıyla birlikte yaşamayı da öğrenecekler.

Salt kendi başına, **11 Eylül terörünün** yaşanmış olması, dünyanın geleceğini önemli ölçüde etkileyen bir ögedir.

Bunun olası sonuçlarına daha önceki **11 Eylül Terörü** bölümünde değinmeye çalıştım.

11 Eylül terörünün **yaşanmış olmasının** getirdiği **statik sonuçlara** ek olarak, bu terörün yol açtığı **dinamik** değişme ve gelişmeler de, ayrı ayrı, kendi özel sonuçlarını doğuracak gibi görünmektedir.

Örneğin, **11 Eylül terörü** sonrasında ABD'nin gerek **terörizme karşı savaş** açısından oluşturmaya çalıştığı **koalisyon** ve bu **koalisyon** aracılığıyla Afganistan'da başlattığı **harekât**, gerekse yine Amerika Birleşik Devletleri'nin **11 Eyül terörünü** bahane ederek, **dünyayı yeniden düzenlemeye kalkışması** hem siyasal hem de ekonomik açıdan son derece önemli sonuçlar doğuracak **iki önemli öge** olarak görünmektedir.

1. 11 Eylül Terörünün Ekonomik Sonuçları

11 Eylül terörü, dünya ekonomisi açısından kuşkusuz **daraltıcı** birtakım sonuçlar doğurmuştur ve daha da doğuracaktır.

Önce bir anımsatma yapalım:

Tam **11 Eylül terörü** sırasında, **yeni ekonomi** diye adlandırılan ve İnternet üzerinden yapılan ekonomik etkinlikleri kapsayan sektör ve bu sektörle ilgili kuruluşlar ekonomik ve mali olarak **inişe geçmişlerdi.**

Yeni ekonomi sektörü ve bu sektördeki **firmalar** 1990'lı yılların sonunda yaşadıkları **patlamanın** ardından, İnternet üzerinden yapılan ekonomik etkinliklerin **beklenen gelişmeyi yakalayamaması sonunda**, büyük bir düş kırıklığına yol açmışlardı.

Bu **beklenen ivmenin yakalanamaması** gerçeğine bağlı olarak yaşanan **düş kırıklığı**, sektördeki firmaların hisse senetlerinin büyük ölçüde değer yitirmesine yol açmış, bu düşüş, Amerikan ekonomisi aracılığıyla bütün dünya ekonomisini olumsuz yönde etkilemeye başlamıştı.

İşte **11 Eylül terörü** bu olayın üstüne geldi.

Özellikle havayolu şirketlerini vuran bu terör, derhal hem Amerika Birleşik Devletleri, hem de dünya çapında, geniş bir biçimde, çalışanların işten çıkarılmalarına ve şirket iflaslarına yol açtı.

Zaten **daralma eğilimleri** yaşayan Amerika Birleşik Devletleri ve dünya ekonomisi **11 Eylül terörünün** yol açtığı bu ani krizle büsbütün zora girdi.

Pek doğal olarak, 11 Eylül terörünün tepkileri olarak gelişen **savaş eğilimleri** her türlü savaş araç ve gereci imal eden firmaları ve bu firmaların oluşturduğu **savaş sanayiini** destekleyici bir nitelik taşıyorsa da, bu destekleme en azından şimdilik, ABD ve dünya ekonomisi çapında yaşanan ekonomik olumsuzlukları dengeleyecek nitelikte ve kapsamda görünmemektedir.

İşte 11 Eylül terörünün dünya ekonomisi üzerindeki bu **daraltıcı** sonuçları, hiç kuşkusuz Türkiye'yi de genel anlamda olumsuz bir biçimde etkileyecektir.

Zaten 2000 yılının Kasım ayında ve 2001 yılının Şubat

ayında iki ekonomik kriz yaşayan Türkiye ekonomisi açısından, 11 Eylül terörünün dünya ekonomisi üzerindeki olumsuz etkileri, çok daha fazla hissedilecek.

2002 yılı bütçesi açısından, ödenmesi gerekli iç ve dış borç tutarının faizleriyle birlikte, vergi gelirlerini aşmış olması, Türkiye'nin 11 Eylül terörü sırasındaki vahim durumunun bir göstergesi olarak düşünülebilir.

İşte genel olarak 11 Eylül terörünün dünya ekonomisi üzerindeki olumsuz etkileri, zaten iflas noktasında bulunan Türkiye ekonomisi açısından çok daha ciddi sonuçlar doğurabilir.

Türkiye'nin Afganistan harekâtına koalisyon devletleri arasında katılması, hiç kuşkusuz ulusal ekonomi üzerine bir de savaş harcamaları yükünü getireceğinden, daha da olumsuz sonuçlar doğuracaktır.

Fakat bu çözümleme, 11 Eylül terörü sonrasında ortaya çıkan terörizmle savaş harekâtı açısından Türkiye'nin özel rolünü ve bu özel rolün getireceği olanakları hesaba katmayan bir analizdir.

Bu çözümlemenin geleceğe ilişkin daha gerçekçi bir biçimde yapılabilmesi ve Türkiye'nin özel rolünün de hesaba katılması, ancak 11 Eylül terörünün ve bu teröre karşı oluşan tepkilerin siyasal sonuçlarının da dikkate alınmasıyla olanaklı olacaktır.

2. 11 Eylül Terörünün Siyasal Sonuçları

11 Eylül terörünün birinci siyasal sonucu, Amerika Birleşik Devletleri'nin, hem kendi kamuoyuna hem de dünya kamuoyuna karşı, yapılan bu saldırıyı yanıtsız bırakmama kararlılığını göstermesi bakımından giriştiği mukabele harekâtı oldu.

İşin başındaki soru, bu mukabele harekâtının, yani açıkçası savaşın kime karşı olacağı idi.

Usame Bin Ladin mi, **Taliban** mı, **Afganistan** mı, yoksa **İslam dini** ve dolayısıyla **İslam devletleri** mi hedef alınacaktı?

Amerika Birleşik Devletleri, 11 Eylül terörünü kimin yaptığını saptama aşamasından sonra, hedefini bu eylemi gerçekleştirenler yerine, doğrudan doğruya **terörizm** olarak belirledi.

Bu **hedef** belirlemesi bir taşla iki kuş vurmak anlamına geliyordu:

Bir yandan, **Huntington**'un kuramının ve teröristlerin amaçlarının aksine, **İslam dünyası** ya da **İslam dini** bir hedef, yani **düşman** olmaktan çıkarılıyor, buna karşılık, **terörizm** gibi yaygın ve belirsiz bir kavram kullanılarak, **harekâtın** neredeyse **süresiz** gerçekleştirilmesi konusunda gerekçe yaratılmış oluyordu.

Hiç kuşkusuz bu **süresiz harekât** Amerika Birleşik Devletleri'ne, yeni bir teknolojik devrimin değişim sürecine girmiş olan dünyayı, aynen **Huntington**'un önerdiği gibi, **yeniden** kendi çıkarlarına göre düzenleme konusunda yeterince vakit kazandıracaktı.

Böylece 11 Eylül terörünün birinci sonucu, Amerika Birleşik Devletleri'nin, bu kitabın Birinci Bölümünde **Küreselleşmenin siyasal ayağı** olarak anlattığım **Dünyanın siyasal liderliği ve askeri jandarmalığı rolünün** pekiştirilmesi oluyordu.

Nitekim Amerika Birleşik Devletleri, bu rolüne uygun bir biçimde Taliban'a karşı, Afganistan'da giriştiği **savaş harekâtı** için bir **devletlerarası koalisyon** oluşturdu.

Küreselleşme bütün dünya ile birlikte tabii ki Türkiye'yi de etkileyen bir süreç olduğundan, Amerika Birleşik Devletleri'nin buradaki liderlik ve jandarmalık rolünün pekişmesi, doğrudan doğruya Türkiye üzerindeki Amerikan etkisinin de artması sonucu verecekti.

Nitekim verdi de:

Türkiye, oluşturulan **devletlerarası koalisyon ortağı** ola-

rak Afganistan'daki **savaş harekâtına** şimdilik danışman sıfatıyla da olsa, asker yollayarak katıldı.

11 Eylül terörünün ikinci siyasal sonucu, bu eylemin, **radikal bir siyasal İslam grubu** tarafından ve daha da önemlisi **İslam adına** yapılmış olmasından kaynaklanıyordu:

Taliban'ın ve onun temsilcisi olan **Usame Bin Ladin** ve adamlarının amacı, terör eylemlerini, **Huntington**'un tezlerine uygun bir biçimde **İslam ile Hıristiyanlar arasında bir savaşa çevirmekti.**

Böylece Afganistan'da kurmuş oldukları **İslam devletinin ideolojisini,** bu terör eylemiyle yaygınlaştırmak, **Küreselleşmenin yoksulları daha da yoksullaştırıcı olan** olumsuz etkilerini yaşamakta olan İslam devletlerinin **sözcülüğüne ve kurtarıcılığına** soyunarak, ideolojilerini **evrenselleştirmek** istiyorlardı.

İşte Amerika Birleşik Devletleri'nin, **mukabil saldırının İslam ideolojisine** karşı değil de **teröre** karşı ve **adalet için** olduğunu ilan etmesi bu oyunu bozmaya yönelikti.

Yönelikti ama, iş sadece hedefin **terörizm** olduğunun ve **savaş harekâtının adalet** adına yapıldığının ilanıyla bitmiyordu.

Eylem düzeyinde de savaşın, **İslama karşı olmadığına** ve **sadece terörü** hedef aldığına ilişkin inandırıcı somut kanıtlar gerekiyordu.

İşte Türkiye'nin rolü burada önem kazandı:

Bir İslam toplumu olan Türkiye, hem laik bir devlet yapısına sahip olarak, **siyasal radikal İslam** ideolojisine yakın değildi, hem de bütün terör eylemlerinden ve bu arada **radikal siyasal İslam teröründen** çok çekmişti.

Üstelik yaşadığı **ayrılıkçı ırkçı terör** sırasında, bu terör eyleminin liderinin **paketlenerek kendisine teslim edilmesi konusunda** Amerika Birleşik Devletleri'ne borçluydu.

Üstüne üstlük, Türkiye, Afganistan ile tarihsel bağlara sahipti ve hem bölgeyi ve oradaki halkları iyi tanıyordu hem de **terörle mücadele konusunda** büyük bir deneyime sahipti.

Böylece, **11 Eylül terör eyleminin ikinci siyasal sonucu,** Türkiye'nin, **teröre karşı savaş harekâtında,** Amerika Birleşik Devletleri'nin yanında yer alması oldu.

3. Türkiye'nin Beklentileri

Türkiye de bu tercihi ile **bir taşla çok kuş vurmayı** umut ediyor.

Birinci olarak son otuz yıl içinde **dört büyük terör dalgasına** konu olmuş ve **teröre çok kurban vermiş bir toplum** olarak, **teröre karşı savaşa** katılarak, kendi başındaki **terör belalarına** karşı mücadelede elini kuvvetlendirmeyi umut ediyor.

İkinci olarak, Balkanlar, Kafkaslar, Ortadoğu üçgenindeki stratejik konumunu güçlendirmeyi umut ediyor.

Üçüncü olarak, Orta Asya'daki, dolayısıyla Avrasya'daki stratejik konumunu güçlendirmeyi umut ediyor.

Dördüncü olarak, kurulacak **yeni dünya düzenindeki siyasal yerini** kuvvetlendirmeyi umut ediyor.

Beşinci olarak, iflas noktasına gelmiş olan ekonomisindeki dış borç yükünü hafifletecek **ek mali yardımlar almayı umut ediyor.**

Türkiye, aynı beklentilere **Körfez Savaşı** döneminde de sahipti.

Yani **Körfez Savaşı** sırasında da aynı umutları beslemişti.

Ama bunların hiçbiri gerçekleşmedi.

Üstelik 100 milyar dolar civarında bir de zarara uğradı.

Türkiye'nin bu savaş sırasındaki zararı birkaç milyar dolarlık ek yardımla kapatılmak istendi.

Dolayısıyla, Türkiye'nin **teröre karşı savaş koalisyonunda** yer alması sonunda, **beslediği umutların ne ölçüde gerçekleşeceği, çok tartışmalı** bir konudur.

VII

11 Eylül Sonrasında Türkiye İçin Küreselleşmenin Sıfır Noktasındaki Olanaklar

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkan **iki kutuplu dünyada** uluslararası ilişkiler **Doğu-Batı ekseni** üzerinde önem kazanmıştı.

Doğu-Batı ekseni, esas olarak **ABD** ile **Sovyetler Birliği** arasındaki çelişkiyi yansıtıyordu.

Bu çelişki, tüm dünyaya **soğuk savaş** biçiminde egemen olmuştu.

Daha sonra, **Sovyetler Birliği**'nin çökmeye yüz tuttuğu dönemde, özellikle **Avrupalı sosyal demokratların** çabalarıyla **Kuzey-Güney ekseni** gündeme geldi.

Kuzey-Güney ekseni esas olarak **zengin ülke-yoksul ülke** çelişkisine dayanıyordu.

Sovyetler Birliği'nin çöküşü ve **İletişim-Bilişim Devrimi** ile gündeme gelen **Küreselleşme,** bu iki eksende vurgulanan çelişkileri ortadan kaldıracağına, daha da keskinleştirdi.

Doğu-Batı ekseni, eski **Sovyetler Birliği** yerine, **Çin**'in öne çıktığı ve **11 Eylül terörünün** gösterdiği biçimde, **radikal siyasal İslam**'ın da bir yer kapmaya çalıştığı, bir başka **egemenlik çelişkisini** gündeme getirdi.

Kuzey-Güney ekseni ise, **Küreselleşme süreci,** Dünya Bankası ve Birleşmiş Milletler verilerinin yadsınamaz bir biçimde gösterdikleri gibi, zenginin daha zengin, yoksulun da daha yoksul olduğu bir **etkileşimi** gündeme getirdiği için, yine **radikal siyasal İslam**'ın **11 Eylül terörü** ile öne çıkmaya çalıştığı günümüzde, çok daha derinleşti ve keskinleşti.

Bugün **yerküremiz** biri **doğu-batı doğrultusunda**, biri de **kuzey-güney doğrultusunda** uzanan ve birbirini kesen iki eksenle bölünmüş durumda.

Bu eksenleri, matematik derslerinde öğrendiğimiz **x** ve **y** eksenleri olarak düşünürsek, (doğu-batı ekseni **x**, kuzey-güney ekseni **y** olarak) Türkiye'nin tam bu eksenlerin kesiştiği noktada yani **sıfır** noktasında yer aldığını algılamamız zor olmaz.

Ne demek **yerküremizin** iki eksenle bölündüğü çelişkilerin **sıfır noktasında** yer almak?

Önce, hem matematik, hem de siyasal ve ekonomik olarak, her iki eksenin belirlediği doğrultulardaki dört olasılığa da açık olmak demek.

Yani Türkiye, **x** ekseni üzerinde **doğuya** da, **batıya** da kayabilir.

Zaten bugün ülkemizdeki **rejim kavgalarının** temelinde, ülkenin bu her iki doğrultuya da kayma olasılıklarının açık olması yatmaktadır.

y ekseni üzerinde ise **kuzeye** de gidebilir, **güneye** de.

Kuzeye doğru yükselirse, kurulacak yeni dünya düzeni çerçevesinde gelişmiş ülkeler arasında yer alabilir.

Güneye kayarsa, **gelişmemiş ülkeler** arasında kalır ve daha uzun yıllar düze çıkamaz.

x ekseninde **doğu-batı çizgisindeki** hareket siyasal tercihlere, **y** ekseninde **zengin-yoksul sürekliliğindeki** aşağı yukarı hareket ise, doğrudan doğruya ekonomik performansa bağlı olarak gelişecektir.

Ama bu iki eksenin kesiştiği **sıfır noktasında** yer almak, aynı zamanda, bugünkü **yerküremizin** tam **göbeğinde** bulunmak anlamını da taşıyor.

Mustafa Kemal Atatürk'e borçlu olduğumuz **laik ve demokratik tek İslam ülkesi** olma özelliğimiz, **soğuk savaş** döneminde laikliği yok etme yönündeki bütün çabalara karşın, **doğu-batı** doğrultusundaki **x** ekseninin tam **ortasındaki** ye-

rimizi korurken, yine **Atatürk** sayesinde gerçekleştirdiğimiz ekonomik ve siyasal atılımlar, ülkemizi **güneyden** kurtarmış ama, **soğuk savaş dünyasında** endüstrileşmenin tamamlanamamış olması, **kuzey-güney** doğrultusundaki y ekseni üzerinde yukarı, yani **kuzey**'e, zengin ülkelere doğru gitmemizi de engellemiştir.

Biri **dünyadaki tek ve biricik demokratik ve laik İslam ülkesi olma** başarısını yansıtan, öteki ise, **kalkınmadaki göreli bir başarıyı ve yine göreli bir başarısızlığı** vurgulayan iki farklı eksen üzerindeki yerlerimizin, bu eksenlerin kesişme noktasında buluşması, yani **sıfır noktası**, bize, **tarım ve Endüstri Devrimlerinden** sonra insanlığın yaşamakta olduğu **üçüncü büyük teknolojik devrimin** kilit ülkelerinden biri ve **radikal siyasal İslam**'ın anti-tezi olma özelliği kazandırıyor.

Bu özelliğimiz nasıl kullanılabilecek?

Türkiye, 20. yüzyılda **Mustafa Kemal Atatürk'ün** gerçekleştirdiği ve artık bütün dünyayı etkilediği iyice anlaşılan **bir İslam ülkesinde gerçekleştirilen çağın en büyük siyasal ve kültürel devrimin** meyvelerini, **11 Eylül** sonrası oluşacak olan **yeni dünya düzeni** çerçevesinde toplayabilecek mi?

Bu sorunun yanıtı hiç kuşkusuz, yine diyalektik olarak, yani zıtların etkileşimi biçiminde gelişecek olan olaylara bağlıdır.

Türkiye'nin bu olaylardan ulusal çıkarlarına uygun sonuçlar elde etmesi ise, **dünya konjonktürüne** olduğu kadar, doğrudan doğruya **siyasal iktidarların becerisine** de bağlı bulunmaktadır.

1. Türkiye Neler Yapabilir? İki Genel Hedef

Türkiye, gerek dünyanın yeniden biçimlendirilmesi olarak ortaya çıkan **yeni dönemde genel olarak**, gerekse son bunalımın odaklaştığı **radikal siyasal İslam terörü** ve **Afganistan savaşı** bağlamında, sürekli olarak **iki genel hedefi** göz önünde

bulundurmak ve **sürekli olarak** bu hedeflerin savunuculuğunu yapmak zorundadır:

Birinci hedef en genel anlamıyla **barışçılıktır.**

Türkiye bütün ilişkilerinde, uluslararası bütün platformlarda **barışın** ve **barışçılığın** sözcüsü ve simgesi olmalıdır.

Tabii bu **barışçı** tutum ve davranışın gerektirdiği **adil ve katılımcı** çözüm yolları, **bütün** anlaşmazlıkların çözümünde Türkiye'ye ışık tutan bir ilke olmalıdır.

İkinci hedef olarak, gerek **yeni dünya düzeninin** gerekse **modernleşmekte olan ülkelerin siyasal yapılarının** belirlenmesi aşamasında, **laik ve demokratik sosyal hukuk devleti** modelinin egemenliğini savunmalıdır.

Bu modelin de gerek dünya çapında, gerekse tek tek ülkeler bağlamında katılımcı ve laik bir demokrasiyi, aynı zamanda adil bir gelir dağılımını öngördüğü kuşkusuzdur.

Türkiye ancak bu ilkeler çerçevesinde **Küreselleşmenin** olumsuz ve hatta **yıkıcı** etkilerini **dengeleyebilecek** evrensel politikaların içinde anlamlı bir rol oynayabilir.

Kuramsal açıdan **Huntington**'un **uygarlıklar çatışması** adı altında **dinlerarası bir savaşın** savunuculuğuna soyunmuş olması, üstelik de bunu yanlış gözlemlere ve varsayımlara göre yapmış olması, bu tezlerin yanlışlığının kanıtlanması açısından Türkiye örneğinin vurgulanmasını, **yeni dünya düzeninin** oluşması sırasında ortaya çıkacak yanlışların önlenmesi bakımından, Türkiye'nin önemli işlevlerinden biri haline getirebilir.

Pek doğal olarak bu işlev, bir yandan **bilimsel toplantılar** yani **sempozyumlar, paneller, seminerler, konferanslar** biçiminde dünya kamoyunun bilgilendirilmesine yönelik etkinlikler olarak ortaya çıkarken, öte yandan asıl etki, Türkiye'nin **terörle savaş** bağlamında **uluslararası politika arenasında** yapacağı atılımlar yoluyla belirginleşecektir.

Bu **atılımların** başında, Afganistan'daki **savaş harekâtı** sonrasında barışın korunması ve terörün önlenmesi açısın-

dan **Birleşmiş Milletler'in denetiminde bir Barış Gücü** oluşturulmasına öncülük etmek ve bu çerçevede **barışın kurulması ve korunarak devam ettirilmesi** hedefine uygun olarak sorumluluk yüklenmek gelmektedir.

Aynı biçimde, Afganistan'ın geleceğini belirleyecek olan **siyasal karar mekanizmalarında** etkin olarak yer almak da, bu arada gerçekleştirilmesi gereken atılımlar arasında sayılabilir.

Türkiye'nin bu siyasal karar mekanizmalarında oynayabileceği rol, Afganistan'daki rejimin yeniden biçimlendirilmesi sırasında **laik ve demokratik sosyal hukuk devleti modelinin** ve bu model çerçevesinde **barışçılığın** savunuculuğunu yapmaktır.

Tabii, **yeni dünya düzeni** çerçevesinde Orta Asya'daki ilişkiler yeniden biçimlendirilirken, Tacikistan, Özbekistan, Afganistan, Pakistan arasındaki hassas dengelere dikkat edilmeli ve bölgedeki enerji kaynakları ve bu kaynakların nakli açısından Türkiye'nin ulusal çıkarları, ön plana alınmalıdır.

Bu arada Rusya'nın ve Çin'in bölgedeki büyük ağırlıkları ihmal edilmemeli, Türkiye'nin sahip olduğu kültürel avantajlar, bu ülkelerin düşmanlığını uyandıracak bir biçimde değil, tam tersine bu ülkelerle Türkiye'nin çıkarlarını uzlaştıracak bir biçimde ele alınmalıdır.

Unutulmamalıdır ki, Amerika Birleşik Devletleri de aynı biçimde davranmakta ve bölgedeki harekâtı Rusya Federasyonu ile yakın bir işbirliği içinde geliştirmektedir.

11 Eylül terörü, kuramsal olarak **Huntington**'un yanlış olan tezlerinin, daha büyük bir yanlışla, **terör aracılığıyla yaşama geçirilmesi anlamını taşımaktadır.**

Türkiye, köklerini İslam inancına dayadığı iddiasında olan bu teröre karşı, 1923'ten beri yaşadığı radikal siyasal İslam saldırılarından kazandığı deneyimin tarihsel birikimini tüm dünya devletlerinin ve tabii ki Afganistan harekâtındaki müttefiklerinin kullanımına sunmalıdır.

Bu sunuşun **temel** ekseni hiç kuşkusuz, bir İslam toplumunda kurulmuş ve işletilmeye çalışılmakta olan **laik ve demokratik sosyal hukuk devleti modelidir.**

11 Eylül terörü, Sovyetler Birliği'ne karşı bir ideoloji olarak kullanılan **radikal siyasal İslam'ın** ve Sovyetler'in güney sınırlarını kuşatacak İslam ülkelerinden oluşan bir **Yeşil Kuşak ittifakının**, Sovyetler Birliği ortadan kalktıktan sonra ne kadar **tehlikeli yönlere gidebileceğini** açıkça göstermiştir.

Ama bu terör, aynı açıklıkta, bir **Kuzey** ve **Batı** dünyaları **saldırısı olarak algılanan Küreselleşmenin Doğu** ve **Güney** dünyalarında nasıl tepkiler doğurduğu konusunda da tüm dünyaya müthiş bir örnek sergilemiştir.

Türkiye bu noktada **Küreselleşmenin** dünya üzerinde **toplumlararası gelir adaletsizliklerini artırıcı etkilerine karşı çıkan, yeni dünya düzenini**, dünya çapında, ülkelerarasında **katılımcı bir demokrasi** anlayışıyla **yaygınlaştıran** bir stratejinin ana hatlarını da oluşturmalıdır.

Üyesi olduğu **Batı** dünyasının, özellikle IMF aracılığıyla uyguladığı mali ve ekonomik politikalarını eleştirel bir yaklaşımla ele almalı, bir yandan kendi ekonomik gereksinmelerini gündeme getirirken, öte yandan gittikçe yoksullaşan **Güney** ve **Doğu** dünyalarının sorunlarını da ihmal etmemelidir.

Üyesi olduğu **İslam Konferansı** ile, **NATO** arasındaki **köprü** görevini, Avrupa Birliği içinde oluşturulmakta olan **Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası** (**AGSP**) yani kısacası, yeni kurulmakta olan **Avrupa Ordusu** çerçevesinde ön plana çıkarmalı ve bu konudaki müzakerelerde, Orta Asya'daki istikrarın önemli ögelerinden biri haline gelen Afganistan konusundaki rolünü pekiştirerek vurgulamalıdır.

Çünkü **Usame Bin Ladin** ve **Taliban** örneği, **Küreselleşmenin, radikal siyasal İslam'a dayalı olduğunu öne süren terörün** de yaygınlaşmasına yol açtığını göstermesi bakımından, dünyanın artık sadece belli ülkeler ya da özel bölgeler açısından değil, **bir bütün olarak** terörü dikkate alması gerek-

tiğini ve Türkiye'nin bu terörün önlenmesinde önemli roller üstlenebileceğini ortaya koymuştur.

Bu noktada Türkiye'nin **laik ve demokratik sosyal hukuk devleti modeli** bütün **İslam ülkeleri** ve **modernleşmekte olan toplumlar** için **terörizmin önlenmesinde** önemli bir emsal oluşturmaktadır.

Unutulmamalıdır ki, Türkiye son otuz yılda karşılaşmış olduğu iç ve dış kaynaklı dört önemli terör dalgasını bu model çerçevesinde, başarıyla atlatmış bir ülkedir.

Prof. Emre Kongar bu yapıtında küreselleşmeyi, küreselleşen terörü ve bu ikisinin dünyayı ve Türkiye'yi nasıl etkileyeceğini irdeliyor.

- *Küreselleşme ulus-devletleri yok ediyor mu?*
- *Soğuk Savaş ile 11 Eylül terörünün ilişkileri nedir?*
- *Huntington'un savı doğru mu?*
- *İkinci Cumhuriyetçilerin temel yanılgısı nedir?*
- *Türkiye dünyadaki değişimlerden nasıl etkileniyor?*

ISBN 975-14-0835-0

9 789751 408358